

บทที่ 4

ความคิดทางการเมืองในสามก๊ก

4.1 ความนำ

ประเทศในซีกโลกตะวันออก (oriental) ล้วนมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ไม่น้อยไปกว่าตะวันตก เนื่องจากต่างก็มีอารยธรรม ศาสนา ความคิดทางการเมือง การปกครอง และด้านอื่น ๆ ไม่ด้อยไปกว่ากัน โดยเฉพาะประเทศจีน มีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านปรัชญา มาช้านาน จีนเรียกตนเองว่า จงกั๋ว ซึ่งหมายถึงศูนย์กลางของโลกที่มีอารยธรรม คำเรียกดังกล่าว มีผลต่อชาวจีนมาหลายยุคหลายสมัยจนกระทั่งปัจจุบัน ทำนองเดียวกับชาวกรีกโบราณที่ถือว่า ประเทศของตนเป็นศูนย์กลางของอารยธรรมของโลก¹ ความเจริญรุ่งเรืองทางด้านความคิดของจีนเทียบได้กับสมัยกรีกและโรมัน ซึ่งในสมัยนั้นลัทธิความเชื่อไม่แตกต่างกัน กล่าวคือ การนับถือเทพเจ้า เป็นแบบลัทธิวิญญาณนิยม (animism) แต่จีนนั้นนับถือเทพเจ้าหลายองค์ และยังนับถือ เทียนหรือฟ้า* เป็นหัวหน้าทวยเทพ จีนจะเชนสรวงบุชาเทพเจ้า คือ พระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นตัวแทนประชาชน เพราะจีนถือว่าเทพเจ้าหรือพระเจ้าปกครองโลก โดยผ่านพระมหากษัตริย์² ราชวงศ์ที่มีพระมหากษัตริย์ปกครองจีน โดยมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ยืนยันคือ ราชวงศ์ซัง ในสมัยนี้ชาวจีนเริ่มใช้แซ่และเคารพบูชาบรรพบุรุษ ต่อมายุคราชวงศ์โจวที่ กษัตริย์เป็นประมุขแต่เพียงในนาม เมืองต่าง ๆ นับร้อยในฐานะนครรัฐ (city state) ต่อสู้กัน

¹ ทวีป วรดิลก, ประวัติศาสตร์จีน (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, 2538), หน้า 15.

* คำว่า เทียน (tien) ตรงกับคำว่า heaven, sky, god or justice ดังนั้น tien จึงเป็นสัญลักษณ์ของสวรรค์และความยุติธรรม โปรดดู ประยงค์ สุวรรณบุบผา, รัฐปรัชญา แนวคิด ตะวันออก-ตะวันตก (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2541), หน้า 209. และ ศรีสุวรรณค์ พูลทรัพย์, อารยธรรมตะวันออก (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539), หน้า 175.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 208-209.

แบบปลาใหญ่กินปลาเล็ก³ จึงเหลือเพียงแต่รัฐขนาดใหญ่ ๆ และเมื่อเริ่มเข้าสู่การมีอารยธรรม ในยุคจ้านกั๋ว (403-221 ปี ก่อน ค.ศ.) ซึ่งเป็นช่วงสมัยแห่งความยุ่งยากเดือดร้อนกันโดยทั่วไป มีสงครามใหญ่และย่อยเกิดขึ้นบ่อยครั้ง แต่ก็กลับกลายเป็นสมัยที่จีนมีความรุ่งเรืองทางด้านปรัชญาอย่างสูง โดยมีสำนักหรือแนวความคิดทางด้านปรัชญาเกิดขึ้นมากมาย จนเรียกว่าเป็นสมัยปรัชญาร้อยสำนัก และนักปรัชญาของจีนก็เดินทางออกไปเผยแพร่คำสอนแก่เจ้าผู้ปกครองนครใหญ่ย่อยทั้งหลาย ในเรื่องลัทธิทางปรัชญาการเมือง ลัทธิปรัชญาการเมืองการปกครองที่สำคัญของจีน ได้แก่⁴

1. สำนักเหลาจื่อ (Lao Tzu) ได้เสนอความคิดเรื่องสิ่งสมบูรณ์แห่งเอกภพ ซึ่งเป็นที่มาของโลกและสรรพสิ่งว่า เต๋า ซึ่งช่วยให้ความคิดทางอภิปรัชญาของจีนมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ส่วนมโนทัศน์ทางการเมืองเป็นแบบระบอบเสรีนิยมผสมธรรมชาตินิยม (liberalism and naturalism) ถือว่ากฎธรรมชาติ (natural law) เป็นกฎที่ศักดิ์สิทธิ์ กฎธรรมชาติเป็นกฎที่ครอบคลุมเอกภพและเป็นปรากฏที่ยิ่งใหญ่ สำนักนี้แบ่งการปกครองออกเป็น 3 รูปแบบได้แก่

1.1 รูปแบบอุดมคติเสรีนิยม ผสมธรรมชาตินิยม คือ ปกครองน้อยที่สุด ให้ประชาชนมีอิสระภายในขอบเขตของกฎหมายมากที่สุด

1.2 รูปแบบที่นักปกครองสร้างความดีให้ประชาชนเห็น ประชาชนก็จะปฏิบัติตาม และสวดดีนักปกครองเอง

1.3 รูปแบบการปกครองที่กดขี่ประชาชน รูปแบบนี้เป็นรูปแบบการปกครองที่ร้ายที่สุดควรละเว้นเสีย

2. สำนักลัทธิขงจื่อ (Confucius) ถือว่า เมตตากรุณาเป็นคุณธรรมสูงสุด คุณธรรมใดปราศจากเมตตากรุณา คุณธรรมนั้นย่อมไม่ใช่คุณธรรมที่แท้จริง ลัทธินี้ได้เสนอแนวคิดในเรื่องการจัดระเบียบการปกครองเอาไว้เป็นรูปแบบสากลนิยม (universalism) การปกครองเป็นลักษณะบิดาปกครองบุตร ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ ให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ มีความเสมอภาค มีงานทำ อุปการะเลี้ยงดูคนพิการทุพพลภาพ คนชราและเด็ก จงเลือกเอาคนที่ดีที่สุดมาเป็นผู้ปกครอง และได้เสนอแนวคิดด้านคุณธรรมทางการเมือง (political virtue) และจริยธรรมทาง

³ ทวีป วรดิลก, ประวัติศาสตร์จีน. หน้า 25.

⁴ ประยงค์ สุวรรณบุบผา, รัฐปรัชญา แนวคิดตะวันออก-ตะวันตก. หน้า 210-213.

การเมือง (political morality) ไว้ด้วย*

ในยุคปรัชญาเมธีของจีนนี้ เหลาจื้อและขงจื้อซึ่งถือว่าอยู่ร่วมสมัยกัน มีอิทธิพลต่อความคิด ซึ่งนักปรัชญาเมธีคนอื่นได้สืบทอดแนวคิดของนักปรัชญาเมธีทั้งสองนี้ และแนวคิดหลักได้แก่เรื่องทางการเมือง การปกครองและคุณธรรม

คติธรรมหรือแนวคิดด้านปรัชญาของสองสำนักสำคัญนี้ ได้สอนและยืนยันว่าหน้าที่อันดับแรกของเจ้าก็คือ การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในฐานะเจ้าผู้ปกครอง ซึ่งย่อมต้องมีคุณธรรม (virtue) แต่อย่างไรก็ตามวิกฤตอันรุนแรงในการต่อสู้ชิงอำนาจ ระหว่างรัฐอิสระซึ่งมีมาแต่ก่อนเริ่มเสื่อมลง ทุกรัฐไม่ประสบความสำเร็จในการปกครอง จึงเกิดสงครามและการกดขี่ข่มเหงส่งผลมาสู่ความประพฤติ ปฏิบัติที่เลวทรามเสื่อมศีลธรรมของบรรดาเจ้าผู้ปกครองและสมาชิกในสังคมการเมืองระดับต่าง ๆ ไม่ว่าในการดำเนินนโยบายหรือบริหารรัฐ หรือแม้แต่ในเรื่องความประพฤติส่วนตัว การสู้รบในยุคจ้านกั๋วจึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยตลอด ยังผลให้รัฐเล็กรัฐน้อยถูกผนวกหรือกลืนหายไปของรัฐใหญ่ ๆ จนหมด

กลไกบริหารงานของรัฐต่าง ๆ ในยุคนี้ยังคงใช้รูปแบบการบริหารเหมือนกันในหลักใหญ่ของทุกราชวงศ์ที่ปกครองจีน คือ ประกอบด้วยสถาบันจักรพรรดิ มีกษัตริย์ที่ได้รับการยกย่องว่าได้รับอาณัติมาจากสวรรค์ เป็นประมุขบริหารงานแผ่นดิน โดยมีรัฐบาลกลาง ซึ่งประกอบด้วยมุขมนตรีและรัฐมนตรี (ministers) เป็นผู้ให้คำปรึกษา อนึ่งรัฐมนตรีมีหน้าที่ควบคุมองค์การบริหารส่วนภูมิภาคซึ่งประกอบด้วย ผู้ว่าราชการมณฑล ผู้ตรวจราชการ นายอำเภอ และข้าราชการชั้นผู้น้อย⁵ รัฐใหญ่ต่าง ๆ ปกครองตนเองและเป็นอิสระต่อกัน ไม่เคยมีความสัมพันธ์

* ในช่วงนี้ (403-221 ปี ก่อน ค.ศ.) ถือว่าเป็นยุคทองแห่งปรัชญาจีน เพราะจีนมีความเจริญรุ่งเรืองทางการเมือง และเป็นที่น่าสนใจเกิดว่าเป็นช่วงเวลาร่วมสมัย (อยู่ในยุคเดียวหรือใกล้เคียงกันของนักปรัชญาตะวันตกและตะวันออก) กับเพลโต (Plato, 427-347 ปี ก่อน ค.ศ.) เจ้าของทฤษฎีแบบ และอริสโตเติล (Aristotle, 384-322 ปี ก่อน ค.ศ.) ผู้มีชื่อเสียงด้านปรัชญาและวิทยาศาสตร์ของโลกตะวันตก โปรดดูรายละเอียดใน จูเลียน ฮัทซัสลีย์, วิวัฒนาการแห่งความคิด : ภาคมนุษย์และโลก, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540), หน้า 14-21.

⁵ อรพินท์ ปานนาค, อารยธรรมตะวันออก (กรุงเทพฯ : ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2534), หน้า 170-171.

ที่ยังยืนระหว่างกัน กล่าวคือ ถ้าไม่มีการสู้รบกัน ก็เป็นการทำสงครามกันในด้านอื่น เพียงแต่ไม่ใช้กำลังเข้าสู้ประยุทรกันเท่านั้น อาทิ สงครามทางการทูตจนถึงสงครามจิตวิทยา ต่างฝ่ายต่างก็พยายามบ่อนทำลายซึ่งกันและกันในแต่ละรัฐด้วย⁶ จวบจนกระทั่งถึงช่วงปลายราชวงศ์ฮั่นหรือฮั่น* (han) บ้านเมืองเกิดระส่ำระสายอย่างหนัก ภายในราชสำนักเกิดการแก่งแย่งชิงอำนาจกันเอง ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากจักรพรรดิส่วนใหญ่มุ่งขึ้นครองอำนาจตั้งแต่ครั้งยังเยาว์ จึงทำให้เกิดอิทธิพลของฝ่ายพระราชมารดาและพระญาติ ซึ่งขัดแย้งกับผู้ที่มีอำนาจแต่เดิม พวกเหล่าบรรดาแม่ทัพนายกองขุนพลทหารจึงมีอำนาจมากขึ้น เนื่องจากทุกฝ่ายล้วนเอาใจเพราะต้องพึ่งพาอาศัยกองกำลังทหาร ประกอบกับบ้านเมืองเกิดทุกข์ภัยหลายครั้งซ้ำซ้อน ทำให้เกิดความอดอยากทั่วแผ่นดิน เศรษฐกิจตกต่ำ การบริหารบ้านเมืองเต็มไปด้วยการทุจริต พวกชนป่าเถื่อนที่เร่ร่อนอยู่แถบภาคเหนือ ถือโอกาสยกเข้าปล้นสะดมบ้านเมือง เหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนบั่นทอนอำนาจของราชวงศ์ฮั่นลงทุกขณะ ในปี ค.ศ.184 ได้เกิดขบวนการโจรโพกผ้าเหลือง (yellow turbans) ก่อการจลาจลรุนแรงขึ้นในแผ่นดิน ซึ่งช่วยให้ราชวงศ์ถึงแก่กาลอวสานเร็วยิ่งขึ้น จนกระทั่งปี ค.ศ.220 จักรพรรดิองค์สุดท้ายของราชวงศ์ฮั่นก็ถูกถอดออกจากราชบัลลังก์ จากนั้นประเทศจีนก็แตกแยกกันเป็นก๊กเป็นเหล่า บรรดาขุนศึกผู้มีกองทัพอยู่ภายใต้บังคับบัญชาต่างถือโอกาสตั้งตัวเป็นใหญ่ ในที่สุดแยกเป็นสามก๊ก จึงเรียกช่วงระยะเวลานี้ว่าสมัยสามก๊ก (The Three Kingdoms) ซึ่งประกอบด้วยก๊กหรืออาณาจักรที่ปกครองตนเองดังต่อไปนี้⁷

⁶ ทวีป วรดิลก, ประวัติศาสตร์จีน, หน้า 113.

* ตามประวัติศาสตร์จีน อาจแบ่งราชวงศ์ฮั่น ออกเป็นสองยุคคือราชวงศ์ฮั่นยุคแรก (202 ก่อน ค.ศ.- ค.ศ. 9) ราชวงศ์ฮั่นยุคหลัง (ค.ศ.25-220) และช่วงเวลาที่คั่นอยู่ประมาณ 15-16 นั้นได้ถูกราชวงศ์ซินของหวางหมั่งช่วงชิงไป และในวรรณกรรมสามก๊กส่วนใหญ่จะอ้างถึงในช่วงปีสุดท้ายของราชวงศ์ฮั่น (han) ยุคหลัง ราว ค.ศ.220-265 และเป็นที่น่าสนใจว่าสมัยนี้อยู่ในสมัยเดียวกับจักรวรรดิโรมันที่เรืองอำนาจ เป็นครั้งแรกที่จักรวรรดิทั้งสองมีการติดต่อกันตาม เส้นทางสายไหม (silk road) และเส้นทางทะเล โปรดดู Lo Kuan-chung, Romance of the Three Kingdoms : trans. & ed. C.H. Brewitt Taylor, (Tokyo, Japan : Charles E. Tuttle Co., 1959), p.vii และ อรพินท์ ปานนาค, อารยธรรมตะวันออก, หน้า 170-174.

⁷ กำจร สุนพงษ์ศรี, ประวัติศาสตร์ศิลปะจีน (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536), หน้า 83-84.

1. วุยก๊กหรือก๊กเว่ย (wei) ครอบครองดินแดนแถบภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือ มีโจโฉเป็นผู้นำ มีเมืองลกเอียงในมณฑลเหอหนานเป็นเมืองหลวง มีอำนาจปกครองตั้งแต่ ค.ศ.220 ถึง ค.ศ.265

2. จก๊กหรือก๊กจู้ฮั่น (shu) ครอบครองดินแดนแถบภาคตะวันตก และภาคตะวันตกเฉียงใต้ มีเล่าปี่ซึ่งเป็นผู้อ้างว่าเป็นเชื้อพระราชวงศ์ฮั่นตั้งตัวเป็นกษัตริย์ มีเมืองหลวงอยู่ที่เมืองเซ่งโตว (เจิงตู) ในมณฑลสือชวน มีอำนาจตั้งแต่ ค.ศ.221 ถึง ค.ศ.263

3. ง่อก๊ก หรือก๊กหวู (wu) ครอบครองดินแดนแถบตะวันออกเฉียงใต้และทางใต้ มีซุนกวนเป็นกษัตริย์ มีเมืองหลวงอยู่ที่เมืองเจียนถิง หรือนานกิง มีอำนาจปกครอง ค.ศ.222 ถึง ค.ศ.280

ประวัติศาสตร์ในสมัยสามก๊กนั้น กระบวนการบริหารปกครองของรัฐต่าง ๆ ใช้รูปแบบหรือหลักการปกครองคล้ายกับรัฐก่อนหน้านั้น คือใช้ระบอบการปกครองแบบพระมหากษัตริย์มีอำนาจเสร็จเด็ดขาด (royal absolutism) และผู้ปกครองไม่ใช่พระมหากษัตริย์แต่มีอำนาจเสร็จเด็ดขาด (absolutism) ในยุคนี้เจ้าผู้ปกครองแคว้นต่างชิงกันเป็นใหญ่เพื่อปกครองพื้นที่ มีการสู้รบกันตลอดก่อให้เกิดความปั่นป่วนขึ้นในแผ่นดิน สงครามที่เกิดขึ้นโดยตลอดทำให้ประชาชนต้องตกทุกข์ได้ยาก ระเบียบประเพณีเก่าของสังคมก็ถูกทำลาย แต่อย่างไรก็ตามในยุคนี้ได้มีการพัฒนาทฤษฎีทางการเมืองการปกครอง การทหาร การสังคมอย่างเจริญรุ่งเรืองเฟื่องฟูอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน⁸ กล่าวคือ กลับส่งเสริมให้คนเกิดความคิดสร้างสรรค์เพื่อหาหนทางแก้ไข หรือปรับสภาพวิกฤตการณ์ให้ดีขึ้น โดยเฉพาะการแสดงออกทางด้านวรรณกรรม วรรณคดีต่าง ๆ สภาพทั่ว ๆ ไปในยุคสามก๊กนั้น มีสภาพไม่แตกต่างไปจากจีนในสมัยก่อนหน้านั้น คือ เป็นสมัยของการขัดแย้ง บรรดาขุนศึกทั้งหลายต่างพากันแสวงหาอำนาจเพื่อการเป็นใหญ่ สงครามที่เกิดขึ้นแต่ละครั้งมีผลกระทบไปถึงระบบเศรษฐกิจ ผลผลิตต่าง ๆ ถูกทำลาย ภาษีเก็บไม่ได้เต็มอัตรา จำนวนพลเมืองลดน้อยลง ศัตรูที่มีอยู่รอบอาณาจักรเข้ามารุกราน⁹ ผลของสงครามแต่ละครั้งนำมาซึ่งความสำเร็จและความล้มเหลวของแต่ละอาณาจักร และในที่สุดจักรพรรดิราชวงศ์จิ้น (chin) ก็สามารถรวมอาณาจักรทั้งสามเข้าด้วยกันได้อีก¹⁰ อาณาจักรจีนได้เปลี่ยนแปลงและสถาปนาราชวงศ์อีกหลายราชวงศ์ จนกระทั่งถึงราชวงศ์เซง (ching) ขึ้นมามีอำนาจระหว่างปี ค.ศ.1644-1911 ในสมัยนี้มีการติดต่อ

⁸ หลี่ปิงเอียน-ซุนจิ้ง. กลศึกสามก๊ก. บุญศักดิ์ แสงระวี, แปลและเขียนคำนำ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ ก.ไก่, 2537), หน้า 9.

⁹ อรพินท์ ปานนาค, อารยธรรมตะวันออกเฉียง, หน้า 177.

¹⁰ ทวีป วรดิลก, ประวัติศาสตร์จีน, หน้า 26.

ค้าขายกับชาวตะวันตก และได้เกิดข้อพิพาทเรื่องการค้าฝิ่นกับอังกฤษ เป็นเหตุให้เกิดสงครามกับอังกฤษ และจีนพ่ายแพ้ อีกทั้งได้พ่ายแพ้สงครามต่อญี่ปุ่น ประชาชนชาวจีนไม่พอใจ ในที่สุดซุนยัตเซ็น (Sun I Hsien) ก็เป็นผู้นำทำการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นสาธารณรัฐในปัจจุบัน¹¹

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า วิกฤตการณ์ทางการเมืองในสองยุคที่ถือว่ามีภาวะเจริญด้านความคิดนั้น สามารถมองเห็นความเจริญรุ่งเรือง แล้วการสูญสิ้นล่มสลายของบรรดารัฐต่าง ๆ การทำลายรัฐที่เป็นศัตรู การสร้างพันธมิตรและแตกมิตรระหว่างรัฐ อีกทั้งวิธีทรยศหักหลังด้วยกลอุบาย หรือเล่ห์เหลี่ยมนานับประการ ซึ่งเจ้าผู้ปกครองได้นำวิธีการต่าง ๆ ทั้งหลายมาใช้ทุกหนทางเพื่อให้บรรลุตามความมุ่งหมาย เหตุการณ์ทางการเมืองที่สับสนและเกิดวิกฤตอยู่ตลอดเวลา นั้น ไม่ได้กระตุ้นให้นักคิด นักปราชญ์แสวงหาหรือมุ่งไปสู่สัจจะ (truth) หรือการคาดคิดในทางนามธรรมที่กว้างไกลไพศาลใด ๆ หากแต่เป็นการคิดถึงชีวิตในโลกนี้ในทางปฏิบัติ (practical) โดยเฉพาะทำการวิเคราะห์และกำหนดหลักเกณฑ์หรือแนวทางต่าง ๆ เพื่อให้การดำรงชีวิตในสังคมมีความเป็นไปได้¹²

4.2 วรรณกรรมสามก๊ก (The Three Kingdoms)

ในยุคสามก๊กของจีนนั้น เป็นยุคที่มีระยะเวลาการต่อสู้แย่งชิงอำนาจกันยาวนานประมาณ 60 ปี คือ ตั้งแต่ ค.ศ.220-280 การต่อสู้ของมนุษยชาติในยุคดังกล่าว เป็นการต่อสู้กันด้วยปัญญา ความคิด ไหวพริบ เล่ห์เหลี่ยม กลอุบายต่าง ๆ อาจเรียกได้ว่าเป็นยุคแห่งความเจริญเฟื่องฟูทางปรัชญาและความคิดเป็นอย่างมาก มีหลายคนเป็นปราชญ์ และอีกหลายคนเป็นคนมีความรู้ ความสามารถมากมาย เช่น ขงเบ้ง โจโฉ สุมาอี้ ซุนฮก ซุนฮิว กุยแก โลซก ลกซุน เป็นต้น คนจีนในยุคต่อมาจึงจดจำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในยุคสามก๊ก เนื้อเรื่องสามก๊กได้ถูกนำไปเล่นเป็นละครในสมัยต่อมา เมื่อถึงราชวงศ์จิ้น (ค.ศ.246-419) ต้นซิวหรือเงินโหว ซึ่งเป็นข้าราชการ มีตำแหน่งประพันธกร มีหน้าที่เรียบเรียงหนังสือราชการในราชสำนัก ได้บันทึกเป็นจดหมายเหตุสามก๊ก เป็นจดหมายเหตุประวัติศาสตร์ตอนหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในหนังสือ

¹¹ ประพิน มโนมัยพิบูลย์, “สามก๊ก : การศึกษาเปรียบเทียบ,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2509), หน้า 10.

¹² ทวีป วรดิลก, ประวัติศาสตร์จีน, หน้า 114.

ชุดประวัติศาสตร์ของจีนชื่อว่า ประวัติศาสตร์ (พงศาวดาร) 24 เรื่อง¹³ จัดหมายเหตุสามก๊กที่ ดันฉิวเรียบเรียงมี 65 เล่มสมุด แบ่งออกเป็น 3 ภาค ได้แก่ หมายเหตุยุคก๊กหรือก๊กเว่ย จำนวน 30 เล่ม หมายเหตุยุคจ๊กหรือจ๊กอื่น จำนวน 15 เล่มสมุด และหมายเหตุจ๊กหรือ กวู จำนวน 20 เล่มสมุด หมายเหตุแต่ละภาคบรรยายเป็นแบบราชประวัติและชีวประวัติของ คน ในแต่ละก๊กเป็นคน ๆ ไป¹⁴ เรื่องในยุคสามก๊กได้ถูกนำไปแพร่หลายในการแสดงต่าง ๆ ใน สมัยต่อมา จนกระทั่งถึงยุคปลายราชวงศ์หยวน (ค.ศ.1279-1368) และต้นราชวงศ์หมิง (ming) ค.ศ.1368-1644* ได้มีนักปราชญ์ของจีนชื่อ หลอกวานจง หรือล่อกวนตง (Lo Kuan-chung) ชาวเมืองฮังจิว (Han Chou) ซึ่งเคยร่วมการกบฏของชาวนาตอนปลายราช วงศ์มองโกลที่ปกครองประเทศจีน¹⁵ หลอกวานจงมีชีวิตอยู่ในระหว่างปี ค.ศ.1330-1400 ได้ เขียนเรื่องสามก๊กขึ้นมาใหม่ โดยเขียนในเชิงนิทานประวัติศาสตร์ เนื้อความในสามก๊กฉบับนี้ใกล้เคียงกับเรื่องในประวัติศาสตร์สามก๊กซึ่งเขียนโดยตันฉิว หนังสือชุดนี้มีทั้งสิ้น 24 เล่ม แบ่งเล่ม ละ 10 ตอน จึงมีความยาว 240 ตอน ภายหลังมีผู้นำมาจัดแบ่งตอนใหม่รวมสองตอนเป็นหนึ่ง จึงเหลือเพียง 120 ตอนดังที่ปรากฏในฉบับปัจจุบัน¹⁶ วรรณกรรมสามก๊กของหลอกวานจงนี้ บรรยายเรื่องที่เกิดขึ้นโดยใช้เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เป็นภูมิหลัง ซึ่งการแต่งวรรณกรรม โดยอิงประวัติศาสตร์นั้น มีความยากลำบากมากกว่าวรรณกรรมทั่วไป เพราะหากผู้เขียน ต้องการให้คุณค่าทางด้านวรรณศิลป์มาก ก็จะทำให้ขัดแย้งกับการอ้างอิงจากประวัติศาสตร์

¹³ สุพันธ์ จันทรวิเมลิอง, การศึกษาสามก๊กสามแนวทาง (กรุงเทพฯ : แสงศิลป์การพิมพ์, 2539), หน้า 24.

¹⁴ ยง อิงคเวทย์, “สามก๊กจีและสามก๊กเอี้ยนหงิ,” ใน สามก๊กวรรณทัศน์ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2536), หน้า 30-31.

* ในช่วงราชวงศ์หยวน นับตั้งแต่ปี ค.ศ.1279-1368 (ตรงกับสมัยสุโขทัย) เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ประเทศจีนทั่วประเทศ ตกอยู่ภายใต้การปกครองของราชวงศ์เผ่ามองโกล มีการนำเอาวิธีการแบ่งชนชั้นมาใช้ในสังคม ทำให้ชาวจีนไม่พอใจจึงเกิดการจลาจลต่าง ๆ เพื่อล้มล้างอำนาจพวกมองโกล จนในที่สุดได้ชัยชนะต่อพวกมองโกล และได้สถาปนาราชวงศ์หมิงขึ้น เป็นที่น่าสังเกตว่าในช่วงราชวงศ์หมิงนี้ (ค.ศ.1368-1644) เมื่อเปรียบเทียบกับโลกตะวันตก จะตรงกับยุคแห่งการฟื้นฟูศิลปวิทยาการ การปฏิรูปทางศาสนา ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวง ทางด้านการเมืองเศรษฐกิจและสังคม โปรดดู อรพินท์ ปานนาค, อารยธรรมตะวันออก, หน้า 194-205.

¹⁵ ถาวร ลิกขโกศล, “มองสามก๊กจากต้นฉบับภาษาจีน,” ใน สามก๊กวรรณทัศน์. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า), หน้า 92.

¹⁶ ประพิณ มโนมัยวิบูลย์, “สามก๊ก : การศึกษาเปรียบเทียบ”, หน้า 43.

หากยึดจากประวัติศาสตร์เป็นหลัก ก็อาจเสียคุณค่าด้านวรรณกรรมไปได้ อย่างไรก็ตามเรื่องราวส่วนใหญ่ของวรรณกรรมสามก๊ก ดำเนินไปตามลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เกือบตลอดเรื่อง ความเป็นเอกภาพและสัมพันธ์ภาพอันดี วรรณกรรมสามก๊กฉบับของหลอกวานจงที่ผ่านการปรับปรุงในบางส่วน ได้รับความนิยมและเป็นที่แพร่หลายได้รับการแปลเป็นภาษาต่าง ๆ หลายภาษาในหลายประเทศรวมทั้งภาษาไทย จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นวรรณกรรมชิ้นเอกของโลกก็ว่าได้ (a masterpiece from a high civilization) เมื่อไม่คำนึงถึงเรื่องเชื้อชาติ ก็ถือว่ามีความเป็นสากลและทันสมัยอยู่ ดังเช่น เหมาเจ๋อตง (Mao Tsetung) ผู้นำทางการเมืองคนสำคัญของจีน ที่มีความสนใจในวรรณกรรมสามก๊ก ได้กล่าวไว้ว่า

“...เมื่อผมสนุกกับเรื่องเล่าที่เป็นนิยายของจีนสมัยก่อน โดยเฉพาะเรื่องของการทรยศหักหลัง ผมอ่านสามก๊กขณะที่ผมยังเด็กมาก และเพื่อนนักเรียนของผมก็อ่านด้วย เราเรียนเรื่องหลายเรื่องอย่างใส่ใจ และเถียงกันแล้วเถียงกันอีก เกี่ยวกับเรื่องเหล่านั้นหลายต่อหลายครั้ง เรามีความรู้ความเข้าใจมากกว่าคนที่อาวุโส ในหมู่บ้านที่ชอบเล่าเรื่องราวเหล่านั้น และแลกเปลี่ยนเรื่องราวซึ่งกันและกันกับเรา”*

เนื้อเรื่องในวรรณกรรมสามก๊กนั้นเจิดจ้า มีชีวิตชีวา อีกทั้งได้ให้ความเพลิดเพลินและความรู้ในศาสตร์แขนงต่าง ๆ หลายแง่มุม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องกลอุบาย เล่ห์เหลี่ยมต่าง ๆ ถึงกับมีคำกล่าวว่า องค์ปฐมกษัตริย์ใต้เชิง (แมนจูเรีย) ถึงกับใช้วรรณกรรมสามก๊กเป็นตำราพิชัยสงคราม ในการนำกองทัพเข้ายึดครองประเทศจีน จากราชวงศ์หมิงได้สำเร็จ ทั้งได้ใช้คติธรรมในวรรณกรรมสามก๊ก เป็นคู่มือการต่างประเทศเจริญสัมพันธไมตรีกับมองโกลีเจียนเป็นผลสำเร็จ¹⁷ ทำให้เจ้าผู้ปกครองประสบความสำเร็จ สิ่งเหล่านี้ย่อมแสดงว่าเนื้อหาในวรรณกรรมสามก๊กนั้นได้ให้ความรู้ ความคิดทางการเมืองการปกครอง และแฝงไปด้วยอุดมการณ์ต่าง ๆ อย่างมากมายสุดแล้วแต่ใครจะตีความ และนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมแก่สถานการณ์อย่างไร

* What I enjoyed were the romances of old China, and especially stories of rebellions. I read... the *San Kua* [*Three Kingdoms*] while still very young and...so did most of my schoolmates... We learned many of the stories almost by heart, and discussed and rediscussed them many times. We knew more of them than the old men of the village, who also loved them and used to exchange stories with us. ใน Lo Kuan-chung, *The Three Kingdoms : Chian's Epic Drama* trans. & ed. Moss Roberts, (New York : Pantheon Books, 1976), p.xix.

¹⁷ ยง อิงคเวทย์, *สามก๊กวรรณทัศน์*. หน้า 54.

สำหรับวรรณกรรมสามก๊กที่ถูกแปลเป็นภาษาไทยนั้น มีหลักฐานเชื่อถือได้ว่าใน สมัยรัชกาลที่ 1 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มีพระราชดำรัสสั่งให้แปลหนังสือ พงศาวดารจีนเป็นภาษาไทย 2 เรื่อง คือ เรื่องไซ่ฮั่น และสามก๊ก โปรดฯ ให้สมเด็จพระเจ้า หลานเธอกรมพระราชวังหลัง ทรงอำนวยการแปลเรื่องไซ่ฮั่น และให้เจ้าพระยาคลัง (หน) อำนวยการแปลเรื่องสามก๊ก สันนิษฐานว่าแปลเป็นภาษาไทยก่อนปี ค.ศ.1805 วรรณกรรม สามก๊กในสมัยนั้นได้รับความนิยมมากกว่าเรื่องอื่น ๆ จึงมีการคัดลอกเนื้อเรื่องสามก๊กไว้ในห้อง สมุดของตน ทำให้หนังสือเรื่องสามก๊กมีหลายฉบับ จนกระทั่งหมอบรัดเลย์ซึ่งเป็นมิชชันนารี อเมริกัน ได้ตั้งโรงพิมพ์เพื่อพิมพ์หนังสือขาย ได้จัดพิมพ์ครั้งแรกในรัชกาลที่ 4 เมื่อปี ค.ศ. 1865¹⁸ โดยก่อนจัดพิมพ์ได้มีการตรวจสอบกับต้นฉบับที่แปลหลายฉบับ แล้วจึงจัดพิมพ์ขึ้นเป็น สมุดพิมพ์จำนวน 4 เล่มจบ เมื่อมีการพิมพ์ทำให้วรรณกรรมสามก๊กมีอยู่แพร่หลายทั่วไป และผู้ อ่านก็ชอบวรรณกรรมนี้มากขึ้น จึงมีการพิมพ์ออกมาอีกหลายครั้งโดยไม่ได้ตรวจชำระ ซึ่งบาง ฉบับมีผู้แก้ไขเพิ่มเติมถ้อยคำตามอำเภอใจ วรรณกรรมสามก๊กที่มีจำหน่ายจึงคลาดเคลื่อนจาก ต้นฉบับเดิม¹⁹

วรรณกรรมสามก๊กของไทยที่ได้รับความนิยมและแพร่หลายนั้น ส่วนใหญ่รู้จักกันใน นามของฉบับเจ้าพระยาคลัง (หน) ซึ่งแปลมาจากต้นฉบับภาษาจีน แต่ในด้านเนื้อหาที่แปล มายังมีความคลาดเคลื่อนจากต้นฉบับภาษาจีน เพราะถ้าผู้แปลมีบรรดาศักดิ์สูงเป็นผู้อำนวยการ แปล สำนักมักจะดีกว่าเรื่องที่บุคคลสามัญแปล ดังนั้นจึงไม่ตรงกับสำนวนที่แต่งไว้ใน ภาษาจีน²⁰ อีกทั้งมิได้รักษาสำนวนจีน หรือวัฒนธรรมจีนไว้อย่างในต้นฉบับ แต่กลับพยายาม เปลี่ยนสำนวนและวัฒนธรรมให้เป็นไทย หรือใกล้เคียงกับไทย ทั้งมีการแต่งเติมเสริมต่อและตัด ถ้อยคำต่าง ๆ เสียมาก ในต้นฉบับภาษาจีนที่เขียนโดยหลอกวานจงหรือล่อกวางตง นั้นมี ลักษณะเป็นบท บทไหนสนุกก็ถอดบทกวีนิพนธ์ให้ซาบซึ่งใจยิ่งขึ้นเมื่อจบแต่ละบท ในต้นฉบับ ภาษาจีนเรียบเรียงเป็นตอน ๆ ไว้รวม 120 ตอน ส่วนสามก๊กฉบับเจ้าพระยาคลัง (หน) ได้ตัด คำโฆษณาและบทกวีนิพนธ์ออกเสียทั้งหมด ทั้งมิได้แยกเรื่องไว้เป็นตอน ๆ อย่างในต้นฉบับ ภาษาจีน หากแยกใหม่เป็น 87 ตอนตามที่เห็นสมควร ซึ่งสู้ต้นฉบับเดิมไม่ได้²¹ ความแตกต่าง

¹⁸ สมเด็จพระ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ตำนานหนังสือสามก๊ก (กรุงเทพฯ : สำนัก พิมพ์ดอกหญ้า, 2540), หน้า 29-31.

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 49-50.

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 45.

²¹ สังข์ พัธโนทัย, พิชัยสงครามสามก๊ก (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมชาติ), หน้า

ในด้านการแปลนี้ ดร.ประพิณ มโนมัยวิบูลย์²² ได้ศึกษาพบว่า วรรณกรรมสามก๊กฉบับภาษาไทยของเจ้าพระยาคลัง (หน) เป็นการแปลถอดความ และเรียบเรียงตามสำนวนไทยอย่างดี จนได้รับการยกย่องจากวรรณคดีสโมสรว่าเป็น ยอดแห่งความเรียงเรื่องนิทาน จากการเปรียบเทียบกับฉบับภาษาจีน ถ้าผู้อ่านสามารถอ่านจากฉบับภาษาจีนได้ หรือมีคำแปลฉบับภาษาจีนโดยตลอดอย่างละเอียดแล้ว ก็จะพบแง่ความรู้เพิ่มเติมอีกมาก ส่วน จินตนา ธันวานិวัฒน์²³ ได้ศึกษาความเปรียบในสามก๊กฉบับภาษาจีนกับภาษาไทยฉบับเจ้าพระยาคลัง (หน) พบว่ามีทั้งความเปรียบที่มีเนื้อหาเหมือนเดิม และคลาดเคลื่อนไปจากต้นฉบับเดิม อีกทั้งผู้แปลเพิ่มเข้าไปในภาษาไทย และฉบับภาษาไทยที่ผู้แปลตัดทิ้งไป ความแตกต่างมีสาเหตุเนื่องจากประเทศจีนและประเทศไทยมีสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกัน ความหมายของการแปลสามก๊กฉบับภาษาจีนกับฉบับภาษาไทยของเจ้าพระยาคลัง(หน) นี้ ดร.สมบัติ จันทรวงศ์²⁴ ศึกษาพบว่า ข้อผิดพลาดหรือความคลาดเคลื่อนในการแปลเป็นภาษาไทย ของสามก๊กฉบับเจ้าพระยาคลัง (หน) มีค่อนข้างจะมาก ซึ่งอาจไม่ใช่ความไม่รู้ของผู้แปลทั้งหมด หากแต่บางส่วนเป็นการจงใจตัดแปลง เนื่องจากมีเหตุผลทางการเมืองแฝงอยู่ด้วย เพื่อมุ่งประสงค์ต่อผลลัพธ์ทางการเมืองเป็นสำคัญ

สรุปได้ว่าปัญหาใหญ่ที่สำคัญที่สุดของวรรณกรรมสามก๊กฉบับภาษาไทยก็คือ ปัญหาเรื่องการแปลไม่ตรงกับต้นฉบับภาษาจีนนั่นเอง ดังนั้นการศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จึงเลือกใช้วรรณกรรมสามก๊กฉบับภาษาไทย ที่ได้รับการแปลใหม่ โดยวรรณไว พัทธโนทัย ซึ่งได้แปลจากต้นฉบับภาษาจีนของหลอกวันจง โดยวรรณไว พัทธโนทัย ได้กล่าวไว้ในคำนำของสามก๊กฉบับแปลใหม่ว่า การแปลสามก๊กฉบับเจ้าพระยาคลัง(หน) มีข้อบกพร่องอยู่มากทั้งในด้านคำแปล ตลอดจนชื่อบุคคล สถานที่ วัฒนธรรม ถ้อยคำสำนวนและการเดินเรื่อง จึงมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะถ่ายทอดหนังสือสามก๊ก จากต้นฉบับเดิมของหลอกวันจงให้เป็นฉบับภาษาไทยที่สมบูรณ์ที่สุด²⁵ และวรรณกรรมสามก๊กฉบับแปลใหม่นี้ ถือว่าเป็นฉบับภาษา

²² ประพิณ มโนมัยวิบูลย์, “สามก๊ก : การศึกษาเปรียบเทียบ”, บทคัดย่อ.

²³ จินตนา ธันวานิวัฒน์, “การศึกษาเปรียบเทียบความเปรียบในสามก๊กฉบับจีนกับฉบับไทย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), บทคัดย่อ.

²⁴ สมบัติ จันทรวงศ์, ความหมายทางการเมืองของสามก๊ก (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, 2538), หน้า 31-32.

²⁵ วรรณไว พัทธโนทัย, สามก๊กฉบับแปลใหม่ เล่ม 1 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมชาติ, 2538), คำนำในการพิมพ์ครั้งแรกและครั้งที่สอง.

ไทยที่แปลได้ตรงกับต้นฉบับภาษาจีนมากที่สุดเท่าที่จะหาได้²⁶ วรรณกรรมสามก๊กฉบับภาษาไทยที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ มีทั้งหมด 2 เล่ม จำนวนถึง 1,767 หน้า มีจำนวนชื่อคน และสถานที่นับพันชื่อ ทำให้ต้องใช้เวลาศึกษาจดจำมากพอสมควร ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องกล่าวถึงบริบทสังเขปของเหตุการณ์ในวรรณกรรมเรื่องสามก๊ก เพื่อให้เกิดความเข้าใจง่ายขึ้น

4.3 เหตุการณ์สังเขปในวรรณกรรมสามก๊ก

ในประเทศจีนก่อนถึงยุคสามก๊กนั้น ราชวงศ์ฮั่นหรือหั่นเป็นใหญ่ปกครองแผ่นดินจีนทั้งหมด มีเมืองลกเอียงเป็นเมืองหลวง ราชวงศ์หั่นบริหารราชการแผ่นดินทั้งประเทศ หรืออาจกล่าวได้ว่าอำนาจการบังคับบัญชาอยู่ส่วนกลาง (centralism) หัวเมืองต่าง ๆ มีเจ้าเมืองเป็นผู้ดูแล อำนาจการปกครองทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนเป็นสิทธิ์ขาดอยู่กับผู้เป็นเจ้าของ เจ้าเมืองเป็นเพียงแต่ฟังการบังคับบัญชาจากรัฐบาลกลางที่ราชธานี เมื่อเกิดศึกสงครามที่ใด ก็เกณฑ์ให้เจ้าเมืองคุมกำลังเมืองของตนไปทำสงคราม หากเมืองไหนเป็นกบฏรัฐบาลส่วนกลางก็สั่งการให้เจ้าเมืองอื่นยกกำลังไปปราบปรามหรือบางครั้งอาจเกิดจลาจลขึ้นในเมืองหลวง เพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเอง รัฐบาลกลางจำต้องมีไหวพริบ มิให้เจ้าเมืองมีกำลังถึงอาจละเมิดหรือต่อสู้อำนาจรัฐบาลกลางได้ วิธีการปกครองจึงจำเป็นต้องมีพระเจ้าแผ่นดินที่ทรงอำนาจมาก หรือมี ฉะนั้นก็ต้องมีอัครมหาเสนาบดีที่มีความสามารถเป็นที่นับถือของคนทั้งหลายทั่วไป การปกครองแผ่นดินจึงจะเรียบร้อย²⁷ ราชวงศ์หั่นได้เจริญรุ่งเรืองเรื่อย ๆ มา ไพร่ฟ้าประชาชนอยู่เป็นสุข จนถึงรัชกาลพระเจ้าหั่นกอบู้ซึ่งเป็นตอนกลางของราชวงศ์ ความเสื่อมก็เข้ามาสู่ พอถึงรัชกาลพระเจ้าเหียนเต้ แผ่นดินจึงแยกออกเป็นสามก๊ก ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากความเหลวแหลกในการปกครองของฮ่องเต้สองพระองค์คือ พระเจ้าฮวนเต้ และพระเจ้าเลนเต้²⁸ ในราวปี ค.ศ.168 เป็นยุคของพระเจ้าเลนเต้ ทรงมีความอ่อนแอ ไม่มีความรู้ ความสามารถในการปกครองบ้านเมือง ไม่คบหาขุนนางที่มีศีลธรรมจรรยา หลงเชื่อคำเท็จและไว้วางใจพวกขันทีที่เข้ายุ่งเกี่ยวและหาผลประโยชน์ต่อราชการบ้านเมือง ทำให้พวกขันทีมีอำนาจมากขึ้น จนไม่มีผู้ใดสามารถมากพอที่จะกำจัดคณะขันทีได้ พวกขันทีจึงถือโอกาสใส่ร้ายขุนนางผู้ใหญ่ที่มีคุณธรรม อีกทั้งได้ฉ้อราษฎ์บังหลวง รีดนาทาเร้นราษฎร มีขุนนางบางคนที่ยึดสัตย์คิดจะกำจัดพวกขันที ก็ติดด้วยพระเจ้าเลนเต้ปกป้องไว้ การปกครองแผ่นดินจึงไม่เป็นธรรม เกิดโจรผู้ร้ายชุกชุม ประชาชน

²⁶ สมบัติ จันทรวงศ์, ความหมายทางการเมืองของสามก๊ก, หน้า 109.

²⁷ สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพ, ตำนานหนังสือสามก๊ก, หน้า 51-52.

²⁸ วรรณไว พัทโณทัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1, หน้า 2.

ได้รับความเดือดร้อนกันทั่วไป เกิดการจลาจลอยู่ทั่วไป จนกลายเป็นกบฏโจรโพกผ้าเหลือง ตั้งกองทัพต่อสู้กับการปราบปรามของรัฐบาล เพื่อมุ่งหวังที่จะเปลี่ยนแปลงแผ่นดินใหม่ โดยมีคำขวัญโจษขานกันทั่วไปว่า “ฟ้าครามสิ้นไปแล้ว ฟ้าเหลืองขึ้นมาแทน ปีชวดเป็นปีศิริมงคลใหญ่ในใต้ฟ้า” และคณะของกบฏได้เที่ยวประกาศแก่ราษฎรว่า “บัดนี้ราชวงศ์หันกำลังชะตาขาด ผู้มีบุญมาจุติแล้ว พวกเจ้าจงเชื่อและทำตามฟ้าประกาศิตเถิด จะได้อยู่เย็นเป็นสุขทั่วหน้ากัน”

โฮจิ่นซึ่งเป็นแม่ทัพจึงรีบกราบทูลขอให้ทรงมีพระราชโองการ เรงไปยังหัวเมืองทุกแห่งให้เตรียมกำลังไว้ปราบโจรโพกผ้าเหลือง²⁹ ซึ่งขณะเดียวกันนั้นเล่าปี กวนอู และเตียวหุย ได้รวมสาบานเป็นพี่น้องรวบรวมกำลังเพื่อปราบปรามพวกกบฏโจรโพกผ้าเหลือง ในช่วงเวลาเดียวกันนั้นโจโฉได้รับแต่งตั้งเป็นนายกองม้า นำมาทับทหารไปช่วยรบ และได้ร่วมกับกำลังของทางราชสำนักปราบโจรจนสำเร็จ ต่อมาใน ค.ศ.189 พระเจ้าเลนเต้ทรงประชวรมีพระอาการทรุดหนัก มีรับสั่งให้แม่ทัพใหญ่โฮจิ่นเข้าเฝ้าเพื่อปรึกษาราชการ โฮจิ่นซึ่งทรงอำนาจมากมีน้องสาวเป็นพระสนมอยู่ในวัง และมีพระราชโอรสเกิดด้วยองค์หนึ่งคือ หองจูเปียน จึงได้เลื่อนขึ้นเป็นองเฮา เรียกว่าพระนางโฮเฮา พระเจ้าเลนเต้มีนางสนมอีกคนชื่อ อองบีหยิน และมีพระราชโอรสคือ หองจูเหียบ พระนางโฮเฮามีความทึ่งหวงพระนางอองบีหยิน จึงลอบวางยาฆ่าพระนางอองบีหยิน พระนางตั้งไทฮอซึ่งเป็นพระราชชนนีของพระเจ้าเลนเต้ ต้องรับเอาหองจูเหียบไปเลี้ยงดู³⁰ เมื่อพระเจ้าเลนเต้สวรรคตแล้ว เกิดการแย่งราชสมบัติกันระหว่างฝ่ายพระราชโอรสทั้งสองพระองค์ คณะชนที่ทั้งสิบที่มีเทาจี้ดเป็นหัวหน้า ต้องการยกหองจูเหียบโอรสองค์หนึ่งที่กำพร้าชนนี ขึ้นเป็นฮ่องเต้แทน แต่โฮจิ่นแม่ทัพใหญ่ ซึ่งเป็นพี่ชายของพระมเหสีโฮเฮา ต้องการเชิญเล่าเปียว หรือหองจูเปียนโอรสของพระมเหสีโฮเฮาซึ่งเป็นองค์พี่ขึ้นครองราชย์เป็นฮ่องเต้ก่อน จึงเกิดการขัดแย้งระหว่างกลุ่มขุนนางกับกลุ่มชนที่ ความขัดแย้งนี้ได้ลุกลามใหญ่โตออกไป แม่ทัพโฮจิ่นจึงกำจัดงานตั้งไทฮอเสีย และคิดจะกำจัดพวกชนที่ภายหลัง พวกชนที่รู้ทันจึงขอความช่วยเหลือจากนางโฮเฮา แม่ทัพโฮจิ่นซึ่งเป็นขุนนางผู้ใหญ่ไม่ใช้อำนาจทางทหารของตนกำจัดคณะชนที่ทั้งสิบ เพราะติดขัดที่พระมเหสีโฮเฮาขอไว้³¹ แต่โฮจิ่นโดยคำแนะนำของอ้วนเสี้ยวได้ออกอุบายให้กำจัดคณะชนที่โดยให้เรียกทหารยาตราทัพเข้ามาพระนคร แล้วให้ทูลเรียกร้องขอสังหารพวกชนที่เสีย ส่วนโจโฉไม่เห็นด้วยแต่แนะนำให้ดำเนินการกับพวกชนที่โดยเด็ดขาดไม่ต้องเรียกทหารจากหัวเมืองเข้ามาช่วย ตั้งโต๊ะซึ่งเป็นผู้ว่าราชการเมืองซีหลง ครั้นได้รับตราจากโฮจิ่นจึงจัดทหารและม้าพร้อมสรรพมาใกล้พระนคร คณะของชนที่ทั้งสิบรู้ทันจึงคิด

²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4-5.

³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 27-28.

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 29-30.

ทำกลอุบายและหลอกให้โฮจิ้นเข้าวังและปิดประตูวังช่วยกันจับโฮจิ้นฆ่า ฝ่ายทหารของโฮจิ้นนำโดยอ้วนเสี้ยวทราบจึงฟังประตูเข้าไปไล่จับพวกชนที่และฆ่าเสีย³² พระเจ้าแผ่นดินในขณะนั้นคือฮ่องจู่เปียนและราชบุตรองค์น้องคือฮ่องจู่เหียบ ต้องพากันหนีออกนอกเมือง ตั้งโต๊ะซึ่งมีนิสัยหยาบซำมีโอกาสยกกองทัพจำนวนมากเข้ามาในเมืองหลวง จึงมีอำนาจมากและคิดเป็นใหญ่เมื่อได้โอกาสจึงประกาศถอดฮ่องจู่เปียนออกจากราชสมบัติ ตั้งให้เป็นหงหนงอ่อง ให้พระนางโฮเฮาพันตำแหน่งราชการทั้งปวง และอัญเชิญฮ่องจู่เหียบขึ้นเป็นฮ่องเต้ มีพระนามว่าพระเจ้าเหียนเต้ และเชิญประทับราชบัลลังก์ ต่อมาตั้งโต๊ะให้คนกำจัดฮ่องจู่เปียนและพระมเหสีโฮเฮาเสีย³³

ในปี ค.ศ.190 ตั้งโต๊ะได้ตั้งตนขึ้นเป็น เชียงก๊ก ซึ่งก็คือ มหาอุปราชหรืออัครมหาเสนาบดี หรือผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ตั้งโต๊ะปกครองและบริหารบ้านเมืองตามอำเภอใจ ด้วยความทารุณโหดร้าย ประพฤติทุจริตต่าง ๆ แม่ทัพและเจ้าเมืองภูมิภาคหลายเมืองจึงรวมตัวกันยกกองทัพเพื่อจะปราบตั้งโต๊ะ แต่ไม่มีใครกำจัดตั้งโต๊ะได้สำเร็จ โจโฉซึ่งเคยอยู่กับตั้งโต๊ะได้ชักชวนเจ้าเมืองต่าง ๆ ให้ยกทัพไปปราบตั้งโต๊ะ แต่ก็ไม่สำเร็จเพราะขาดความสามัคคี อีกทั้งเจ้าเมืองที่มีกำลังกองทัพต่างก็รุกรานแย่งชิงอำนาจซึ่งกันและกัน ต่อมาอ๋องอ้วนซึ่งเป็นขุนนางในเมืองหลวงได้ใช้อุบายสตรีกำจัดตั้งโต๊ะได้สำเร็จ แต่อ๋องอ้วนไม่สามารถมีอำนาจอยู่ต่อไปได้ เพราะพรรคพวกของตั้งโต๊ะที่เหลืออยู่คือ ลีจู้กับกุกยี้ ได้แก้แค้นจับอ๋องอ้วนพร้อมครอบครัวฆ่าทั้งหมด และได้บังคับให้พระเจ้าเหียนเต้แต่งตั้งลีจู้กับกุกยี้ เป็นขุนนางใหญ่มีอำนาจปกครองบริหารบ้านเมือง การบริหารบ้านเมืองล้มเหลว เกิดความเดือดร้อนขึ้นทั่ว อีกทั้งขุนนางทั้งสองคิดกำจัดพระเจ้าเหียนเต้ จนพระเจ้าเหียนเต้ต้องหนีและมีรับสั่งให้โจโฉ ที่ขณะนั้นเป็นเจ้าเมืองตงกู่ไปช่วยปราบกบฏ โจโฉซึ่งเป็นคนฉลาดเฉียบแหลม รู้จักหลักการบริหารและการปกครอง มีโอกาสได้เข้าไปช่วยปราบสมุนของตั้งโต๊ะได้สำเร็จ สามารถกุมอำนาจทางทหารและยกทัพไปปราบหัวเมืองต่าง ๆ ทางภาคเหนือจนหมด³⁴ โจโฉได้สร้างอิทธิพลตั้งตนเป็นใหญ่เหนือพระเจ้าเหียนเต้และมีอำนาจมากขึ้น จนกระทั่งได้ขึ้นเป็นนุ้ยอ่อง ซึ่งถือเป็นรองจากกษัตริย์เท่านั้น พระเจ้าเหียนเต้ ไม่อาจทนการกดขี่ของโจโฉได้ ต้องกรีดพระโลหิตเขียนพระราชสาส์นร้องทุกข์ให้ผู้มีความจงรักภักดีช่วยกันปราบโจโฉ

ในช่วงเวลาใกล้เคียงกันนั้น เล่าปี (Lie Pei) พร้อมกวนอูและเตียวหุย สามพี่น้องร่วมสาบาน ได้ยึดดินแดนฝ่ายหัวเมืองด้านตะวันตกและภาคตะวันตกเฉียงใต้ ที่เรียกว่า จ๊กก๊ก

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 38.

³³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 53-55.

³⁴ สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพ, ตำนานหนังสือสามก๊ก, หน้า 53-54.

หรือก๊กฉู่อื่น เล่าปีได้พยายามรวบรวมกำลังต่อสู้กับโจโจ โดยอ้างว่าตนเป็นเชื้อพระวงศ์หัน ต้องการปราบโจรโจโจ ซึ่งขณะนั้นเป็นสมุหนายกแห่งราชวงศ์หัน³⁵ เพื่อฟื้นฟูราชวงศ์หัน โดยมี ขงเบ้งเป็นบุคคลสำคัญในการวางแผนต่อสู้ช่วงชิงอำนาจ ส่วนกวนอู เตียวหุย จูล่ง เป็นกำลัง สำคัญในการต่อสู้แม้ว่ากำลังของฝ่ายเล่าปีจะมีน้อยกว่าโจโจมากก็ตาม³⁶ ดินแดนส่วนสุดท้าย อยู่ทางตอนใต้ของลุ่มแม่น้ำแยงซีเกียง มีซุนกวนเป็นผู้ปกครองโดยการสืบทอดมาจากซุนเซกที่ เสียชีวิต ซุนกวนมีดินแดนปกครองหลายมณฑล ดินแดนส่วนดังกล่าวเรียกว่า ง่อก๊กหรือก๊กหวู มีจิวยี่ โลซกและผู้มีปัญญา มีความรู้จำนวนมากเป็นที่ปรึกษา³⁷ ดินแดนส่วนนี้ผู้ปกครองปกครองบ้านเมืองอย่างมีคุณธรรมและประชาชนมีความสุข ผู้ปกครองดินแดนทั้งสามได้เป็นทั้ง พันมิตรและศัตรูกัน เกิดการต่อสู้ชิงไหวชิงพริบกันหลายต่อหลายครั้ง โดยใช้สติปัญญาและใน รูปแบบหลากหลายวิธี เพื่อนำมาซึ่งชัยชนะและความเป็นใหญ่มีอำนาจ กองกำลังของเล่าปีมี น้อยกว่ากองกำลังของโจโจ (Ts'ao Ts'ao) เมื่อถูกกองกำลังโจโจโจมตี ฝ่ายเล่าปีโดยขงเบ้ง จึงต้องออกอุบายเป็นพันธมิตรกับซุนกวน โดยขงเบ้งออกอุบายร่วมกับจิวยี่ เพื่อดำเนินการรุกราน ของกองทัพโจโจที่ซำกั้ง³⁸ เป็นผลให้กองทัพโจโจแตกพ่ายแพ้ และทำให้เล่าปีเริ่มก่อตั้งอาณาจักรของตนให้เป็นปึกแผ่นขึ้น เหตุการณ์สงครามเซ็กเพ็ก หรือสงครามที่ผาแดง (red cliffs) นี้ ถือเป็นเหตุการณ์รบครั้งใหญ่ที่สำคัญมาก ซึ่งก่อให้เกิดอาณาจักรสามส่วน³⁹ ที่ได้ต่อสู้เพื่อความ อยู่รอดและชิงความเป็นใหญ่ ในขณะที่ช่วงเวลานี้แผ่นดินจีนได้เริ่มแตกแยกออกเป็นสามส่วน ก่อนข้างชัดเจน

ต่อมาเมื่อโจโจเสียชีวิต โจผีลูกชายคนโตของโจโจก็ขึ้นเป็นวุยอ๋องต่อจากโจโจ ในปี ค.ศ.220⁴⁰ ในปีเดียวกันนั้นเองโจผีก็ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน บังคับให้พระเจ้าเหี้ยนเต้ โอนพระราชสมบัติ ให้แก่ตนสถาปนาตนเองเป็นฮ่องเต้ราชวงศ์วุย โจผีตั้งให้พระเจ้าเหี้ยนเต้เป็นชนเียงก่ง ให้ไปอยู่ที่ตำบลซันเอียง แล้วโจผีย้ายเมืองหลวงกลับไปอยู่นครลกเอียง⁴¹ หลังจากโจผีปลดและปลงพระชนม์เจ้าเหี้ยนเต้ เล่าปีผู้อ้างว่าตนเป็นเชื้อพระวงศ์ห่าง ๆ ของ

³⁵ วรรณไว พัทธินัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1, หน้า 489.

³⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 590.

³⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 457-460.

³⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 737-750.

³⁹ Lo Kuan-chung, Three Kingdoms : China's Epic Drama trans. & ed. Moss Robert (New York : Pantheon Books, 1976), p.xxi.

⁴⁰ วรรณไว พัทธินัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 2, หน้า 1163-1168.

⁴¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1182-1187.

ราชวงศ์หันหรือฮั่นผู้ยึดครองเมืองเสฉวน กับเมืองฮันต้ง ทราบข่าวจึงทำพิธีราชาภิเษกตนเองขึ้นเป็นกษัตริย์ราชวงศ์หันหรือฮั่นต่อจากพระเจ้าเหียนเต้ โดยคำแนะนำของขงเบ้ง⁴² ส่วนซุนกวนก็ทำพิธีราชาภิเษกตนเองเป็นฮ่องเต้ราชวงศ์อู⁴³ เมื่อทั้งสามก๊กสถาปนาราชวงศ์ของตนขึ้นแล้วก็ทำสงครามกันมาโดยตลอด สงครามส่วนใหญ่เป็นสงครามที่จ๊กก๊กนำทัพไปปราบวุยก๊ก โดยการบัญชาการและวางแผนของขงเบ้ง เพราะถือว่าโจโฉไม่สมควรเป็นผู้ปกครองแผ่นดิน เนื่องจากเห็นว่าเป็นผู้ซึ่งราชสมบัติของราชวงศ์หัน อีกทั้งเล่าปี่ได้มอบหมายให้ขงเบ้งยกทัพไปปราบวุยก๊ก ขงเบ้งได้ยกทัพไปปราบหลายครั้งแต่ไม่สำเร็จ จนตนเองล้มตายในสนามรบ⁴⁴ แต่เกียงอุยซึ่งเป็นลูกศิษย์ของขงเบ้ง ได้เดินทางตามรอยของขงเบ้ง กล่าวคือได้ยกทัพไปตีวุยก๊กอีกหลายครั้ง แต่ไม่สำเร็จเช่นกัน เนื่องจากสุมาอี้เป็นแม่ทัพและมีกำลังอำนาจมาก

ในช่วงสุดท้ายผู้ปกครองของทั้งสามก๊กเริ่มเสื่อมอำนาจลง เพราะเจ้าเล่าเสี้ยนซึ่งสืบของอำนาจต่อจากเล่าปี่ของจ๊กก๊ก อ่อนแอไม่สามารถบริหารบ้านเมืองได้ เมื่อสุมาเจียวหาอุปราชของวุยก๊กสั่งให้เตงงาย ยกทัพมาตีเมืองเสฉวน พระเจ้าเล่าเสี้ยนก็ยอมขอสวามิภักดิ์ต่อเตงงาย ณ เมืองปวยเสี และเตงงายแต่งตั้งให้พระเจ้าเล่าเสี้ยนเป็นขุนพลทัพม้า เชิญกลับเข้าวังราชวงศ์หันก็ถึงซึ่งความล่มจมแต่นั้นเป็นต้นมา⁴⁵ นับเป็นก๊กแรกที่ถูกปราบลงได้สำเร็จในปี ค.ศ.263 ในขณะที่ภายในเมืองวุยก๊กเองนั้น พระเจ้าโจฮวนไม่มีพระราชอำนาจใด ๆ เลย การบริหารราชการบ้านเมืองตกอยู่แก่ตระกูลสุมาทั้งสิ้น ต่อเนื่องตั้งแต่สมัยของสุมาอี้ สุมาสู มาถึงสุมาเจียว ฝ่ายขุนนางผู้ใหญ่ในราชสำนักเมืองวุย เห็นว่าสุมาเจียวได้ภาคตะวันตรวมเข้าในขอบข่ายเสมา มีความชอบยิ่ง จึงพากันเข้ากราบทูลต่อพระเจ้าโจฮวน ขอให้สถาปนาสุมาเจียวขึ้นเป็นฮ่องเต้ พระเจ้าโจฮวนไม่กล้าทัดทานขัดขวางแต่ประการใด ก็ทรงสถาปนาสุมาเจียวขึ้นเป็นจันอ๋อง และสถาปนาสุมาอี้ขึ้นเป็นเซวียนอ๋อง และสุมาสูเป็นจิงอ๋อง⁴⁶ ต่อมาสุมาเจียวเสียชีวิต สุมาเอี้ยนจึงได้ขึ้นเป็นจันอ๋องต่อมาจากสุมาเจียว⁴⁷ สุมาเอี้ยนให้เหตุผลว่าบรรพบุรุษของตนลงแรงช่วยกันทำนุบำรุงราชวงศ์วุยมาสามชั่วคนแล้ว หากใช้ความสามารถของโจโฉไม่ แต่เป็นกำลังความสามารถของแซ่สุมา จึงได้บังคับให้พระเจ้าโจฮวนออกจากฮ่องเต้ มาเป็นขุนนาง

⁴² เรื่องเดียวกัน, หน้า 1187-1191.

⁴³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1442.

⁴⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1537.

⁴⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1721-1724.

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1741-1742.

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1743.

ชั้นผู้ใหญ่ และได้สถาปนาตนเองเป็นตันลิวอ่อง แห่งราชวงศ์จิ้น⁴⁸ อีกทั้งสั่งให้เตาอี้เป็นแม่ทัพ ยกทัพไปปราบง่อก๊กแล้วเมืองง่อก๊กปราชัย พระเจ้าซุนโฮและทหารเมืองง่อก๊กได้นำทหารเข้า สวามิภักดิ์ พระเจ้าสุมาเอี้ยนทราบจึงได้โปรดให้มีการเลี้ยงฉลองชัยเป็นงานใหญ่ และแต่งตั้งให้ ซุนโฮมีบรรดาศักดิ์เป็นพระยาคุยมิ่งโหว แล้วพระเจ้าสุมาเอี้ยนเป็นฮ่องเต้องค์แรกแห่งราชวงศ์ จิ้นที่รวบรวมหัวเมืองต่าง ๆ ทั้งสามก๊กเข้าเป็นอาณาจักรเดียวกันอีกครั้งหนึ่ง ในปี ค.ศ.265.

จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาทั้งหมด หากจะสรุปถึงสาระในวรรณกรรมสามก๊ก แล้ว เห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหลายต่อหลายครั้ง เกิดจากบุคคลเพียงสอง สามคนเท่านั้น แต่ได้ส่งผลถึงการเกิดโศกนาฏกรรมหลายต่อหลายครั้ง จุดที่สำคัญของ วรรณกรรมคือสัมพันธภาพระหว่างเล่าปี่ กวนอู (Kuan Yu) และเตียวหุย ซึ่งสามานเป็นพี่น้อง ร่วมเป็นร่วมตายกัน เล่าปี่ซึ่งอ้างตนว่าเป็นเชื้อพระวงศ์ห่าง ๆ ได้พยายามปกป้องและฟื้นฟูราช วงศ์ฮั่นที่ล่มสลายไป โดยพยายามสู้รบกับโจโฉ แม้ว่าจะขาดพื้นฐานด้านกำลังแต่อาจเป็น เพราะโชคหรือฟ้ากำหนดให้เล่าปี่ได้ขงเบ้ง (Chuko Liang) ผู้หยั่งรู้ดินฟ้ามหาสมุทร มาเป็น กุนซือให้เล่าปี่ ซึ่งหากไม่มีขงเบ้งเรื่องต่าง ๆ อาจยุติไปก่อนหน้านี้แล้ว เล่าปี่ กวนอู เตียวหุย พร้อมการวางแผนของขงเบ้ง ต้องการชิงดินแดนจากโจโฉคืนเพื่อฟื้นฟูราชวงศ์ ขงเบ้งซึ่งถือ เป็นตัวจักรสำคัญตัวแรก ได้ออกอุบายให้เล่าปี่ทำสนธิสัญญากับซุนกวน เมื่อกองกำลังโจโฉบุก จึงพ่ายแพ้กองกำลังพันธมิตรของเล่าปี่กับซุนกวน จนกระทั่งเกิดดินแดนขึ้นสามส่วน เจ้าผู้ปกครองของดินแดนทั้งสามส่วนได้เป็นพันธมิตรและเลิกเป็นพันธมิตรกัน เพื่อต่อสู้ชิงความเป็นใหญ่ โดยใช้เทคนิคหรือกลวิธีต่าง ๆ โดยเฉพาะรูปแบบหรือวิธีการที่เรียกว่า Machiavellian เป็นเวลา ยาวนานหลายปี เทคนิคหรือกลวิธีดังกล่าวที่ปรากฏขึ้นจึงเป็นบทเรียนที่สำคัญในยุคต่อมา

4.4 รูปแบบการนำเสนอความคิดทางการเมืองของวรรณกรรมสามก๊ก

วรรณกรรมสามก๊ก อาจจัดได้ว่า เป็นวรรณกรรมทางการเมืองได้ในระดับหนึ่ง เพราะ เนื้อหาส่วนใหญ่แล้วเมื่อตีความแล้ว เกี่ยวข้องกับการแสวงหา รักษาและขยายอำนาจทางการเมืองของผู้ที่เป็นเจ้าผู้ปกครอง ถึงแม้ว่าตามตัวบท (text) วรรณกรรมสามก๊กจะไม่ได้กล่าว ถึงแนวความคิด และทฤษฎีทางการเมืองไว้อย่างชัดเจนก็ตาม การศึกษาความคิดทางการเมือง ที่แฝงอยู่ในวรรณกรรม โดยเฉพาะในรูปแบบหรือวิธีการแบบ Machiavellian จึงต้องศึกษาและ ตีความอย่างเป็นระบบพอสมควร เพราะการค้นหาความคิดทางการเมืองในรูปแบบดังกล่าวใน

⁴⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1744-1745.

วรรณกรรมสามก๊ก ไม่ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจน จึงจำเป็นที่จะต้องอาศัยจากเหตุการณ์หรือสถานการณ์ของเรื่องที่เกิดขึ้นในแต่ละตอนเพื่อทำความเข้าใจ

ในการสื่อความหมายเพื่อให้ผู้อื่นได้รับทราบและเข้าใจ ความคิดทางการเมืองในวรรณกรรมสามก๊กนั้น หลอกว่านจงหรือล่อกวन्दง ผู้ประพันธ์มีเจตนาเขียนเพื่อให้บุคคลทั่วไปอ่านอย่างแพร่หลาย ซึ่งเป็นการเปิดเผยให้สาธารณชน (public) ได้ทราบ ผู้เขียนจึงได้ใช้ภาษาอยู่ในรูปของบทกวีนิพนธ์ร้อยกรองและภาษาร้อยแก้วผสมกัน จากนั้นได้ถูกถ่ายทอดลงเป็นวรรณกรรมสามก๊ก ซึ่งอยู่ในรูปแบบของการประพันธ์เป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ วรรณกรรมสามก๊กแบ่งออกเป็นตอน ๆ จำนวน 120 ตอน แต่ละตอนอาจมีหลายเหตุการณ์ทั้งต่อเนื่องและไม่ต่อเนื่องกัน โดยมีตัวละครเข้าไปสัมพันธ์กับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละตอน เหตุการณ์ที่เกิดในตอนต่าง ๆ นั้นมีความสำคัญและให้ความคิดที่แฝงอยู่มากมาย ลักษณะหรือรูปแบบดังกล่าวของงานประพันธ์ จึงมองได้ว่าผู้เขียนจะต้องตั้งใจหรือเจตนาส่งสาร (message) สำคัญบางอย่าง ออกมาแต่อยู่ในรูปแบบของพฤติกรรมของตัวละครที่ได้แสดงออกในเหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ดังเช่น ในตอนที่โจโฉลอบฆ่าตั้งโต๊ะแต่ไม่สำเร็จ จึงพร้อมกับดันกงหลบหนีมาถึงบ้านแปะเจี๊ยะ แปะเจี๊ยะให้การต้อนรับและไปซื้ออาหารมาให้ ขณะที่โจโฉอยู่ที่บ้านแปะเจี๊ยะเกิดการเข้าใจผิดว่าคนในบ้านจะกำจัดตน โจโฉจึงฆ่าคนในบ้านแปะเจี๊ยะตายหมด อีกทั้งเมื่อพบแปะเจี๊ยะระหว่างทางโจโฉก็เจตนาฆ่าแปะเจี๊ยะตายอีกคน⁴⁹ เมื่อศึกษาถึงพฤติกรรมของโจโฉและสถานการณ์ดังกล่าวแล้ว อาจทำให้มีผู้ตีความแตกต่างกัน เช่น อาจมองว่าโจโฉเป็นผู้ทารุณโหดร้าย ไร้ศีลธรรม เห็นแก่ตัว ออกตัญญู เป็นผู้รู้จักเอาตัวรอด หรืออาจมองว่ากระทำเพราะความจำเป็น หรือกระทำการใดเพื่อประโยชน์ส่วนตนโดยไม่คำนึงถึงการกระทำว่าจะผิดศีลธรรมหรือไม่ เป็นต้น เหตุการณ์อีกหลายบทหลายตอน ในวรรณกรรมสามก๊ก มีลักษณะคล้ายคลึงและสอดคล้องกับเหตุการณ์ดังกล่าว ทำให้มองได้ส่วนหนึ่งว่าเป็นเรื่องของความทารุณโหดร้าย เจ้าเล่ห์ หลอกหลวง ไร้ศีลธรรม ฯลฯ ซึ่งรูปแบบหรือลักษณะดังกล่าวนี้ อาจถูกมองว่าเป็นรูปแบบหรือวิธีการแบบ Machiavellian ที่อาจเป็นส่วนหนึ่งของความมุ่งหมายที่แท้จริงของผู้เขียน ที่พยายามสื่อถึงผู้อ่านโดยใช้วิธีการซ่อนความหมาย (esoteric) ไว้ในตัวตนซึ่งอยู่ในรูปของตัวละครที่แสดงออกมาในบทละครต่าง ๆ ดังที่จะกล่าวต่อไปในส่วนของแนวคิดทางการเมืองในรูปแบบหรือวิธีการแบบ Machiavellian

⁴⁹ วรรณไว พัทธินัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1, หน้า 58-63.

รูปแบบหรือวิธีการแบบ Machiavellian ที่แฝงหรือปรากฏอยู่ในวรรณกรรมสามก๊ก เห็นได้ชัดเจนว่าไม่ได้กล่าวหรือสอนรูปแบบดังกล่าวไว้ แต่จะอาศัยตัวละครแสดงในเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นสื่อกลางในการแสดงทัศนะหรือความคิดทางการเมืองในรูปแบบหรือวิธีการแบบ Machiavellian ซึ่งไม่สามารถสะท้อนหรือแสดงทัศนะทางการเมืองในรูปแบบหรือวิธีการแบบ Machiavellian ให้เห็นได้เด่นชัดเหมือนในหนังสือเจ้าผู้ปกครอง แต่วรรณกรรมสามก๊กใช้รูปแบบนวนิยายกล่อมความรู้สึกนึกคิดของผู้อ่าน เพื่อให้คิดและตีความ ซึ่งผลจากการตีความแม้ว่าเนื้อหาความคิดทางการเมืองในวรรณกรรมสามก๊ก จะมีรูปแบบหรือวิธีการแบบ Machiavellian แต่วรรณกรรมสามก๊กหรือผู้เขียนวรรณกรรมสามก๊ก ก็ไม่ได้รับความกระทบกระเทือน ถูกประณาม หรือถูกมองในเชิงลบเหมือนเจ้าผู้ปกครองและมาคิอาเวลลี แต่ผู้ที่ถูกมองในแง่ลบว่ามีรูปแบบหรือวิธีการแบบ Machiavellian ในวรรณกรรมสามก๊ก กลับติดอยู่กับตัวละครต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น โจโฉ เล่าปี่ ขงเบ้ง หรือตัวละครอื่น จึงอาจสรุปได้ว่าเทคนิคหรือรูปแบบวิธีการเขียนหรือการประพันธ์ เพื่อนำเสนอความคิดทางการเมือง ในรูปแบบหรือวิธีการแบบ Machiavellian ของหลอกว่านจงหรือล่อกวन्दง ในวรรณกรรมสามก๊ก ที่แสดงออกในวรรณกรรมสามก๊กนั้น ได้ใช้ลักษณะการซ่อนความหมายที่แนบเนียน กลมกลืนไปกับความสนุกสนานเพลิดเพลิน น่าติดตามในบทหรือตอนต่าง ๆ

ดังเช่นเหตุการณ์เมื่อโจโฉเสียชีวิตแล้ว โจผีบุตรของโจโฉขึ้นครองอำนาจเป็นฮ่องได้เลื่อนตำแหน่งบรรดาขุนนางใหญ่น้อยทั้งปวง แล้วถวายพระเกียรติให้โจโฉเป็นที่บู้อ่อง นำพระศพไปฝังไว้ที่ตำบลโกเหลง ฮัวหิมทูลโจผีว่า “พญาเอียนเหลงโจเจียงเอาทหารและม้ามาถวายพระองค์สิ้นแล้ว ก็กลับไปรักษาเมืองตามเดิม แต่พญาลิ้มฉีโจสิด กับพญาเซียวหวยโจหิม สองคนนี้หามาคำนับศพพระบิดาไม่ ท่านควรต้องลงอาญาจึงจะชอบ”⁵⁰ โจผีเห็นชอบด้วย จึงสั่งการให้ทหารไปลงอาญาน้องทั้งสองเมือง โจหิมตกใจกลัวอาญาจึงผูกคอตาย โจผีได้รับรายงานว่าโจสิดนั้นมีความสุขอยู่ด้วยการเสพสุรากับเตงหิง และเตงอี่สองพี่น้อง ซึ่งเยอหยิ่งจองหงมมาก ถูกทูดของโจผี อีกทั้งโจสิดให้เอาตะบองไล่ตีผู้แทนของโจผีออกไปเสีย โจผีทราบเรื่องโกรธมากจึงให้ทหารไปจับตัวโจสิดกับพวกเพื่อรอฟังคำสั่งต่อไป ส่วนเตงหิงกับเตงอี่และคนอื่น ๆ ถูกฆ่าทั้งหมด ฝ่ายนางเปียนซีมารดาของโจผี เมื่อทราบเรื่องโจสิดถูกจำขังอยู่ ก็เรียกโจผีมาเฝ้า นางเปียนซีรำให้พูดกับโจผีว่า “โจสิดน้องชายเจ้าคนนี้มีกพอใจเสพสุรา จงปล่อยเขาไปตามลมตามแล้งเถิด อย่าไปเอาธุระอะไรกับคนพรรคอย่างนี้เลย เมื่อแม่ไปสูตินแดนน้ำพุทั้งเก้าแล้วจะได้นอนตาหลับ” โจผีรับคำ แต่ฮัวหิมได้แนะนำให้กำจัดโจสิด โดยให้เหตุผลว่า โจสิดเป็นคนมีสติปัญญาเฉียบแหลม หากมีริบกำจัดเสียจะเป็นภัยในภายภาคหน้า คนทั้งปวงเล่าลือว่า โจสิดนี้

⁵⁰ วรรณไว พัทโนทัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 2, หน้า 1168.

สามารถว่ากลอนสดได้ดี ให้ทดสอบสติปัญญา หากไม่สามารถจริงก็รีบฆ่าทิ้งเสีย หากเขาสามารถจริงจงลดฐานะลงเสีย เว้นแต่ปวงปราชญ์ราชบัณฑิตเข้ามาขอชีวิตจึงอภัยให้ โจสีเห็นด้วย เมื่อโจสีดเข้าเฝ้า โจสีกล่าวว่ามาตรว่า จะเป็นพี่น้องกัน แต่ผู้เป็นเจ้านายกับขุนนางก็มีหลักแห่งความสัมพันธ์กันอยู่จะเมินเสียมิได้ โฉนเจ้าจึงบังอาจทะนงตนถือดีหาว่ามีมารยาทไม่ และให้โจสีดเดินไปเจ็ดก้าวแล้วว่ากลอนให้เสร็จหนึ่งบท หากเจ้าทำได้จะไว้ชีวิต หากทำมิได้จะต้องถูกลงโทษสถานหนักโดยมิยอมอภัยโทษให้เด็ดขาด⁵¹ โจสีขึ้นไปทูลทูลขอชีวิตไว้สองตัวกำลังสู้กันอยู่ที่ตีนกำแพง วัตตัวหนึ่งถูกขวิดตบอดตาย และให้ภาพนั้นเป็นหัวข้อโคลง โจสีดก็เดินไปเจ็ดก้าวพร้อมทั้งว่ากลอนสดออกมาดังนี้

สองเดนตายหมายเดินเผชิญหน้า
 ใจแค้นกล้ากระดูกอกนอกสังขาร
 พอบพบกันริมทางมีทันน่าน
 ระวีงการตบอดคอหักตาย
 เข้าสู้กันบรรลัยไม่ครั้นคร้าม
 ไม่ให้หยามเหยียดหน้ากันเหลือหลาย
 แม้ร่างไรไม่สมก็ไ้ลาย
 อันตรายไม่ท้อระย่อใคร⁵²

⁵¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1170.

⁵² เรื่องเดียวกัน, หน้า 1171. บทกวีดังกล่าวของโจสีด Brewitt Taylor แปลว่า

Two butcher's victims lowing walked along,

Each head bore curving bones, a sturdy pair,

They met just by a hillock, both were strong,

Each would avoid a pit new digged there.

They fought unequal battle, for at length

One lay below a gory mass, inert.

'T was not that they were of unequal strength-

Though wrathful both, one did not strength exert. โปรดดู Lo Kuan-chung,

โจผีกับขุนนางทั้งปวงได้ฟังต่างพากันตกตะลึง แล้วโจผีว่า เดินเจ็ดก้าวแต่งกลอนได้สำเร็จ ยังสงสัยว่าจะให้เวลามากไป ให้แต่งให้เสร็จโดยพลันเมื่อสิ้นเสียงรับคำ โจผีคิดว่า ขอให้บอกหัวข้อเรื่องมาเถิด โจผีให้หัวข้อว่า “เรากับเจ้าเป็นพี่น้องกัน จงเอาข้อนี้แหละเป็นหัวข้อ แต่ห้ามมิให้มีคำว่า พี่น้อง อยู่ในกลอนเป็นอันขาด” โจผีคิดมิได้หยุดคิดแต่ประการใด ได้กล่าวออกมาเป็นกลอนทันทีว่า

เขาค้มถั่วด้วยถั่วเป็นต้นต้น
 มันร้อนรนร้อนล้นจากอวยใหญ่
 โอ้เกิดหน่อเดียวกันไซ้ห่างไกล
 เหตุไฉนเช่นฆ่าไม่ปรานี⁵³

⁵³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1171. ส่วน Brewitt Taylor แปลบทกลอนที่สำคัญของโจผีติดบทรูปร่างว่า They were boiling beans on a beanstalk fire;

Came a plaintive voice from the pot,

“O why, since we sprang from the selfsame root

Should you kill me with anger hot?” โปรดดู Lo Kuan-chung, Romance of the Three Kingdoms.vol.II., p.198. ส่วนนวนหรือบทกวีข้างต้นถูกแปลเป็นภาษาไทยหลายสำนวน เช่น ขุนวิจิตรมาตรา แปลเป็นโคลงสี่สุภาพว่า

ยกกระทำถั่วตั้ง	ติดเตา
เถาถั่วเป็นพินเผา	ถั่วขึ้น
ถั่วใหม่เพราะถั่วเถา	เทือกถั่ว นั้นแล
ไยจะเร่งไฟริน	ดกโอ้อื่นไหน

ส่วน วิชัย ตันไพจิตร แปลว่า

ต้มถั่วกึ่งถั่วไซ้	กูลอัคคี
ลนกระทะถั่วโลดหนี	รำไห้
ร่วมพีชร่วมพันธุ์มี	รกร่วม
ไยจึงทำใจไม้ม	มุ่งมล้างวงศ์วาร

หรือสำนวนอื่น เช่น

ต้มถั่วคั่วเช่นแกง	กากกรองแบ่งน้ำเนื้อขึ้น
เถาไม้ได้หม้อลน	ถั่วหม้อบนรำจาบัลย์
เกิดจากรากเดียวกัน	ไยเดียวกันอย่างร้อนแรง

โปรดดู ยง อิงคเวทย์ และถาวร สิกขโกศล, ชื่อ : เพลงแห่งชีวิตของจีน (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศิลปวัฒนธรรม, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์), หน้า 59.

โจผีได้ฟังก็ร้องไห้ กล่าวกับนางเปียนซีมารดาว่าตามธรรมเนียมกฎหมายบ้านเมือง จะโมฆะเสียมิได้ แล้วให้ลดฐานะของโจสิต สาเหตุหนึ่งที่ทำให้โจผีใช้รูปแบบหรือวิธีการดังกล่าว เพื่อกลั่นแกล้งโจสิตอาจมาจากโจผีเกลียดชังโจสิต เนื่องจากโจสิตเป็นบุตรที่โจผีรักมาก อีกทั้งเป็นคู่แข่งชิงตำแหน่งทายาทห่วยอ่องกับโจผี การที่โจสิตกล่าวบทกลอนใช้ตันหรือเถาถั่วต้มถั่ว เป็นการอุปมาอุปมัยว่าโจผีกับโจสิต ซึ่งเป็นพี่น้องท้องเดียวกัน แต่กลับมาล้างผลาญหรือพยายามเข่นฆ่ากันเอง เราจึงอาจตีความรูปแบบหรือวิธีการของโจผีได้ว่ามีรูปแบบหรือวิธีการแบบ Machiavellian กล่าวคือ โจผีพยายามที่จะฆาตกรรมตัวตน โดยให้ความสำคัญกับบทบาทของเขามืออยู่ ดังนั้นการเป็นพี่น้องจึงไม่มีความหมาย โจผีจึงเล่นหรือแสดงบทบาทดังกล่าวได้ แต่ในกรณีนี้โจผีไม่สามารถสังหารความเป็นตัวตนของตนได้สำเร็จ เหตุผลหนึ่งอาจเป็นเรื่องของความรักและความผูกพันระหว่างความเป็นพี่น้อง ซึ่งสิ่งนี้เองที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการที่จะสังหารความเป็นตัวตนของโจผี อย่างไรก็ตามต่อมาโจผีได้ล้มราชบัลลังก์พระเจ้าเหียนเต๋ แล้วขึ้นเสวยราชสมบัติเป็นฮ่องเต้ในเวลาต่อมา⁵⁴

จากเหตุการณ์ข้างต้น เห็นได้ว่าเนื้อหาในวรรณกรรมสามก๊ก นอกจากจะได้นำเสนอในรูปแบบของร้อยแก้วแล้ว ผู้เขียนยังได้นำเสนอความคิดที่แฝงอยู่ไว้ในรูปแบบของร้อยกรองหรือบทกวี ซึ่งบทกลอนข้างต้นนอกจากจะให้ความไพเราะแล้ว ผู้อ่านยังคงต้องใช้วิธีการตีความเพื่อหาความหมายที่ผู้เขียนได้ซ่อนไว้ ผลจากการตีความจากสำนวนของบทกวีดังกล่าว ก็มีส่นพัวพัน หรือเข้าไปเกี่ยวข้องกับรูปแบบหรือวิธีการแบบ Machiavellian ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น นอกจากนั้นเนื้อเรื่องในหลายตอน ยังได้นำเสนอการใช้รูปแบบหรือวิธีการแบบ Machiavellian โดยผู้ที่ใช้รูปแบบดังกล่าวถือได้ว่าเป็นผู้มีความสามารถและคุณธรรม ซึ่งทำให้อูเหมื่อนว่าวิธีการดังกล่าวไม่มีรูปแบบหรือวิธีการแบบ Machiavellian แต่เป็นเรื่องที่ถูกต้องชอบธรรม ดังเช่น ในตอนที่ขงเบ้งยกทัพเพื่อไปปราบวุยก๊ก กองทัพของวุยก๊กโดยสุมาอี้ได้ยกทัพเข้าตีเมืองซินเสียดีกทั้งกำจัดเบ้งตัดได้ และยกทัพมาพร้อมกับเตียวคับเพื่อด่านทัพของขงเบ้ง⁵⁵ ขงเบ้งคาดการณ์ว่าสุมาอี้จะต้องเข้ายึดเมืองเกเต้งไว้ก่อน เพื่อปิดทางและตัดเส้นทางเดินทัพของกองทัพที่ขงเบ้งยกมา ขงเบ้งจึงหาคนอาสายกทัพไปรักษาเมืองเกเต้ง ม้าเจ๊กขออาสาไปป้องกันเมือง ขงเบ้งได้กล่าวว่า เมืองเกเต้งมีความสำคัญยิ่ง หากเสียเกเต้งแล้ว กองทัพจะถึงความปราชัยทั้งหมด มาตราว่าม้าเจ๊กจะเป็นผู้ชำนาญการศึก รู้แจ้งกลอุบายต่าง ๆ ก็ดี แต่เกเต้งไม่มีกำแพงเมือง อีกทั้งแนวป้องกันตามธรรมชาติ ม้าเจ๊กยืนยันว่า ดนเรียวนิชารบมาตั้งแต่เล็ก ชำนาญการศึก อย่าว่าแต่สุมาอี้กับเตียวคับยกกองทัพมาเลย ถึงพระเจ้าโจยอยยกทัพ

⁵⁴ วรรณไว พิศนาคย์, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 2, หน้า 1185.

⁵⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1392.

มาก็ไม่กลัว และม้าเจ็ดยืนยันว่าตนสามารถรักษาเมืองเกเต็งไว้ได้ หากพ่ายแพ้ให้ขงเบ้งประหารพร้อมครอบครัว ม้าเจ็ดยจึงทำหน้าที่สือทนต์บนไว้⁵⁶ ขงเบ้งได้ให้ทหารฝีมือดีแก่ม้าเจ็ดยสองหมื่นห้าพัน และให้อองเป้งทหารเอกอีกหนึ่งนายเป็นกำลังของม้าเจ็ดย โดยให้ร่วมปรึกษากันและไม่กระทำการโดยประมาท ขงเบ้งยังคิดตริตรองเกรงว่าจะเสียที่ข้าศึก จึงให้โกเสียงพร้อมทหารอีกหนึ่งหมื่นยกทัพไปตั้งค่าย หากเห็นเกเต็งคับขันให้ยกทัพไปช่วยม้าเจ็ดย

เมื่อม้าเจ็ดยกับอองเป้งยกทัพมาถึงหุบผาเกเต็ง ม้าเจ็ดยเห็นภูมิประเทศที่มีชอกและห้วยลำธารเขาเป็นอันมาก จึงคิดว่าทัพขงเบ้งคงไม่กล้ายกทัพมา อองเป้งแนะนำว่า แม่ทัพขงเบ้งคงจะไม่ยกทัพมา แต่ควรตั้งค่ายใหญ่ครอบปากทางทั้งห้าสายนี้ไว้ ม้าเจ็ดยว่า การตั้งค่ายลงในหว่างทางนี้ หากมีธรรมชาติไม่ ควรยกทหารขึ้นไปช้อมอยู่บนยอดเขาจะดีกว่า อองเป้งคัดค้านว่า หากข้าศึกถล่มเข้ามาและล้อมไว้ทั้งสี่ด้าน จะป้องกันประการใด ม้าเจ็ดยหัวเราะและกล่าวต่อไปว่า ความคิดของอองเป้งเหมือนผู้หญิงโดยแท้ ดำราพิชัยสงครามว่าไว้ว่า เอาตัวไว้ในที่อันตรายบุคคลย่อมชวนชวยเพื่อความอยู่รอด หากทัพเมืองวุยตัดทางน้ำเสบียงอาหารแล้ว ทหารทุกคนก็ย่อมจะสู้ตาย ทหารหนึ่งคนจะมีใจสู้รบเท่ากับคนร้อยคน และม้าเจ็ดยอดตนเองว่าเป็นผู้รู้แจ้งในตำราพิชัยสงคราม อองเป้งว่า หากคิดจะทำการตั้งกล่าว ขอกำลังส่วนหนึ่งให้ตั้งค่ายไว้ที่ตีนเขา แต่ม้าเจ็ดยไม่ยอม เมื่อกองทัพขงเบ้งยกทัพมาม้าเจ็ดยให้กำลังทหารอองเป้ง จำนวนหนึ่งไปตั้งค่ายอยู่ห่างจากเขาสิบสี่ ฝ่ายสุมาอี้เมื่อยกทัพมาถึงทราบวาทัพของม้าเจ็ดยตั้งอยู่บนยอดเขา จึงให้ทหารกองหนึ่งยกทัพไปสกัดทางเดินของอองเป้ง แล้วกำลังอีกส่วนหนึ่งยกทัพไปล้อมเขาไว้โดยเข้าตัดทางน้ำของข้าศึก ฝ่ายทหารของม้าเจ็ดยเมื่อเห็นทหารของสุมาอี้ล้อมกระจายอยู่รอบเขาต่างพากันขวัญหาย ไม่กล้าลงจากเขา จนกระทั่งม้าเจ็ดยต้องยกกำลังลงไปรบกับสุมาอี้ แต่ทหารสุมาอี้ด้านทานไว้ไม่เปิดช่องให้ กองทัพของม้าเจ็ดยจึงต้องกลับขึ้นไปบนเขาอีก ส่วนอองเป้งกำลังน้อยกว่าทหารของสุมาอี้ จึงไม่สามารถเข้าช่วยได้ ทหารของม้าเจ็ดยถูกล้อมไม่ได้ อาหารและน้ำ ต่างระส่ำระสายยิ่งนักต่างพากันเปิดค่ายหนีมาสูวมิภักดิ์ต่อสุมาอี้จำนวนมาก สุมาอี้จึงให้ทหารนำไฟเผาล้อมขึ้นไป ม้าเจ็ดยเห็นว่าด้านมิได้จึงนำทหารหนี และกองทัพของสุมาอี้ยึดเกเต็งไว้ได้⁵⁷ ขงเบ้งเมื่อทราบวาทัพเสียเกเต็งไปถอนใจใหญ่พลางว่า “การใหญ่ของเราครั้งนี้เสียไป ต้องถือว่าเป็นความผิดของเราเอง” ขงเบ้งจึงจำเป็นต้องใช้อุบายตีตีพิณ ทิ้งเมืองเสเสียบ แล้วยกทัพไปเมืองฮันต่ง

⁵⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1393.

⁵⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1397-1398.

เมื่อถึงเมืองฮันตงขงเบ้งให้ม้าเจ็กมาพบและกล่าวว่า ม้าเจ็กเป็นผู้มีสติปัญญาเรียนรู้ในตำราพิชัยสงคราม ขันอาสาไปป้องกันเมืองเกเต้งซึ่งเป็นที่ยึดมั่นสำคัญ หากไม่เชื่อคำของอองเป้ง ทำให้พินาศเสียหาย ทั้งแผ่นดินและเมือง ซึ่งล้วนเป็นความบกพร่องทั้งสิ้น บัดนี้ม้าเจ็กทำผิดวินัย จึงให้ทหารนำตัวม้าเจ็กออกไปประหาร⁵⁸ ม้าเจ็กรำไห้รำพันว่า “ขอท่านสมุหนายกจงเห็นข้าพเจ้าเป็นเสมือนบุตรเถิด ด้วยข้าพเจ้านับถือท่านเสมือนด้วยบิดา มาตราว่าโทษของข้าพเจ้าควรถึงตายก็จริง แต่ขอให้ท่านสมุหนายกจงนึกถึงเมื่อครั้งที่พระเจ้าซุ่นเต้ฆ่ากุนเลียงอู้อิเถิด* แม้ข้าพเจ้าตายไปก็จะเป็นความเจ็บแค้นใจ ๑ อยู่ในแดนน้ำพุทั้งเก้าเลย” ขงเบ้งหลังน้ำตาแล้วว่า “เราถือว่าท่านเป็นพี่น้องของเรา บุตรของท่านจึงเหมือนบุตรของเรา ท่านไม่ต้องสงสัยให้มากดอก” แล้วให้ทหารนำตัวม้าเจ็กออกไปประหาร

เหตุการณ์ตอนนี้อาจดูเหมือนว่า ม้าเจ็กแม้ว่าเป็นคนที่มีความรู้ ความสามารถในด้านตำราพิชัยสงคราม แต่ก็อดรู้ตันทุรังเอาแต่ความคิดตนเป็นใหญ่ กล่าวคือ ชอบที่จะปฏิบัติตามตำราที่ตนเรียนรู้มาอย่างตายตัว โดยไม่คำนึงถึงสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการขึ้นไปถึงค่ายอยู่บนที่ยอดเขา โดยเชื่อว่าเอาตัวไว้ในที่อันตรายแล้วจะขนขวายเพื่อความอยู่รอด หรือเรื่องอื่น ๆ ซึ่งม้าเจ็กได้ปฏิบัติไปแล้วนำความสูญเสียมาสู่ตน และความสูญเสียทั้งหมดเป็นความผิดของม้าเจ็กแต่เพียงผู้เดียว อย่างไรก็ตามตัวขงเบ้งซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่ปกครองจกก็อยู่ในขณะนั้นก็ย่อมต้องรับผิดชอบด้วย เพราะขงเบ้งเป็นผู้วางแผนและสั่งการทั้งหมด แต่ขงเบ้งก็ได้สั่งประหารม้าเจ็ก ดังนั้นรูปแบบหรือวิธีการดังกล่าวของขงเบ้งนี้ อาจกล่าวได้ว่าขงเบ้งสามารถสังหารความเป็นตัวตนของตนได้ กล่าวคือ ขงเบ้งได้ตัดความสัมพันธ์ส่วนตัวออกไป เหลือเพียงแต่บุคคลในฐานะหรือบทบาทของเจ้าผู้ปกครองเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อปกป้องรักษาความมั่นคงของตน ซึ่งเป็นสิ่งที่ขงเบ้งไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ทั้งนี้กรณีของม้าเจ็กอาจเป็นตัวอย่างหนึ่งที่ขงเบ้งไม่ต้องการให้เกิดขึ้นอีกในอนาคต เพราะอาจนำความสูญเสียมาสู่ทัพของจกก็ ในท้ายที่สุดแล้วทุกสิ่งทุกอย่างที่ขงเบ้งทำไปก็เพื่อสิ่งที่จะเรียกว่า เหตุผลแห่งรัฐ พฤติกรรมในรูปแบบดังกล่าวของขงเบ้ง จึงอาจตีความได้ว่ามีรูปแบบหรือวิธีการแบบ Machiavellian แต่ด้วยรูปแบบและวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมสามก๊ก ตัวละครที่ชื่อว่าขงเบ้งในตอนนี้ จึงดูเหมือนไม่ได้ใช้รูปแบบหรือวิธีการแบบ Machiavellian เพราะส่วนหนึ่งผู้เขียนวรรณกรรมได้ยกให้เป็นความผิดของม้าเจ็ก การกระทำของขงเบ้งจึงน่าที่จะถูกต้องและอาจมองไม่เห็นความเป็น Machiavellian ในตัวของขงเบ้ง

⁵⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1409.

* กุนเป็นบิดาของอู๊ พระเจ้าซุ่นเต้ให้กุนไปป้องกันน้ำท่วม แต่กุนทำการไม่สำเร็จจึงถูกประหาร แล้วทรงใช้ให้อู๊บุตรไปป้องกันน้ำท่วมอีกก็สำเร็จ โปรดดู วรรณไว พัทโนทัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 2, หน้า 1410.

ในวรรณกรรมสามก๊ก ผู้เขียนวรรณกรรมไม่ได้นำเสนอแก่นของความคิดอย่างตรงไปตรงมา แต่ผู้เขียนจะซ่อนความหมายเอาไว้ โดยไม่ได้ชี้หรือแนะนำให้เห็นถึงการปฏิบัติหรือการกระทำทางการเมืองอย่างฉับพลัน เหมือนในหนังสือเจ้าผู้ปกครอง แต่ความคิดทางการเมืองจะอยู่ในรูปแบบของนวนิยายที่จะต้องตีความ บทหรือตอนต่าง ๆ ในวรรณกรรมสามก๊กมักจะแฝงด้วยคติหรือความคิดบางอย่าง เพื่อให้คนอ่านเข้าใจจุดมุ่งหมายและเกิดความคิดทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความคิดทางการเมืองในรูปแบบหรือวิธีการแบบ Machiavellian สาเหตุสำคัญประการหนึ่ง ที่จะต้องใช้รูปแบบการนำเสนอหรือแสดงออกข้างต้นของผู้เขียนวรรณกรรมสามก๊ก อาจมองได้ว่า ผู้เขียนจำเป็นต้องมีวิธีการเขียนออกมาในรูปแบบดังกล่าว ซึ่งมีลักษณะปกปิดหลีกเลี่ยง เพื่อไม่ให้เกิดการโต้แย้ง หรือเกิดความสับสนต่อความเชื่อของคนส่วนมากในสังคมก็เป็นไปได้

4.5 ความคิดทางการเมืองในวรรณกรรมสามก๊ก

ในการถ่ายทอดความคิดลงในงานเขียนวรรณกรรมสามก๊ก ผู้เขียนได้ถ่ายทอด เรื่องราวสำคัญต่าง ๆ ตามช่วงเวลาในประวัติศาสตร์ อาจเรียกว่าเป็นการเขียนโดยอิงประวัติศาสตร์ ตามเหตุการณ์เรื่องราวที่สำคัญ งานเขียนได้แสดงแง่มุมที่น่าสนใจหลากหลาย มีบทเรียนที่ยิ่งใหญ่ เหตุการณ์ที่น่าสะพรึงกลัว อีกทั้งแสดงออกถึงคุณธรรม ความสามารถของบุคคล การพิจารณาและตีความในเนื้อเรื่อง สามารถตีความในเรื่องของความคิดที่แฝงอยู่ได้มากมายหลาย ๆ ด้านเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นความคิดด้านการเมือง การปกครอง การบริหาร การทูต ฯลฯ เนื้อเรื่องของวรรณกรรมสามก๊กค่อนข้างยาว มีบทหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้ศึกษาและติดตามหลายเหตุการณ์ แต่ความคิดทางการเมืองในวรรณกรรมสามก๊กนั้น ไม่อาจจะระบุหรือชี้ชัดลงไปได้ว่ามีรูปแบบ ลักษณะ หรือวิธีการที่แน่นอนเป็นอย่างไร เพราะเนื้อหาในวรรณกรรมไม่ได้สอนหรือชี้แนะทางด้านปรัชญาการเมืองโดยตรงหรือชัดเจน

ถึงอย่างไรก็ตามแนวความคิดที่สำคัญหรือแก่นของเรื่อง (theme) ในวรรณกรรมสามก๊ก เป็นเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ ที่มีความทะเยอทะยาน (the nature of human ambition)⁵⁹ ซึ่งจะต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องการแข่งขันอำนาจ (power) ภาวะหรือพันธะที่มนุษย์มีต่อกัน ความมีอยู่และการเปลี่ยนแปลงที่ไม่แน่นอนในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะวัฏจักรของ

⁵⁹ Lo Kuan-chung, Romance of the Three Kingdoms : trans. & ed. C.H. Brewitt Taylor (Tokyo Japan : Charles E. Tuttle Co., 1959), p.v.

อำนาจ เมื่อมีการได้มา ก็ต้องมีการสูญเสีย หรือขณะที่มีความสงบเรียบร้อย อาจกลับกลายเป็นเรื่องของการกดขี่เปลี่ยนแปลง (oppressive) ดังที่ผู้เขียนได้แสดงเจตนาสำคัญและได้กล่าวนำไว้ในประโยคแรกในวรรณกรรมสามก๊กไว้ว่า ธรรมดาสรรพสิ่งในได้ฟ้า เมื่อแยกกันนาน ๆ ก็กลับเข้ารวมกัน เมื่อรวมกันนาน ๆ ก็กลับแยกกันอีก⁶⁰ ซึ่งจะได้ทำการศึกษาถึงความหมายสำคัญดังกล่าวต่อไป ส่วนสาระที่สำคัญอื่น ๆ ก็มีแฝงอยู่ให้คิดและตีความมากมาย หากจะพิจารณาความคิดซึ่งเกี่ยวข้องกับทางการเมืองทุก ๆ ด้าน ย่อมเป็นไปได้ยาก ดังนั้นในการศึกษานี้จึงพิจารณาตีความเฉพาะความคิดทางการเมืองในส่วนที่เรียกว่า รูปแบบหรือวิธีการของมาคิอาเวลลี (Machiavellian) แต่การจะพิจารณารูปแบบหรือวิธีการของมาคิอาเวลลี ซึ่งแฝงอยู่ในวรรณกรรมสามก๊กให้กระจ่างนั้น มีความจำเป็นที่จะต้องสนใจกับปัญหาพื้นฐานซึ่งเป็นที่มาของวรรณกรรมสามก๊ก ซึ่งปัญหาที่สำคัญพื้นฐานดังกล่าวคือ การแสดงออกทางความคิดทางการเมืองในวรรณกรรมสามก๊กเป็นอย่างไร มีแนวความคิดในเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ และมีความเชื่ออย่างไร ดังนั้นเมื่อจะศึกษาความคิดทางการเมืองในรูปแบบที่เรียกว่า Machiavellian ให้เข้าใจ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเลือกพื้นฐานแนวคิดที่เกี่ยวข้องดังกล่าวมาอธิบาย โดยเฉพาะในประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเรื่องโชคชะตาและคุณธรรมความสามารถ ของตัวละครในเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่สำคัญของเรื่องดังนี้

4.5.1 ความคิดเรื่องฟ้าเป็นอำนาจสูงสุด

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า พื้นฐานความคิดของชาวจีนนั้นมีความเชื่อในสิ่งที่เรียกว่า ฟ้าดินหรือเทพเจ้า ความเชื่อในเรื่องนี้เป็นความเชื่อที่เก่าแก่และมีความสำคัญอย่างที่สุดในวรรณคดีโบราณของจีน ในวรรณกรรมได้มีการอ้างถึงเทพเจ้าผู้สูงศักดิ์ (Lord on High) ซึ่งมีหน้าที่คอยสอดส่องดูแลมนุษย์ และทำให้จักรวาลดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอ การบูชาเช่นสรวงนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง ในอันที่จะทำให้เทพยดาประทานความสุขและความคุ้มครองต่าง ๆ ให้ การละเลยเพิกเฉยจะนำเอาเคราะห์กรรมและความทุกข์ยากเดือดร้อนมาให้ ความคิดเห็นนี้ได้รับการยอมรับว่าเทพเจ้าผู้สูงศักดิ์นั้น เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสวรรค์หรือฟ้าหรือเทียน อีกนัยหนึ่งสวรรค์หรือฟ้านั้นมีอำนาจอันสูงสุด เหนือสิ่งทั้งปวงในจักรวาลและมนุษยชาติ เช่นเดียวกับเทพเจ้าผู้สูงศักดิ์นั่นเอง⁶¹ ตามพจนานุกรม Webster's New international Dictionary ได้ให้ความหมายของคำว่าเทียน (tien) ว่ามีความหมายเช่นเดียวกับฟ้า หรือ

⁶⁰ วรรณไว พัทธโนทัย, สามก๊กฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1. หน้า 1.

⁶¹ ดับบลิวเอ็ม ทีดอร์ เดอ แบร์รี, บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีนภาค 1 สมัยโบราณ จำนวนครึ่งทองประเสริฐ, แปล (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ราชบัณฑิตยสถาน, 2510), หน้า 12-14.

เทพเจ้าผู้สูงศักดิ์ ซึ่งควบคุมความเป็นไปของจักรวาลและมนุษย์ หากเปรียบเทียบกับกับแนวคิดตะวันตกมีความหมายตรงกับคำว่า พระเจ้า (God) นั่นเอง⁶² และหากอ้างถึงวรรณกรรมเรื่อง เจ้าผู้ปกครอง (The Prince) อาจตรงกับคำว่า โชคชะตา (fortune) ฟาหรือสวรรค์นี้จะเป็นผู้ควบคุมทุกสิ่งทั้งมวล ของโลกแห่งวิญญาณและโลกแห่งมนุษย์ การเกิดเหตุการณ์ทางธรรมชาติต่าง ๆ การเก็บเกี่ยวซึ่งไม่ได้ผลดี ล้วนแต่เป็นสัญญาณแห่งความไม่พอใจของสวรรค์ ส่วนการเก็บเกี่ยวซึ่งได้ผล การบรรลุความสำเร็จ และความเจริญรุ่งเรือง เป็นสัญญาณแห่งการยอมรับและความพอใจของสวรรค์⁶³ ความเชื่อในเรื่องนี้จึงเชื่อว่า ฟาเป็นผู้กำหนดหรือลิขิตชะตาชีวิตของมนุษย์ แนวคิดทำนองนี้ได้ฝังรากลึกและยังคงหลงเหลือมาถึงปัจจุบัน

แนวคิดนี้ในวรรณกรรมสามก๊ก สามารถเห็นได้ค่อนข้างชัดเจนและสามารถจัดระบบความคิดนี้ให้อยู่ในกรอบได้ และอาจสรุปได้ว่าความคิดในเรื่องฟามีพื้นฐานความเชื่ออยู่ที่ว่า สวรรค์หรือฟานั้นเป็นตัวแทนระบบศีลธรรมของจักรวาลและเป็นตัวแทนของภาวะหรืออำนาจ ซึ่งมีความตั้งใจที่จะแนะแนวจุดหมายปลายทางของมนุษย์ โดยไม่มีความลำเอียงใด ๆ ซึ่งแม้ว่าสรรพสิ่งทั้งหลายขึ้นอยู่กับอำนาจของฟา ที่จะลิขิตชะตากรรมให้มีความเป็นไป ไม่มีใครสามารถขัดขืนอยู่เหนือและเอาชนะได้ แต่อย่างไรก็ตามเราอาจอุทธรณ์ต่ออำนาจหน้าที่ของฟา ในสถานการณ์ที่อำนาจนั้นไม่ได้เป็นไปในกรณีที่สร้างสรรค์⁶⁴ ความคิดในเรื่องอำนาจสูงสุดที่อยู่เหนือสรรพสิ่งทั้งหลายนั้น ในวรรณกรรมสามก๊กได้สะท้อนและแสดงให้เห็นอยู่ทั่วไปตลอดท้องเรื่อง เนื้อเรื่องได้กล่าวถึงเรื่องฟาลิขิต ฟากำหนดหรือฟาประกาศิต เจตนารมณ์ของฟา โชคชะตา ดวงดาว พระเจ้า เทพเจ้า สวรรค์ ทั่วไปตลอดท้องเรื่อง มีตอนสำคัญหลายตอนที่อิทธิพลของสิ่งดังกล่าวได้เข้าไปมีผลต่อตัวละครในวรรณกรรมสามก๊ก ความคิดเกี่ยวกับฟานี้อาจแบ่งได้เป็นสองลักษณะ คือ

⁶² Webster's New international Dictionary (United States of America : G. & C. Merrian Co., 1934), p.2645.

⁶³ ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์, อารยธรรมตะวันออก (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539), หน้า 175.

⁶⁴ ดับบลิวเอ็ม ทีดอร์ เดอ แบร์รี, บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน ภาค 1 สมัยโบราณ. หน้า 14.

4.5.1.1 ความคิดเรื่องฟ้าเป็นผู้กำหนดและมีอิทธิพลต่อปัจเจกบุคคล

ความคิดที่ว่าฟ้า (tien) เป็นลิขิตหรือผู้กำหนด และมีอิทธิพลต่อปัจเจกบุคคล ในวรรณกรรมสามก๊กนั้น ผู้เขียนได้กล่าวไว้หลายตอน ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้ทั่วไปในท้องเรื่อง สิ่งที่มีอิทธิพลต่อปัจเจกบุคคลนี้ อาจได้แก่ความสำเร็จ ล้มเหลว การอยู่รอด ความตาย สุขภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง การพลัดสถานการณ์และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแก่บุคคลอันเป็นตัวละคร ในวรรณกรรมสามก๊กซึ่งมีอยู่หลายตอน เหตุการณ์แรกที่สำคัญที่จะนำมาพิจารณาและศึกษาคือ เหตุการณ์เมื่อตั้งโต๊ะกระทำการชั่วคราวเป็นกบฏ กำจัดพระเจ้าหงจูเปียน และพระนางมเหสีโฮเฮา จากนั้นได้ตั้งตนเป็นใหญ่ในราชสำนัก โจโฉจึงคิดกำจัดตั้งโต๊ะ โดยซ่อนมิดไว้ในเสื้อและเข้าไปหาตั้งโต๊ะเพื่อจะฆ่า แต่ไม่สำเร็จ โจโฉจึงออกอุบายมอบมิดให้กับตั้งโต๊ะโดยอ้างว่าจะลี้ภัยถึงพระเดชพระคุณ⁶⁵ จากนั้นโจโฉได้หลบหนีออกนอกเมือง ตั้งโต๊ะเมื่อทราบเรื่องจริง จึงสั่งให้ออกหมายจับตัวโจโฉ และเขียนภาพปิดไว้ทุกมุมเมือง ในหมายจับแจ้งว่าผู้ใดจับโจโฉได้ จะให้เงินรางวัลก้อนใหญ่และตั้งให้เป็นขุนนางผู้ใหญ่ด้วย หากผู้ใดเป็นใจเอาโจโฉซ่อนไว้ จะได้รับโทษสถานเดียวกับโจโฉ

โจโฉเมื่อหนีออกมานอกเมืองได้ ก็มุ่งไปยังเมืองเจียวจวิน ทหารรักษาด่านเห็นโจโฉเหมือนรูปภาพที่ทางการประกาศจับ จึงนำตัวโจโฉส่งให้ตันก่งซึ่งเป็นนายอำเภอตันก่งจำได้ว่าเป็นโจโฉ จึงให้ขังคุกไว้ก่อน รุ่งขึ้นค่อยส่งตัวไปยังเมืองหลวง⁶⁶ ครั้นตักตักตันก่งเบิกตัวโจโฉมาสอบสวน จึงได้ถามโจโฉว่า ข้าพเจ้าได้ยินว่าท่านเป็นคนที่สมุหนายกไว้เนื้อเชื่อใจรักใคร่มาก เหตุใดจึงหาภัยใส่ตัวเช่นนี้เล่า โจโฉตอบว่า นกนางแอ่นน้อย ไฉนเลยจะล่วงรู้ใจพระยาหงส์ และได้พูดต่อว่า บรรพบุรุษของตนล้วนกินเบียดราชวงศ์หันมาด้วยกันทั้งนั้น หากข้าพเจ้ามีคิดทดแทนคุณแผ่นดินแล้ว จะต่างอะไรกับเดรัจฉานเล่า ที่ยอมอ่อนน้อมต่อตั้งโต๊ะ ก็หวังให้ไว้เนื้อเชื่อใจก็จะกำจัดเสีย ที่กระทำไม่สำเร็จเพราะฟ้าลิขิต และเมื่อตันก่งถามจะไปที่ไหน โจโฉกล่าวต่อไปอีกว่า จะกลับไปบ้านเกิดเพื่อชักชวนท้าวพระยามหานครและนายทหารทั้งปวงมาร่วมกันคิดอ่านกำจัดตั้งโต๊ะ ชีวิตนี้ยอมพลีแล้ว เมื่อตันก่งได้ฟังดังนั้น ก็เข้าถอดเครื่องจองจำของโจโฉออก พลองเชิญโจโฉขึ้นนั่งเก้าอี้ กระทำคำนับแล้วกล่าวว่า ท่านเป็นทหารที่ซื่อสัตย์ต่อได้ฟ้าแท้ ๆ⁶⁷

⁶⁵ วรรณไว พิศนาคย์, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1. หน้า 58-59.

⁶⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 60-61.

⁶⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 61.

จากเหตุการณ์ดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่าโจโฉ รอดพ้นจากอันตรายที่ใกล้จะถึงตัวถึงสองครั้ง กล่าวคือ เหตุการณ์แรกขณะจะไปลอบสังหารตั้งโต๊ะ แต่ตั้งโต๊ะรู้ตัวเสียก่อน ซึ่งถ้าหากตั้งโต๊ะสั่งให้ลิโป้หรือทหารจับกุมตัวโจโฉไว้อันตรายต้องถึงตัวโจโฉอย่างแน่นอน ขณะที่เหตุการณ์ต่อมานั้นโจโฉถูกจับกุมตัวเพื่อจะนำส่งให้ตั้งโต๊ะ แต่ดันกั๊กปล่อยตัวโจโฉ ถ้าหากไม่ปล่อยตัวโจโฉก็ต้องตกอยู่ในอันตรายถึงชีวิตเช่นเดียวกัน สถานการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นได้พลิกผันเหตุการณ์จากการสูญเสียชีวิตเป็นการคงอยู่ จึงอาจกล่าวได้ว่าโชคชะตาของโจโฉยังไม่ถึงที่ตายหรือฟ้าได้ลิขิตให้โจโฉรอดพ้นจากภัยพิบัติดังกล่าว *

สถานการณ์ที่แสดงถึงอำนาจของฟ้าอีกตอนหนึ่งที่จะนำมากล่าวคือ หลังจากที่เล่าปี่แพ้โจโฉ ได้แตกทัพไปตั้งอยู่เมืองกังแฮ โจโฉคิดจะกำจัดเล่าปี่จึงแต่งตั้งเสนาบดีชื่อซุนกวน ผู้ปกครองอ๋องก๊ก ให้ร่วมกันกำจัดเล่าปี่ โดยให้สัญญาว่าจะเป็นพันธมิตรต่อกัน ครั้งแรกซุนกวนเห็นชอบด้วย แต่ขงเบ้งซึ่งถือว่าเป็นกุนซือของเล่าปี่ล่วงรู้ถึงแผนการดังกล่าว จึงได้ออกอุบายให้ฝ่ายโจโฉกับฝ่ายซุนกวนผิดใจกัน และอยู่ระหว่างกลางคอยที่ฉวยผลประโยชน์⁶⁸ อุบายของขงเบ้งประสบความสำเร็จ ซุนกวนจึงตัดสินใจสู้กับกองทัพโจโฉ โดยมีจิวอี้เป็นแม่ทัพง่อก๊ก เมื่อโจโฉยกกองทัพกองทัพมาทางเรือ บังทองได้พบโจโฉและออกอุบายแนะนำให้เอาโซ่เหล็กเชื่อมหัวท้าย เอาไม้ตีประคบระหว่างเรือ โดยอ้างว่าทำให้เรือวิ่งได้สะดวก⁶⁹ แม้ว่าฝ่ายที่ปรึกษาหรือกุนซือของโจโฉให้ความเห็นว่ากระทำได้กล่าวอาจถูกไฟเผาได้ แต่โจโฉเห็นว่ากระที่จะใช้ไฟเผาเรือนั้น ต้องอาศัยลมเป็นใหญ่ เพราะขณะนั้นเข้ากลางฤดูหนาว ไม่มีลมพัดไปทางกองทัพเรือของโจโฉ ถ้าข้าศึกใช้ไฟเผาไฟก็จะहनทำลายข้าศึกเอง⁷⁰ แต่ขงเบ้งได้ใช้วิธีที่เหนือธรรมชาติหรือเปลี่ยนแปลงธรรมชาติ กล่าวคือ ขงเบ้งจะทำพิธีเรียกลมให้พัดไปทางกองทัพเรือ

* เหตุการณ์ที่โจโฉรอดพ้นจากอันตรายนี้ อาจเป็นเรื่องของโชคชะตาล้วน ๆ ทั้งหมด ที่กำหนดให้โจโฉไม่ถึงแก่ความตาย หรืออาจเป็นเรื่องโชคชะตาเป็นผู้กำหนดครั้งหนึ่ง ส่วนอีกครึ่งหนึ่งหรือประมาณนั้นอยู่ในความควบคุมของโจโฉ กล่าวคือ โจโฉไม่ยอมแพ้ต่อโชคชะตา แต่ได้ใช้คุณธรรม (*virtu*) ความสามารถต่อสู้กับโชคชะตา จนสามารถลดความรุนแรงหรือควบคุมโชคชะตาได้ แต่สถานการณ์ทั้งหมดอาจมองในอีกมุมมองซึ่งเป็นแนวคิดสมัยใหม่ ได้ว่าเหตุการณ์แรกนั้นโจโฉได้ใช้ความฉลาดและไหวพริบ ซึ่งถือว่าเป็นคุณธรรม (*virtu*) เอาตัวรอดได้ ส่วนเหตุการณ์ที่สองโจโฉมีความกล้าหาญ เด็ดเดี่ยวที่จะกำจัดสิ่งที่คนทั่วไปเชื่อว่าเป็นทราชาธิปไตยของแผ่นดิน ซึ่งถือได้ว่าเป็นคุณธรรมอีกข้อหนึ่งของโจโฉ ทำให้ได้รับการปล่อยตัว

⁶⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 651-652.

⁶⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 724.

⁷⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 734.

ของโจโจ⁷¹ ขงเบ้งได้สร้างแท่นบูชาที่เขาลำป็นसान เมื่อขงเบ้งทำพิธีเสร็จ รู้ว่าจิวยี่มีความ
 อัจฉริยะและต้องการกำจัดตน จึงล่องเรือหลบหนีไปยังกองทัพเล่าปี่⁷² ฝ่ายที่ปรึกษาโจโจเห็น
 ว่ามีลมพัดมาจากกองทัพเรือ จึงให้เตรียมการป้องกันไว้ให้ดี แต่โจโจเห็นว่า เป็นเทศกาลสิ้น
 ฤดูหนาว เริ่มฤดูใบไม้ผลิก็กีย่อมมีการเปลี่ยนแปลงบ้าง ซึ่งไม่เป็นเรื่องที่ต้องตกใจอะไร⁷³ เมื่อถึง
 คืบเกิดเหตุมีลมพัดไปทางกองทัพเรือของโจโจ จิวยี่จึงให้อุยกายเตรียมเรือพร้อมเชื้อเพลิงและ
 เข้าทำลายกองทัพเรือโจโจ ณ ตำบลเช็กเพ็ก (ผาแดง)⁷⁴

ฝ่ายขงเบ้งเมื่อกลับมาถึงเมืองแฮเค้า ได้วางแผนแบ่งกำลังเป็นกลุ่มซุ่มกำลังไว้
 ตามจุดยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ไว้คอยโจมตีทหารของกองทัพโจโจที่แตกทัพ ขงเบ้งได้ให้กวนอูไป
 วางกำลังอยู่บริเวณริมทางไปฮัวหยง⁷⁵ เมื่อกองทัพเรือของโจโจถูกไฟเผาและตีแตกพ่าย โจโจ
 ได้หลบหนีผ่านด่านต่าง ๆ หนีความตายมาได้ จนกระทั่งมาถึงจุดที่กวนอูวางกำลังคอยอยู่ โจโจ
 ได้พบกับกวนอูว่า ข้าพเจ้าแตกทัพสิ้นเนื้อประดาตัวมาถึงที่นี่ยากลำบากแสนสาหัส หวังว่าท่าน
 คงจะรำลึกถึงความเป็นมิตร อันเก่าแก่ของเราที่มีอยู่บ้าง กวนอูจึงได้เปิดทางให้โจโจผ่านไป⁷⁶
 ซึ่งก็เท่ากับเป็นการปล่อยโจโจ ทั้งนี้เพราะในอดีตโจโจเคยมีบุญคุณต่อกวนอูมาก่อนนั่นเอง

เหตุการณ์ในตอนที่ขงเบ้งทำพิธีเรียกลม ให้พัดไปทางกองทัพเรือของโจโจนั้น
 อาจกล่าวได้ว่าโชคชะตาได้เข้าข้างขงเบ้ง* ถึงแม้ขงเบ้งจะอ้างโดยพูดกับจิวยี่ว่า ครั้งหนึ่งได้เคย

⁷¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 739.

⁷² วรรณไว พัทธินัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 2, หน้า 942.

⁷³ วรรณไว พัทธินัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1, หน้า 747.

⁷⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 744.

⁷⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 747.

⁷⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 758-759.

* ปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติของขงเบ้งได้มีผู้วิจารณ์หลายท่าน ให้เหตุผลว่าเป็น
 สิ่งที่เป็นไปได้และอธิบายให้เหตุผลในเชิงตรรกะได้ เช่น ในการเรียกลมตะวันออกนั้น เหตุหนึ่ง
 ขงเบ้งมีความสามารถหยั่งรู้ดินฟ้า เพราะใช้ชีวิตอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำดังกล่าวมาเป็นเวลานาน เข้า
 ใจสภาพความเปลี่ยนแปลงของกาลอากาศของฝั่งแม่น้ำอย่างดี สิ่งที่เปลี่ยนแปลงเป็นกฎธรรม
 ชาติที่มีลักษณะเป็นวัฏจักร ถ้าใช้ชีวิตติดต่อกันวนออกมา ก็จะกุมความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ได้
 ดังนั้นในแต่ละท้องที่ จะเกิดลมอะไรในฤดูไหน ทิศทางลมในแต่ละฤดูเป็นอย่างไร ล้วนมีกฎเกณฑ์
 ขงเบ้งซึ่งเป็นคนฉลาดชอบเรียนรู้จึงสามารถรู้ความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติได้ โปรดดู สุภาณี
 ปิยพสุนทรา, เจาะลึกยุทธวิธีการจัดการจากสามก๊ก 1 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เพียร์พัฒนา,
 2537), หน้า 122-125. และ บุญศักดิ์ แสงระวี, ชุดสมบัติสามก๊ก (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
 ก.ไก่, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์), หน้า 64-71.

พบอาจารย์เวทมนต์ ได้สอนให้เรียกลมและฝนจนทำได้⁷⁷ แต่ในเนื้อเรื่องปรากฏว่าไม่มีตอนใด พาดพิงไปถึงผู้ที่สอนขงเบ้งให้ทำพิธีดังกล่าว เหตุการณ์ที่มีลมพัดไปทางกองทัพเรือของโจโฉ นั้น โดยสถานการณ์ในเนื้อเรื่องขณะนั้น ย่อมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นยาก เพราะตรงกับฤดูที่ไม่มีลมพัดไปทางทิศนั้น แต่ฟ้าหรือโชคชะตานั้นได้เข้าข้างขงเบ้ง ในวันเกิดเหตุจึงมีลมพัดมา ส่งผลให้ กองทัพเรือของโจโฉซึ่งมีกำลังมากแตกพ่ายแพ้ไป มีประเด็นที่น่าสนใจอยู่ประเด็นหนึ่งกล่าวคือ ขงเบ้งเห็นว่าเหตุการณ์ต่าง ๆ สามารถเปลี่ยนแปลงได้ โดยบอกว่า “การเปลี่ยนแปลงอย่างกะทันหันในธรรมชาติก็ไม่อาจคาดคิดได้เหมือนกัน”⁷⁸ ซึ่งสิ่งที่ขงเบ้งกล่าวนั้นเป็นสิ่งที่น่าสนใจ ไม่น้อย เพราะย่อมหมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเราอาจคาดไม่ถึงในอนาคต และการเปลี่ยนแปลงนี้ย่อมส่งผลและมีอิทธิพล หรือเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ต่าง ๆ ในส่วนนี้หากคิดถึง หลักธรรมชาติแล้ว อาจกล่าวได้ว่า โอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์มีลมพัดมานั้นมีโอกาสน้อยมาก แต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ ทำให้กองทัพของโจโฉแตกพ่ายได้รับความเสียหายอย่างมาก โจโฉ เหลือทหารติดตามไปไม่ถึงสามร้อยคน ซึ่งถ้าหากโชคชะตาไม่เข้าข้างโจโฉแล้ว โจโฉต้องถูกจับกุมและอาจถูกฆ่าตายขณะหลบหนีผ่านด่านต่าง ๆ เราจึงอาจกล่าวได้ว่าฟ้ายังปราณีจึงลิขิตให้ โจโฉไม่ถึงแก่ความตาย และในเรื่องโชคชะตาของโจโฉที่ยังไม่ถึงแก่ความตายนั้น ขงเบ้งเป็นผู้รู้ และคาดการณ์ล่วงหน้าได้อย่างถูกต้อง โดยบอกว่า ได้ดูดาวแล้วชะตาโจโฉยังไม่ถึงฆาต จึงเป็นการดีที่จะให้กวนอูแสดงความกตัญญูในครั้งนี้ จึงให้กวนอูไปดักโจโฉและให้ปล่อยตัวโจโฉไป ส่วนตัวโจโฉเองขณะหลบหนีก็เชื่อว่า ชีวิตและความตายย่อมแล้วแต่ฟ้ากำหนด⁷⁹ เมื่อโจโฉพบ กวนอู โจโฉได้พูดถึงความสัมพันธ์ในอดีตทำให้กวนอูปล่อยโจโฉหลบหนีไป*

⁷⁷ วรรณไว พัทธินัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1, หน้า 739.

⁷⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 738. ประโยคนี้ Brewitt Taylor แปลว่า “Heaven’s winds and clouds are not to be measured.” โปรดดู Lo Kuan-chung, Romance of the Three Kingdoms.vol.I., p.508.

⁷⁹ วรรณไว พัทธินัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1, หน้า 757.

* เหตุการณ์ที่ผลึกผันเนื่องจากโชคชะตาส่วนตัวของโจโฉ ยังเข้าข้างโจโฉอยู่นั้น หากมองในมุมมองสมัยใหม่ อาจเห็นว่าเป็นเพราะโจโฉใช้คุณธรรมความสามารถ ในการเอาตัวรอดและมีเทคนิคหรือศิลป์ในการพูดโน้มน้าวใจกวนอู ให้นึกถึงบุญคุณความสัมพันธ์ในอดีต อีกทั้งโจโฉเองก็ไม่ละเลยโอกาสและเหตุการณ์อันไม่คาดคิด แต่กลับใช้คุณธรรมในโอกาสที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์ต่าง ๆ พลิกหรือเปลี่ยนแปลงสถานการณ์

เหตุการณ์อีกตอนหนึ่งเมื่อขงเบ้งรบกับสุมาอี้ ขงเบ้งได้ออกกลอุบายให้อูยเอี้ยนตั้งกองกำลังป้องกันรอยสุมาอี้ ณ ปากทาง เมื่อเห็นสุมาอี้ยกกองทัพมาจึงเข้ารบกับสุมาอี้ และอูยเอี้ยนแกล้งแพ้อีกมาหนึ่ง สุมาอี้ไล่ถึงปากช่องของหุบเขา ก็ส่งทหารเข้าไปสอดแนมดู ทหารได้กลับมารายงานว่าไม่มีทหารชุมนุมอยู่ บนเขาเห็นมีแต่หญ้าฟางสุ่มเป็นกระท่อมทั้งนั้น สุมาอี้เห็นดังนั้นก็ว่าเป็นที่เก็บเสบียงของข้าศึก จึงให้ทหารบุกเข้าไปในหุบเขา เมื่อเข้าไปแล้ว เห็นแต่หญ้าฟางสุ่มเป็นกระท่อมเรียงรายกันอยู่ สุมาอี้จึงพูดกับบุตรทั้งสองว่า ตอนนี้อย่าข้าศึกเข้าปิดปากหุบเขาไว้เราจะทำประการใด ทันใดทหารที่ขงเบ้งให้ชุมนุมอยู่บนเขาก็ระดมโยนคบเพลิงลงมา ไฟลุกกันปากทางเอาไว้ เกาทัณฑ์เพลิงบนภูเขาก็ระดมยิงลงมา ระเบิดที่ฝังดินไว้ก็ระเบิด ในเนื้อเรื่องบรรยายว่า ไฟไหม้หญ้าฟางที่สุ่มเป็นกระท่อมลุกฮือ แสงเพลิงลุกท่วมฟ้า สถานการณ์ในตอนนั้นสุมาอี้เองยังเชื่อว่าตนเองต้องตาย จึงพูดว่า เราสามพ่อลูกเห็นที่จะต้องตายอยู่ที่นี้เสียแล้ว⁸⁰ ขงเบ้งซึ่งอยู่บนเนินเขา เห็นแสงเพลิงลุกโชติช่วง ก็ดีใจยิ่งนัก คิดว่าครั้งนี้สุมาอี้ต้องตายอยู่ในเพลิงเป็นแน่ เหตุการณ์ในท้องเรื่องได้บรรยายต่อไปว่า พลันเกิดพายุใหญ่ เมฆดำปกคลุมไปทั่วท้องฟ้า ฟ้าผ่าดังกึกก้อง แล้วฝนเทลงมาทำให้อุณหภูมิที่ลุกโชติช่วงทั่วหุบเขามอดดับลงสิ้น ระเบิดที่ฝังไว้ใต้ดินก็ดับหมด การใช้ไฟของขงเบ้งไม่ได้ผล สุมาอี้จึงแหวกวงล้อมหลบหนีออกมาได้ ทหารจึงรายงานเหตุการณ์ให้ขงเบ้งทราบ ขงเบ้งถึงกับรำพึงว่า คนเป็นผู้คิดอ่านการทั้งปวง ความสำเร็จจะลุล่วงย่อมสุดแล้วแต่ฟ้า ใครจะฝ่าฝันมิได้⁸¹ เนื้อเรื่องในตอนนี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ชะตากรรมของสุมาอี้และบุตรยังไม่ถึงที่ตาย ทั้ง ๆ ที่สถานการณ์ในขณะนั้นโอกาสที่สุมาอี้จะรอดนั้นก็ถือว่ามีโอกาสน้อยมาก แต่เนื่องจากโชคชะตาของสุมาอี้ จึงเกิดเหตุอัศจรรย์บันดาลให้เกิดมีพายุและฝนตกลงมาช่วยดับไฟ สุมาอี้จึงรอดจากความตายได้ แม้กระทั่งขงเบ้งเองยังยอมรับ ในเรื่องนี้ว่าเป็นสิ่งที่ฟ้ากำหนดจะฝันมิได้

ส่วนเหตุการณ์ลักษณะตรงกันข้าม แต่มองได้ว่าเป็นเรื่องที่ฟ้ากำหนดให้ต้องสูญเสียชีวิตหรือตายคือ เหตุการณ์ขณะที่เล่าปีและบังทองจะยกทัพไปตีเมืองเสฉวน ตามคำพูดของแพะเยี้ยวที่ปรึกษาและจดหมายของขงเบ้ง มีความตรงกันว่า ดาวจะเซ่ขึ้นขวางไปทางทิศตะวันตก และดาวพระศุกร์ขึ้นเหนือเมืองลกเสีย ซึ่งเป็นนิมิตร้าย จะมีอันตรายแก่คนของเล่าปีให้ใช้ความระมัดระวัง แต่บังทองเห็นว่าขงเบ้งเตือนด้วยใจริษยา และบังทองตรวจดูดาวเห็นเช่นเดียว

⁸⁰ วรรณไว พัทธินัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 2, หน้า 1525.

⁸¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1526. ข้อความดังกล่าว Brewitt Taylor แปลว่า "Man proposes ; God disposes. We can not wrest events to our will." โปรดดู Lo Kuan-chung, *Romance of the Three Kingdoms*. vol.II., p.456.

กันแต่กลับทำนายว่า ดาวนั้นเป็นสัญญาณบอกว่า ท่านจะได้เป็นใหญ่ในเสฉวน ไม่เห็นมีนิมิตร้ายอันใดเลย⁸² เล่าปีฟังดังนั้นเชื่อบังทองและยกทัพไปเสฉวน ฝ่ายบังทองเมื่อขี่ม้ามาเรื่อย ๆ เเงหน้ามองเห็นทางซอกเขาคับแคบนัก ดันไม้ขึ้นหนาที่บ บังทองคิดในใจหยุดมาแล้วถามทหารว่าที่นี่เรียกว่าอะไร ทหารตอบว่า “ที่นี่เรียกว่าเนินหงส์ตก” บังทองได้ฟังดังนั้นก็ตกใจ เพราะตนเองมีสมญานามว่าสองชู ซึ่งแปลว่าหงส์น้อย สถานที่แห่งนี้จึงไม่เป็นมงคล ว่าแล้วจึงให้ทหารถอยทัพ พลันมีเสียงม้าล่อดังขึ้นและเกาทัณฑ์จำนวนมากยิงมายังร่างของบังทองจนถึงแก่ความตาย เหตุการณ์ในตอนนี้อาจมองได้ว่าความตายของบังทองขึ้นอยู่กับฟ้าหรือลิขิตสวรรค์โดยแท้ เพราะสถานที่ตายของบังทองมีชื่อว่าเนินหงส์ร่วง สอดคล้องกับฉายาของบังทองซึ่งมีชื่อว่าลูกหงส์ เมื่อบังทองมาถึงสถานที่ดังกล่าวฟ้าจึงกำหนดให้บังทองต้องตาย การที่ผู้แต่งตั้งชื่อสถานที่ที่บังทองตายไปในทางที่ไม่เป็นมงคลแก่บังทองนั้น น่าจะเป็นเหตุผลพิเศษเหตุผลหนึ่งของผู้แต่งที่ต้องการชี้ให้เห็นว่า บังทองตายนั้นมิใช่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ แต่เกิดจากลิขิตของฟ้าหรือโชคชะตาเป็นผู้กำหนดทั้งหมด แม้ว่าบังทองและเป็นนักวางแผนที่ฉลาดเพียงใด บังทองก็ไม่สามารถหลบหนีจากการกำหนดของฟ้าหรือโชคชะตาได้ *

ในวรรณกรรมสามก๊กมีตัวละครหลายตัวที่เชื่อในเรื่องอำนาจสูงสุด ที่มีอยู่เหนือสรรพสิ่ง และอำนาจดังกล่าวได้เข้ามามีอิทธิพลต่อชะตาชีวิตและความเป็นไปของปัจเจกบุคคล ในสภาพหรือสถานการณ์ต่าง ๆ โจโฉก็เป็นอีกตัวละครหนึ่งที่เชื่อในเรื่องนี้ ดังตอนเมื่อ

⁸² วรรณไว พัทธินัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 2, หน้า 943.

* กรณีดังกล่าวหากพิจารณาจากมุมมองสมัยใหม่ เรื่องที่เกิดขึ้นข้างต้นเป็นเรื่องของความบังเอิญ (fortuity) ที่อาจเกิดขึ้นได้เสมอ โดยไม่ทันคิดหรือคาดไม่ถึง ซึ่งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้มีอิทธิพลอย่างใหญ่หลวง เป็นตัวกำหนดเส้นทางและวิถีของประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา และหากพิจารณาในมุมมองด้านวิทยาศาสตร์ ความบังเอิญนี้เป็นเรื่องที่อยู่นอกเหนือข้อเท็จจริงที่เป็นความจริงทางวิทยาศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์ไม่ว่าจะก้าวหน้าพัฒนาไปถึงไหนก็ไม่มีทางที่จะพิสูจน์ มีหลายสิ่งหลายเหตุการณ์เกินที่นักคิด ไม่ว่าจะป็นนักวิทยาศาสตร์หรือไม่ กลุ้มใจหรือหมดปัญญาที่จะคิดอธิบาย แม้เพียงด้วยเหตุผลที่พอจะรับฟังได้ สรรพสิ่งทั้งหมดในจักรวาลล้วนเกิดขึ้นมาและอยู่ได้ด้วย ความบังเอิญ จักรวาล ชีวิตมนุษย์และสังคมมนุษย์จึงเต็มไปด้วยความบังเอิญ จนบางครั้งนักวิทยาศาสตร์บางคนคิดว่าเป็นเรื่องของมายาศาสตร์ที่ช่างลงตัวพอดีเกินไป จนไม่รู้จะอธิบายอย่างไร แต่บางครั้งดูเหมือนมีแผนหรือโปรแกรมที่มีวัตถุประสงค์และความหมาย หรือมีขั้นตอน มีระเบียบ มีความสมดุลย์และสมบูรณ์อย่างที่ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ด้วยความบังเอิญ โปรดดู ประสาน ต่างใจ, จักรวาลกับสัจธรรมแคว้นตัมจิตวิญญาณ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์กรีนพีซ, 2538), หน้า 1-35., 239-249.

โจโฉฆ่าหมอฮ้วได้ตายไปแล้ว อาการป่วยของโจโฉยิ่งกำเริบหนัก⁸³ โจโฉเห็นพระนางฮกเฮา พระนางตั้งกฤษฎ์ กับพระราชบุตรสองพระองค์กับฮกฮ้วยและตั้งสินพร้อมพวกยี่สิบกว่าคน ซึ่งเป็นบุคคลที่ตายไปแล้ว มีโลหิตไหลโรทรมกาย ร้องขอชีวิตคืน และได้ยินเสียงคร่ำครวญร้องไห้ของหญิงชายอยู่ไม่วาย โจโฉจึงเรียกขุนนางทั้งปวงมาสอบถามเกี่ยวกับเหตุการณ์ดังกล่าว เหล่าขุนนางบอกว่า ขอพระองค์ทรงเรียกเต้าหยินมาแต่งเครื่องเช่นวัคพลีกรรมเสียแล้วคงจะหาย แต่โจโฉไม่ได้โต้แย้งหรือไม่เห็นด้วย แต่กลับรับสั่งว่า โบราณว่าไว้ว่า กรรมจากฟ้า หาพ้นไม่ ฟ้ากำหนดให้เราสิ้นชะตาแล้ว จะช่วยอย่างไรได้⁸⁴ โจโฉก็ไม่ยอมแต่งเครื่องเช่นสังเวทย์แต่ประการใด อาการของโจโฉได้กำเริบจนถึงขีดสุด โจโฉจึงเรียกบรรดาเหล่าขุนนางมาพบสั่งเสียข้อราชการ และได้ถึงแก่ความตาย เห็นได้ว่าโจโฉนั้นมีความเชื่อว่า ความตายถ้ามาถึงตัวแล้ว ไม่สามารถหลบหลีกหรือหนีพ้นได้ ไม่ว่าจะใช้วิธีการใด ๆ ก็ตาม โจโฉจึงไม่ยอมทำพิธีทางศาสนาเพื่อเช่นสังเวทย์ ทั้งนี้เพราะโจโฉเห็นว่า ฟ้าเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด สามารถกำหนดชะตากรรมของมนุษย์ โดยที่มนุษย์ไม่มีทางหลีกเลี่ยงหรือขัดขืนได้

ลักษณะที่ฟ้ากำหนดชะตากรรมของโจโฉนี้คล้ายกับกรณีของขงเบ้ง กล่าวคือ ก่อนที่ขงเบ้งจะยกทัพไปทำสงครามกับสุมาอี้แห่งวุยก๊ก เจียวจิว ซึ่งเป็นผู้ทรงความรู้ทางดาราศาสตร์ของจ๊กก๊ก เมื่อเห็นขงเบ้งจะยกทัพไปทำศึก จึงกราบทูลพระเจ้าเล่าเสี้ยนว่า ได้ตรวจดูในตำราแล้ว เห็นว่าเป็นอวมงคล โดยให้เหตุผลแก่พระเจ้าเล่าเสี้ยนว่า เมื่อเร็ว ๆ นี้เห็นนกนับหมื่นบินจากทิศใต้มาหล่นตายในแม่น้ำฮั่นซุ่ย นี่เป็นนิมิตร้ายโดยแท้ และได้พิเคราะห์ดูดวงดาวบนท้องฟ้า เห็นดาวกุกุ่ยเข้าไปในหมู่ดาวประจำเมือง แลดาวประจำเมืองส่องแสงรุ่งเรืองข้างเมืองเหนือ จึงเห็นว่าไม่ชอบกลที่จะยาดราทัพไปตีเมืองวุยก๊กในขณะนี้ เจียวจิวยังใช้ถ้อยคำโน้มน้าวต่อไปว่า ชาวเมืองจ๊กเลื่องลือกันว่า ตกกลางคืนได้ยินเสียงสนดั่งองลม เสมือนเสียงคนร้องไห้อื้ออึงอยู่ นิมิตร้ายปรากฏหลายอย่างหลายประการนัก จึงแนะนำให้ขงเบ้งไม่ควรด่วนออกศึก แต่ควรตั้งมั่นอยู่ในเมืองดีกว่า ฝ่ายขงเบ้งได้พูดตอบในทันทีว่า จะทำนุบำรุงแผ่นดินและปราบพวกกบฏให้ราบคาบ ไฉนเจียวจิวจึงจะเอานิมิตมโนสาเร่มาขัดขวางให้เสียการใหญ่ของแผ่นดิน⁸⁵ ขงเบ้งได้ยกทหารสามสิบสี่หมื่นมุ่งไปหาฉีซาน เมื่อพระเจ้าโจยอยแห่งวุยก๊กทราบ จึงให้สุมาอี้เป็นแม่ทัพยกทัพไปตั้งมั่นไว้ สุมาอี้ได้พิเคราะห์ดูดาวบนท้องฟ้า เห็นดาวประจำเมืองของทุ่งราบภาคกลางกำลังส่องแสงรุ่งเรืองนัก ดาวกุกุ่ยกำลังผ่าเข้าไปในดาวประจำเมืองของเมืองจ๊ก ซึ่งเป็นนิมิตร้ายของเมืองจ๊กแน่นอน สุมาอี้ว่า ขงเบ้งเชื่อแต่สติปัญญาความสามารถของตน บังอาจฝืนดาว

⁸³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1160.

⁸⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1162.

⁸⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1499.

ยกทัพมา เท่ากับหาภัยใส่ตัวเอง⁸⁶ ความเห็นของสุมาอี้ที่ตรงและสอดคล้องกับความเห็นของเจียวจิว กองทัพของขงเบ้งได้สู้รบกับกองทัพของสุมาอี้หลายครั้ง แต่ก็ไม่สามารถเอาชนะได้เด็ดขาด ขณะทำสงครามขงเบ้งมีอาการเจ็บป่วย บอกว่าตนเองวุ่นวายใจ โรคเก่ากำเริบขึ้นมาอีก เห็นชีวิตจะไม่ยืนยาวเสียแล้ว และขงเบ้งได้พิเคราะห์ดูดาวสามดวงแล้ว เห็นดาวซำตีกทอรัศมีเจ็ดจ้านัก แต่ดาวประจำตัวของขงเบ้งข้างวิปริตมีดมนโดยแท้ ดาวอื่น ๆ ที่เป็นดาวช่วยก็มีวามองไปหมด จึงรู้ว่าชะตาชีวิตของตนเองโดยถ่องแท้

เกียงอุยซึ่งถือว่าเป็นลูกศิษย์ของขงเบ้ง ได้แนะนำให้ขงเบ้งแต่งการบูชาเทพยดา สะเดาะเคราะห์ แต่ขงเบ้งพูดว่า ตนรู้เรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี แต่ไม่รู้ว่าฟ้าจะโปรดหรือไม่ จากนั้นขงเบ้งได้ทำพิธีเช่นไหว้ดาวประจำตัว โดยจัดทหารสี่สิบเก้าคนแต่งตัวดำยีนล้อมเรียงรายอยู่รอบค่าย ถ้าเจ็ดวันโคมไฟมิได้ดับลงจะต่ออายุได้ ถ้าโคมดับหมายถึงขงเบ้งจะต้องถึงแก่ความตาย ขงเบ้งจึงห้ามผู้ใดเข้าออกในค่ายเป็นอันขาด⁸⁷ ขณะทำพิธีต่ออายุได้หกคืน ขงเบ้งเห็นโคมไฟประจำตัวสว่างขึ้นก็ดีใจ ทันใดมีเสียงอึ้งคิ่งขึ้นนอกค่าย อยู่เอียนเดินสวนเข้าไปในค่ายเพื่อแจ้งให้ทราบว่าการบูชาสุมาอี้ยกมา แต่ด้วยความรีบร้อน จึงสะดุดโคมไฟประจำตัวของขงเบ้งดับฉับพลัน ขงเบ้งได้แต่รำพึงว่า เป็นหรือตายย่อมแล้วแต่ฟ้ากำหนดจะสะเดาะเคราะห์ประการใดก็ไม่พ้น พลันขงเบ้งกระอักเลือดออกมาหลายครั้ง⁸⁸ ขงเบ้งได้สั่งเสี้ยมราชการและได้ถึงแก่ความตายในเวลาต่อมา เหตุการณ์ในตอนนี้แสดงให้เห็นว่าโชคชะตาของขงเบ้ง ได้ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้าโดยอำนาจของฟ้าแล้ว เจียวจิวและสุมาอี้ ได้ดูวิถีการโคจรของดวงดาวมีความเห็นตรงกันเกี่ยวกับโชคชะตาของขงเบ้ง ซึ่งจริง ๆ แล้วตัวขงเบ้งเองนั้นได้ชื่อว่าเป็นผู้หยั่งรู้อิโหนุ่ยฟ้ามหาสมุทร และเป็นผู้เดียวในวรรณกรรมสามก๊ก ที่เรียนจบวิปัสสนากรรมฐานที่ได้ฌานชั้นสูง⁸⁹ อีกทั้งได้เคยทำนายดาวประจำตัวของกวนอู⁹⁰ และของผู้อื่น ขงเบ้งทำนายได้อย่างถูกต้องแม่นยำ ขงเบ้งจึงควรต้องมีความรู้ความสามารถ ด้านการทำนายหรือเรียนรู้ด้านโชคชะตามากกว่าเจียวจิวและสุมาอี้อย่างแน่นอน ดังนั้นขงเบ้งจึงต้องทราบถึงโชคชะตาของตนเอง แต่ขงเบ้งได้บังอาจฝืนลิขิตฟ้า กลับเชื่อว่าตนมีคุณธรรมความสามารถที่จะทำนุบำรุงแผ่นดินและ

⁸⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1500-1501.

⁸⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1531.

⁸⁸ วรรณไว พัทธินัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 2. หน้า 1532-1533.

ประโยคเดียวกันนี้ Brewitt Taylor แปลว่า "Life and death are foreordained; no prayers can alter them." โปรดดู Lo Kuan-chung, *Romance of the Three Kingdoms*. vol.II., p.460.

⁸⁹ วรรณไว พัทธินัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1. หน้า 574.

⁹⁰ วรรณไว พัทธินัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 2. หน้า 1196.

ปราบกบฏได้ ซึ่งก็เท่ากับเป็นการฟื้นต่อโชคชะตา แต่แล้วในที่สุดของเบ้งก็ยอมรับในอำนาจสูงสุดของฟ้าที่ตนไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ กรณีของขงเบ้งนี้ความสำเร็จจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อขงเบ้งจะต้องรู้และเข้าใจว่าโชคชะตามีเจตนาต่อตนอย่างไร มีความรุนแรงมากน้อยแค่ไหน แล้วขงเบ้งจะต้องปรับตัวให้สอดคล้องหรือต่อต้าน กับทิศทางแห่งความรุนแรงของกระแสโชคชะตา

4.5.1.2 ความคิดเรื่องฟ้าเป็นผู้กำหนดและมีอิทธิพลต่อรัฐ

ในเรื่องรัฐหรือบ้านเมืองนั้น เนื้อหาในวรรณกรรมแสดงให้เห็นว่า มีความเชื่อเรื่องฟ้าเข้ามาเกี่ยวข้องกับรัฐหรือบ้านเมืองโดยตรง โดยเชื่อว่าฟ้าเป็นผู้กำหนดให้เกิดความรุ่งเรือง การจลาจลและความวุ่นวาย การเกิดสงคราม การได้หรือการสูญเสียบ้านเมือง ฯลฯ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับรัฐหรือประเทศชาตินั้นอยู่ในลิขิตของฟ้า ไม่มีผู้ใดสามารถฝ่าฝืนหรือเปลี่ยนแปลงได้ โชคชะตาของบ้านเมืองหรือรัฐนั้นในวรรณกรรมสามก๊ก ได้กล่าวถึงไว้หลายตอน ดังเช่นในตอนที่โจโฉยกทัพเข้ามายังพระนคร และได้ช่วยพระเจ้าเหี้ยนเต้ ขณะนั้นเหล่าขุนนางเห็นว่าควรอัญเชิญเสด็จพระเจ้าเหี้ยนเต้ไปประทับ ณ เมืองฮูโต๋ ซึ่งโจโฉเห็นด้วย⁹¹ โจโฉได้ปรึกษานายทหารชั้นผู้ใหญ่ทั้งปวงเป็นการภายใน ในเรื่องย้ายเมืองหลวง มีขุนนางผู้ใหญ่คนหนึ่งชื่อองหลิบ เป็นผู้รู้วิชาโหราศาสตร์ ประรากับเล่าถ้งซึ่งเป็นเชื้อพระวงศ์ว่า ตนได้ตรวจดูดาวบนท้องฟ้า นับแต่ฤดูใบไม้ผลิที่แล้วเป็นต้นมา เห็นดาวไฟ (ดาวพระอังคาร) เข้าใกล้ดาวทอง (ดาวประจำเมือง) เมื่อผ่านแม่น้ำสวรรค์ (ทางช้างเผือก) ก็เดินถอยกลับเข้าทับดาวประจำเมืองที่ประตูสวรรค์ (ดาวดวงหนึ่งในราศีพฤษภ) ธรรมดาทองกับไฟบรรจบกันเมื่อไป หมายความว่า จะมีองค์เทพบุตรองค์ใหม่มาเกิด และเห็นว่าราชวงศ์หั่นเข้าชะตาอวสานแล้ว จะมีผู้มีบุญมาจุดในแผ่นดินจีน กับแผ่นดินวูย และองหลิบยังได้นำความกราบทูลพระเจ้าเหี้ยนเต้ว่า บัดนี้สิ้นชะตาฟ้าประกาศิตแล้ว ชาติทั้งห้าแตกแยกออกเป็นเสียง ๆ ชาติดินกำลังเข้าปะทะกับธาตุไฟ แผ่นดินวูยจะสับแผ่นดินหันต่อไป โจโฉได้ล่วงรู้ถึงความดังกล่าว จึงเล่าเรื่องนี้ให้ซุนฮกฟิง ซุนฮกฟิงว่า ราชวงศ์หั่นเป็นธาตุไฟ ตัวโจโฉเป็นธาตุดิน เมืองฮูโต๋อยู่ในอำนาจของธาตุดิน โจโฉไปอยู่เมืองนั้นย่อมดี เพราะไฟให้กำเนิดแก่ธาตุดิน และธาตุดินทำให้ดินไม้เจริญงอกงาม ท่านจะได้เป็นใหญ่ภายหน้า⁹² โจโฉได้ฟังมีความยินดี จึงย้ายเมืองหลวงไปอยู่ ณ เมืองฮูโต๋ และปรากฏภายหลังในเรื่องว่าคำทำนายดังกล่าวได้เป็นจริง

⁹¹ วรรณไว พิศนัทย์, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1, หน้า 213.

⁹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 214.

เหตุการณ์สงครามสำคัญครั้งใหญ่ ในวรรณกรรมสามก๊กก็มีหลายเหตุการณ์เช่น ตี๊กเช็กเพ็ก ตี๊กอุเต่ง ตี๊กกัวต้อ ในแต่ละสงครามได้มีการระดมกำลังทหารเข้ารบจำนวนมาก เหตุการณ์ที่จะกล่าวถึงคือการที่อ้วนเสี้ยวเสียทัพที่กัวต้อ ซึ่งถือว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับโชคชะตาของรัฐหรือบ้านเมือง กล่าวคือ ก่อนอ้วนเสี้ยวจะเคลื่อนทัพ เตียนห้องซึ่งต้องจำอยู่ในคุกมีหนังสือ ทัดทานอ้วนเสี้ยว โดยให้ความเห็นว่าควรจะคอยที่อยู่เงียบ ๆ ก่อนดีกว่า ไม่ควรด่วนยกทัพไป อาจจะเสียที่แก่ข้าศึก อ้วนเสี้ยวโกรธ จะฆ่าเตียนห้อง แต่ทหารและขุนนางขอชีวิตไว้ อ้วนเสี้ยว พุดด้วยความแค้นใจว่า รอให้ปราบโจโฉให้ได้เสียก่อน จะกลับมาชำระโทษมัน แล้วอ้วนเสี้ยวสั่ง ให้เคลื่อนทัพ⁹³ ขุนนางผู้ใหญ่อีกคนชื่อจิวสว พุดกับอ้วนเสี้ยวว่า ทัพเรามีกำลังพลมากก็จริง แต่ความชำนาญศึกสู้ฝ่ายเขาไม่ได้ ทัพเขาถึงจะเข้มแข็งเกรียงไกร แต่เสบียงอาหารไม่สมบูรณ์ อย่างทัพเรา เขาจำต้องเร่งทำศึกให้ได้ชัยชนะโดยเร็ว ทัพเรามีเสบียงมาก ถ้าใช้ยุทธวิธีประวิง เวลาไว้ได้นานเท่าไร ก็จะต้องมีชัยอย่างแน่นอน แม้ไม่ต้องรบ เขาก็ต้องพ่ายแพ้ไปเอง อ้วนเสี้ยวได้ฟังดังนั้นก็โกรธพุดว่า “ไอ้เตียนห้องบังอาจหน่วงเหนี่ยวจิตใจสู้รบของข้า ข้าบอกไว้ว่ากลับไปจะเอาตัวมันชำระโทษ แล้วเหตุใดเจ้าจึงบังอาจกระทำการหน่วงเหนี่ยวศึก อย่างนี้อีก” แล้วสั่งให้ทหารเอาตัวจิวสวไปจำไว้ เมื่อตีโจโฉแตกแล้ว จะชำระโทษพร้อมอ้ายเตียนห้อง อ้วนเสี้ยวให้ทหารตั้งค่ายล้อมวงรายเรียงกันไป ขณะที่จิวสวซึ่งถูกอ้วนเสี้ยวจำขังไว้ คืบหนึ่งเห็นดาวเด่นเป็นประกายเต็มฟ้า ก็วานผู้คุมให้พาตัวออกไปนอกชายคาเพื่อดูดาวโดย ละเอียด เห็นดาวประจำเมืองวิปริตเดินย้อนกลับฝ่าดาวหมีและดาวไถ ก็ตกใจพุดว่า “จะเกิดภัย พิบัติแล้วหนอ” จึงขออนุญาตเข้าพบอ้วนเสี้ยว

ขณะนั้นอ้วนเสี้ยวกำลังเฝ้านอนอยู่บนเตียง เมื่อทราบว่จิวสวมีเรื่องลับจะรายงานให้ทราบ ก็อนุญาตให้นำตัวเข้ามาพบ จิวสวพุดกับอ้วนเสี้ยวว่า

“ข้าพเจ้าดูดาวบนท้องฟ้าคืนนี้ เห็นดาวประจำเมืองเดินย้อนรอย ระหว่างดาว หลิวกับดาวกู่ย ส่งแสงฝ่าดาวหมีและดาวไถ ปรากฏการณ์นี้น่ากลัวจะมีเหตุเภทภัยเกิดขึ้น ทหารโจระจะคงยกเข้าปล้นค่ายเป็นแน่ ท่านต้องรีบเพิ่มกำลังป้องกันเมืองอัวเจ้าให้เข้มแข็ง เพื่อรักษาเสบียงไว้ ขอท่านส่ง นายทหารผู้แก่กล้า และมีฝีมือไปคอยลาดตระเวนตามทางบนเขาสู่เมืองอัวเจ้า ป้องกันอันตรายจากโจโฉเสียแต่บัดนี้”

⁹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 463.

อ้วนเสี้ยวได้ฟังดังนั้นก็โกรธตวาดว่า “มึงเป็นคนโทษ เหตุไฉนจึงบังอาจมาพูดหลอกลวงกูอีก” แล้วสั่งให้ผู้คุมเอาตัวไปจำไว้ ไฉนบังอาจปล่อยตัวจ้ออออกมา และเอาตัวผู้คุมไปประหารชีวิตเสียแล้ว ให้เปลี่ยนผู้คุมใหม่⁹⁴ ต่อมากองทัพของอ้วนเสี้ยวได้พ่ายแพ้ต่อกองทัพของโจโฉ อ้วนเสี้ยวได้แตกทัพและหนีเอาตัวรอดไป เหตุการณ์ตอนนี้เป็นเหตุการณ์หนึ่งที่แสดงว่าโชคชะตาก็มีผลหรืออิทธิพลต่อรัฐหรือบ้านเมืองเช่นเดียวกับปัจเจกบุคคล

อีกเหตุการณ์ที่น่าสนใจและควรจะนำมากล่าวคือ หลังจากที่สุมาเต็กโชแนะนำขงเบ้งแก่เล่าปี่แล้ว เล่าปี่จึงเดินทางมาหาขงเบ้งยังกระท่อม บนเขาโง่ลังกั๋ง แต่ไม่พบจึงเดินทางกลับ ระหว่างทางพบชุยเป้งซึ่งเป็นเพื่อนที่เคยร่วมเรียนวิชาของขงเบ้ง ชุยเป้งจึงสอบถามเล่าปี่ถึงเหตุที่มาหาขงเบ้ง เล่าปี่ตอบว่า ทุกวันนี้ได้ฟ้าเป็นจรวดลวุ่นวาย ทัวทั้งสี่ทิศหาความสงบมิได้ จึงต้องการพบขงเบ้ง ขอสติปัญญาช่วยให้บ้านเมืองกลับเป็นปกติสุข ชุยเป้งจึงว่า ซึ่งท่านปรารถนาจะให้บ้านเมืองสงบสุขนั้น แม้ว่าเป็นเจตนาที่ดี แต่ทว่าแต่โบราณกาลมา แผ่นดินนี้ก็มีแต่ร้ายแล้วก็ดี ดีแล้วก็ร้ายจนเป็นเรื่องธรรมดาเสียแล้ว เมื่อครั้งพระเจ้าหันโกโจทรงประหารขุนขว แล้วลุกขึ้นก่อการก่อกำจัดราชวงศ์จิ้น ซึ่งมีได้ตั้งอยู่ในธรรมเสร็จสิ้นไปแล้ว บ้านเมืองก็มีได้จลาจล มีแต่ความสงบสันติสุขมาเป็นเวลาถึงสองร้อยปี ต่อมาอองมั่งเป็นกบฏขึ้น ทำให้บ้านเมืองจลาจลวุ่นวายอีกพักหนึ่ง ครั้งพระเจ้ากองมู่เสด็จขึ้นเสวยราชย์ปราบปรามการจลาจลสำเร็จ บ้านเมืองก็กลับเข้าสู่ความสันติสุขอีก จนกระทั่งถึงทุกวันนี้ ก็เป็นเวลาสองร้อยปี ราษฎรมีความร่มเย็นมานานพอแก่กาลแล้ว การรบพุ่งจึงเกิดขึ้นใหม่ ตอนนี้จึงเป็นตอนที่บ้านเมืองเปลี่ยนจากความสงบสุขเข้าสู่ความวุ่นวาย จะให้สงบลงโดยพลันนั้นได้โดยไฉน เล่าปี่คิดอ่านจะให้ขงเบ้งมาช่วยแก้ร้ายให้กลายเป็นดี และช่วยประสานรอยแตกแยกของแผ่นดินนั้น ไม่ใช่เรื่องง่าย จะเสียแรงกายแรงใจเปล่า ๆ มีคำโบราณว่าไว้ว่า ตามฟ้าย่อมเป็นสุข ขึ้นฟ้าย่อมเป็นทุกข์ บุญกรรมทำไว้อย่างไรก็ได้เช่นนั้น พรหมลิขิตชีวิตไว้ ใครจะฝืนหาได้ไม่ เมื่อเล่าปี่ได้ฟังดังนั้นจึงกล่าวว่า คำสอนของชุยเป้งมีค่ายิ่งนัก แต่เล่าปี่เป็นกระเพาะของราชวงศ์หั่น ซึ่งจะนั่งเสียไม่ช่วยทำนุบำรุงบ้านเมืองหวังคอยแต่บุญกรรมและพรหมลิขิตบันดาลได้อย่างไร⁹⁵ เล่าปี่แสดงให้เห็นว่าตนเห็นด้วยนั้นเห็นด้วยกับคำพูดของชุยเป้ง ที่เชื่อว่าบ้านเมืองจะสงบสุขหรือวุ่นวายเกิดจากโชคชะตาที่ฟ้าเป็นผู้กำหนดให้แก่บ้านเมือง แต่เล่าปี่ก็ไม่นิ่งเฉยต่อโชคชะตา กลับต้องการที่จะฟื้นฟูบ้านเมืองของราชวงศ์หั่น ซึ่งก็ไม่ได้หมายความว่าเล่าปี่ จะฝืนต่อโชคชะตาของบ้านเมืองที่ฟ้าได้เป็นผู้กำหนดเอาไว้แล้ว แต่เล่าปี่ก็ไม่ได้นิ่งเฉยปล่อยให้ไปไปตามสิ่งที่โชคชะตาที่กำหนด แต่เพียงฝ่ายเดียว

⁹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 473.

⁹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 578-579.

เหตุการณ์ลักษณะคล้ายกันอีกตอนหนึ่งคือ กวนล่อ ผู้ที่มีชื่อเสียงระบือไปทั่ว ได้ฟ้าในเรื่องทำนายทายทัก โจโฉเมื่อทราบจึงให้กวนล่อมานั่งทางในดูอนาคต โจโฉขอให้กวนล่อทำนายอนาคตโลก กวนล่อได้ทำนายว่า สามดัดแปด สุกรเหลืองพบเสือ อย่าเคลื่อนทัพไปทางใต้ของเตงกุน จะเสียเลือดก่อนหนึ่ง โจโฉได้ให้กวนล่อทำนายชะตาภรรยาหน้า กวนล่อตอบว่า สิ่งที่อยู่วังตั้งหน้ารักษาคุณธรรมของบรรพบุรุษ วิธีทางของอ่องผ่องแผ้วอำไพ ลูกหลานจะได้เกียรติยศใหญ่ โจโฉถามถึงอนาคตของตัวเอง กวนล่อตอบว่า การทำนายทายทักเกี่ยวกับโชคชะตาของโลกนั้นยากนัก ขอเวลาสักหน่อยจะดูให้ แล้วว่าโจโฉนั้นเป็นคนมีบุญ เป็นเสนาบดี ผู้ยิ่งใหญ่สุดยอด อีกทั้งขุนนางทั้งปวงที่อยู่รอบข้างทุกคน ล้วนเป็นผู้มีสติปัญญาสามารถปกครองโลกได้ทั้งสิ้น⁹⁶

โจโฉขอให้กวนล่อพิเคราะห์ชะตาเมืองง่อกับเมืองจ๊กว่าเป็นอย่างไร กวนล่อได้ตรวจดูแล้ว ตอบว่า เมืองง่อนั้นเพิ่งเสียนายทหารเอกไปคนหนึ่ง ส่วนเมืองจ๊กก็เพิ่งยกทัพมาลวงล้ำดินแดนของท่าน ครั้งแรกโจโฉไม่เชื่อคำทำนาย แต่แล้วในไม่ช้าโจโฉ ได้รับรายงานจากเมืองหับป๋าว่า โลกชนายทัพ ซึ่งรักษาปากน้ำกั๋งตั้งสิ้นชีพเสียแล้ว โจโฉตะลึง จึงส่งคนไปฟังข่าวศึกที่เมืองฮันต๋ง และม้าเร็วกลับมารายงานว่า เล่าปีให้เดียวหุยกับม้าเฉียวยกทัพมาตีด่านของเราที่เมืองแฮเปียนแตกแล้ว โจโฉโกรธนัก คิดจะยกทัพไปตีฮันต๋ง จึงให้กวนล่อจับยามดู กวนล่อจับยามแล้วพูดว่า ตอนนี้ยังไม่ควรไป เพราะจะเกิดไฟไหม้ใหญ่ในพระนครฮูโตตอนฤดูใบไม้ผลิที่จะถึงนี้⁹⁷ โจโฉเชื่อคำของกวนล่อ จึงไม่กล้ายกทัพไปตีเมืองจ๊ก ครั้นถึงต้นฤดูใบไม้ผลิ เกงจิ กิมหัน กับพวกซึ่งเป็นขุนนางเก่าในราชวงศ์หั้น เกลียดซังโจโฉจึงร่วมกันคิดการใหญ่ ครั้นถึงวันเกิดเหตุพระนครฮูโต ได้จุดโคมแดงไฟให้เป็นนิมิตหมายแห่งความสงบร่มเย็น เกงจิกับพวกจึงทำการกบฏ เผาปราสาทพระนครฮูโต⁹⁸ เห็นได้ว่าสิ่งที่กวนล่อทำนายทั้งหมดเกี่ยวกับโชคชะตาของบ้านเมืองข้างต้นนั้น เป็นความจริงทุกประการ จึงอาจกล่าวได้ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับบ้านเมืองหรือรัฐนั้น เกิดจากการกำหนดหรือลิขิตล่วงหน้าของโชคชะตาทั้งสิ้น

⁹⁶ วรรณไว พัทโนทัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 2, หน้า 1038-1040.

⁹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1040-1041.

⁹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1043-1044.

4.5.2 ความคิดทางการเมืองในรูปแบบ Machiavellian

ในวรรณกรรมสามก๊ก เนื้อหาที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดก็คือ การต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองและมีความต้องการที่จะสร้างให้เกิดเอกภาพ หรือรวมกันเป็นเพียงหนึ่งเดียว แต่เนื้อหาที่เห็นชัดเจนที่สุดนี้ก็อาจมีไขจุดประสงค์ที่ผู้แต่งวรรณกรรมต้องการสื่อให้ผู้อ่านรับรู้ และเข้าใจในแง่ดังกล่าวก็ได้ การได้มา รักษาและขยายอำนาจในวรรณกรรมสามก๊กนั้น อาจกล่าวได้ว่ามีตัวละครเอกที่สำคัญ ๆ ที่เป็นผู้ดำเนินเรื่องเพียงสามสี่ตัว แต่ความสามารถและอิทธิพลของตัวละครเหล่านี้ ได้ก่อให้เกิดเรื่องราว แง่คิดต่าง ๆ มากมาย ซึ่งตัวละครสำคัญในวรรณกรรมสามก๊ก ที่ได้รับการยอมรับว่าประสบความสำเร็จ หรือเป็นผู้มีความสามารถเหนือผู้อื่น และหากพิจารณาตัวละครเหล่านี้แล้ว อาจกล่าวได้ว่าทุกตัวที่เป็นตัวละครเอกหรือสำคัญจะมีคุณธรรมที่สำคัญอันหนึ่งคือ ตัวละครนั้นจะมีลักษณะอุปนิสัยพิเศษ หรือเราอาจเรียกได้ว่ามีพฤติกรรมและบุคลิกภาพแบบ Machiavellian กล่าวคือ มีลักษณะการกระทำที่มุ่งแต่ความสำเร็จตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยใช้รูปแบบหรือวิธีการต่าง ๆ ทุกวิถีทางเพื่อให้บรรลุถึงความสำเร็จนั้น วิธีการดังกล่าวอาจเป็นการเสแสร้ง หลอกลวง (deceit) เยินยอ (flattery) หรือวิธีการอื่น ๆ ที่อาจไม่มีคุณธรรมหรือศีลธรรมในความหมายที่คนทั่วไปเข้าใจ ตัวละครนั้นจึงมักถูกมองว่าต้องมีความเจ้าเล่ห์ หลอกลวง ไม่มีหลักการใด ๆ ที่แน่นอน ใช้วิธีการหรือรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจเท่านั้น

เมื่อกาลาดังนี้เราอาจนึกถึงตัวละครโจโฉ ซึ่งคนส่วนมากอาจมองว่าโจโฉเป็นคนเจ้าเล่ห์ โหดร้าย ทารุณ ฆ่าและประหารชีวิตผู้คนไปเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นฆ่าแม่เฉียวอุยงเฮา เอี้ยลิ้ว ดั่งสิน ฮกฮ้วน หมอฮัวโต หมอเกียดเป้ง โลหอง ดันก็ จักจิว และคนอื่นอีกหลายคน หรือการวางตนข่มเหงอยู่เหนือฮ่องเต้ ลักษณะหรือวิธีการต่าง ๆ ที่โจโฉใช้และแสดงออกในวรรณกรรมสามก๊กนั้น อาจถูกมองเห็นได้ชัดเจนว่ามีรูปแบบที่เรียกว่า Machiavellian แต่เราต้องไม่ลืมว่าผู้ที่ป็น Machiavellian อย่างดีหรือเลวนั้น ย่อมจะไม่แสดงออกว่าตัวเองเป็น Machiavellian เพราะคนทั่วไปไม่ศรัทธาต่อวิธีการดังกล่าว ดังนั้นการเป็น Machiavellian อย่างชั่วหรือดีนั้น คนทั่วไปก็ไม่มีโอกาสทราบหรือรู้ได้ว่าผู้นั้นเป็น Machiavellian และก็ยอมเป็นการยากต่อการพิสูจน์ด้วย แต่ผู้นั้นจะแสดงให้เห็นคนอื่นทราบหรือรับรู้ว่าคุณคน มีสิ่งอันตรงกันข้ามกับคำว่า Machiavellian ก็ได้ เมื่อพูดเช่นนี้ เราอาจสรุปได้ในเบื้องต้นว่า โจโฉ นั้นเป็น Machiavellian ในระดับหนึ่ง และก็ทำให้เราต้องนึกถึงตัวละครอีกตัวคือ เล่าปี่ ความโดดเด่นของเล่าปี่อยู่ที่การใช้ความอ่อนน้อมและร้องไห้ เล่าปี่เมื่อมีภัยมาถึงตัว จะใช้ความสามารถไปอยู่และพึ่งพิงกับโจโฉ ลิโป้ เล่าเปียว ชุนกวน ฮ้วนเสี้ยว และต่อมาเล่าปี่ได้เป็นศัตรูกับบุคคลดังกล่าวทั้งสิ้น เล่าปี่ดูเหมือนตลอดชีวิตมีความเก่งกาจสามารถในการร้องไห้ ทุกครั้งที่ประสบเหตุการณ์ซึ่งแก้ไขไม่ได้ ก็จะต้องร้องไห้ร้องไห้ต่อหน้าธารกำนัลรำไป แล้วเหตุการณ์ก็จะคลี่คลายไปได้ และสามารถแปรความพ่ายแพ้เป็นชัยชนะได้ เพราะฉะนั้นจึงมีคำกล่าวที่รู้จักกันแพร่หลายว่า

อาณาจักรหรือบ้านเมืองของเล่าปี่ ได้มาจากการร้องไห้⁹⁹ จึงทำให้หลายคนอาจมองเห็นว่า เล่าปี่ นำสงสาร เป็นผู้มีคุณธรรม มีจิตใจดีงาม เมตตา กรุณา ไม่มีลักษณะความเป็น Machiavellian แม้แต่น้อย แต่เล่าปี่ ก็ได้ใช้วิธีการต่าง ๆ เข้าร่วมในการต่อสู้เพื่อช่วงชิงอำนาจเช่นเดียวกันและวิธีการต่าง ๆ นั้นก็อยู่ในรูปแบบหรือลักษณะคล้ายกัน แต่อาจจะพิเศษตรงที่ลักษณะบุคลิกภาพ และพฤติกรรมของเล่าปี่แตกต่างจากผู้อื่น ในการการต่อสู้เพื่อช่วงชิงอำนาจซึ่งอยู่ในช่วงเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือเกิดความวุ่นวายในปลายราชวงศ์หั่นนั้น ทุกฝ่ายได้ใช้เทคนิค กลยุทธ์ หรือวิธีการแบบ Machiavellian ในการแย่งชิงอำนาจ ดังนั้นอำนาจหรือชัยชนะที่ได้มาจึงมีความชอบธรรม สงครามส่วนใหญ่ในวรรณกรรมสามก๊กนั้น เกิดจากฝ่ายจ๊กก๊กของเล่าปี่ ยกทัพไปตีวุยก๊ก เพราะมีความเชื่อว่าโจโฉเป็นผู้ซึ่งราชสมบัติของราชวงศ์หั่น แต่ความจริงแล้วโจโฉเป็นฝ่ายถูกหรือเล่าปี่เป็นฝ่ายถูกนั้น ได้มีการถกเถียงกันตลอดเวลาในประวัติศาสตร์จีน ภายหลังราชวงศ์จิ้น ยกย่องว่าเล่าปี่ถูก เพราะศูนย์กลางอำนาจถูกอนารยชนครอบครอง ก็กลายเป็นว่าอนารยชนมีสิทธิอันชอบธรรมที่จะปกครองจีน พอถึงราชวงศ์สุย ราชวงศ์ถัง ได้ยกย่องว่าโจโฉเป็นฝ่ายถูกต้อง พอถึงราชวงศ์ซ่งเหนือในสมัยเป่าบุ๋นจิ้น ก็ยกย่องโจโฉว่าถูก ตอนหลังจิ้นแพ้มองโกลต้องย้ายเมืองหลวงมาทางโจว ก็เปลี่ยนทัศนคติกลายเป็นเล่าปี่ถูก การตีความในวรรณกรรมสามก๊กในเรื่องนี้จะสลับกัน ดังนั้นจะเห็นว่าเรื่องอุดมการณ์ทางประวัติศาสตร์ของจีนก็ยังขัดกันอยู่ ขึ้นกับยุคสมัยและสภาพการปกครองของจีนเอง¹⁰⁰ และแม้กระทั่งกระทั่งต้นซิว ซึ่งเป็นผู้เรียบเรียงจดหมายเหตุสามก๊ก ได้ถือว่าวุยก๊กของโจโฉ เป็นก๊กที่สืบเชื้อสายสันตติวงศ์ (a royal succession) อย่างถูกต้องตามประเพณีและมีอำนาจ ในการปกครองบ้านเมืองอย่างสมบูรณ์ ในขณะที่จ๊กก๊กของเล่าปี่ และง่อก๊กของซุนกวน เป็นเพียงก๊กซึ่งยึดครองแผ่นดินได้เพียงบางส่วนเท่านั้น หรือการที่หลอกว่านางจิ้งจอกก๊กหรือก๊กหั่นของเล่าปี่ เป็นก๊กที่สืบเชื้อสายสันตติวงศ์อย่างถูกต้องตามประเพณี และมีอำนาจในการปกครองบ้านเมือง เพราะเล่าปี่เป็นเชื้อพระวงศ์และสืบราชสมบัติต่อจากพระเจ้าเหี้ยนเต้¹⁰¹

ดังนั้นเราจึงไม่อาจสรุปได้ว่าฝ่ายใดถูกหรือฝ่ายใดผิด เพราะเมื่อโจโฉ เล่าปี่ และซุนกวน ได้ถือโอกาสตั้งตนเป็นใหญ่ แต่ละฝ่ายต่างก็อ้างเหตุผลและความถูกต้องด้วยกัน

⁹⁹ ส. สุวรรณ, ศาสตร์หน้าด่านใจดำ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ซุมศิลป์ธรรมดา, 2538), หน้า 12.

¹⁰⁰ ถาวร ลิกขโกศล, “มองสามก๊กจากต้นฉบับภาษาจีน,” ใน สามก๊กวรรณทัศน์ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2536), หน้า 90.

¹⁰¹ สมบัติ จันทรวงศ์, ความหมายทางการเมืองของสามก๊ก (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, 2538), หน้า 43.

ทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นในการต่อสู้เพื่อแย่งชิงอำนาจกันในบริบทขณะนั้น เราควรพิจารณาอง
และตีความจากความเป็นกลาง กล่าวคือ ไม่มองว่าฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายถูกต้อง อีกฝ่ายหนึ่งเป็น
ฝ่ายผิด หรืออาจกล่าวให้เข้าใจได้ง่าย ๆ ว่าเป็น มองว่าฝ่ายพระเอกคือเล่าปี่ ส่วนโจโฉและซุน
กวนเป็นฝ่ายผู้ร้าย แต่จะพิจารณาตามเนื้อเรื่องในส่วนที่มีความสำคัญเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจาก
ความชอบธรรมในขณะนั้น อยู่ที่การให้ความสำคัญกับอำนาจที่แท้จริงมากกว่าอำนาจที่มาจาก
ทฤษฎีหรือรูปแบบทางธรรมเนียมประเพณี กล่าวคือ พระมหากษัตริย์หรือฮ่องเต้เป็นเพียงตัว
แทนของสถาบันพระมหากษัตริย์ เพื่อสร้างความถูกต้องชอบธรรม แต่อำนาจในการตัดสินใจ
หรืออำนาจทางการเมืองได้ตกอยู่กับผู้กุมอำนาจทางทหาร หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นเจ้าผู้ปกครอง
เช่น ตังโตะ โจโฉ โจผี สุมาอี้ สุมาเอียน ฯลฯ ดังนั้นอำนาจที่แท้จริงในกรณีนี้จึงอยู่ที่ผู้ถืออาวุธ
เช่นเมื่อตังโตะมีกำลังทหาร ได้ใช้อำนาจถอดถอนจูเปียนออกจากราชสมบัติ ให้พระนางโฮเฮา
พ้นตำแหน่งราชการทั้งปวง และอัญเชิญหลงจูเหียบขึ้นเป็นฮ่องเต้แทน และยังสั่งให้ขุนนางทั้ง
ปวงฟังคำสั่งบังคับบัญชาของตน ขุนนางผู้ใดขัดขืนก็นำตัวไปประหาร ตังโตะได้สถาปนาตนเอง
เป็นสมุหนายก มีอำนาจยิ่งใหญ่¹⁰² จึงเห็นได้ว่าตังโตะเป็นผู้มีอำนาจที่แท้จริง และในบริบทขณะ
นั้นก็อาจถือว่าเป็นความชอบธรรมด้วย การขึ้นเป็นฮ่องเต้จึงไม่ใช่เรื่องยาก ตัวอย่างเช่น กรณี
ของเตียวหุย (Chang Fei) น้องร่วมสาบานของเล่าปี่เมื่อเสียทัพแล้ว เตียวหุยขึ้นไปหลบอยู่
บนเขาบองเอียง แล้วออกตระเวนตามหาเล่าปี่ พอมาถึงเมืองเก๋าเซีย ก็ขาดเสบียง จึงเข้าไปขอ
ยืมอาหารจากเจ้าเมือง เจ้าเมืองไม่ให้ จึงตีขี้บเจ้าเมืองไปเสีย แล้วยึดตราเจ้าเมืองไว้ ตั้งตนเป็น
เจ้าเมืองแทน¹⁰³ หรือกรณีของเล่าปี่เมื่อได้เมืองเอ๊กจิ๋วหรือเสฉวนไว้ในครอบครองแล้ว ก็ทำพิธี
ราชาภิเษกตนเองขึ้นเป็นกษัตริย์หรือฮ่องเต้ ตั้งขงเบ้งเป็นสมุหนายก¹⁰⁴ แม้กระทั่งกรณีของ
สุมาเอียน ใช้อำนาจปลดพระเจ้าโจฮวนออกจากตำแหน่งฮ่องเต้ แล้วตั้งตนขึ้นเป็นจิ้นอ๋อง โดย
สุมาเอียนให้เหตุผลว่า

“ราชสมบัติทั้งนี้เดิมเป็นของราชวงศ์หั่น โจโฉใช้อำนาจบีบบังคับองค์เทพบุตร
แลขุนนางทั้งปวง ตั้งตนเป็นวุยอ๋อง ทำการล้มล้างราชวงศ์หั่นเสีย อันบรรพบุรุษ
ของเราลงแรงช่วยทำนุบำรุงราชวงศ์วุยมาสามชั่วคนแล้ว ฉะนั้นผู้ที่สร้างได้ฟ้านี้
หาใช้ความสามารถของโจโฉไม่ แต่เป็นกำลังความสามารถของแซ่สุมาต่างหาก
เรื่องนี้ ใคร ๆ ก็รู้กันทั่ว บัดนี้การที่เราจะเอาสมบัติของราชวงศ์วุยกลับคืนมา ยังไม่
เหมาะสมด้วยเหตุผลอีกหรือ”¹⁰⁵

¹⁰² วรรณไว พัทธินัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1, หน้า 53-54.

¹⁰³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 438.

¹⁰⁴ วรรณไว พัทธินัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 2, หน้า 1189-1190.

¹⁰⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1744.

เดวิดเจ็กกล่าวว่า “หากท่านคิดการดังนี้ ก็เท่ากับการเป็นกบฏเป็นอัยโจรล้มล้างราชบัลลังก์นั่นเอง” สุมาเอียนให้เหตุผลต่อว่า “เราจะล้างแค้นแทนราชวงศ์นั้น ทำไมจะทำไม่ได้เที่ยวหรือ” แล้วต่อมาสุมาเอียนได้รับมอบราชสมบัติตั้งตนเองเป็นจันอ่อง เห็นได้ว่าเดวิดหุยเล่าปี่หรือสุมาเอียนนั้น เมื่อมีอำนาจก็สามารถเป็นเจ้าผู้ปกครองได้ไม่ยาก การได้อำนาจด้วยวิธีการต่าง ๆ ในบริบทขณะนั้น โดยเนื้อหาแล้วถือได้ว่าทุกฝ่ายจึงมีความชอบธรรมด้วยกันทั้งสิ้น ในการแสวงหามาซึ่งอำนาจทางการเมือง

ในการต่อสู้ของฝ่ายหรือก๊กต่าง ๆ ในวรรณกรรมสามก๊ก เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองหรือชัยชนะนั้น ตัวละครได้ใช้ความสามารถและแสดงบทบาทต่าง ๆ ในการต่อสู้ทางสติปัญญา ชิงไหวชิงพริบ ซึ่งได้กล่าวและมีตัวอย่างเกือบทุกบททุกตอน ตัวละครจึงมีนิสัยและบุคลิกภาพแตกต่างกันไป แต่ตัวละครเอกที่สำคัญ ๆ หลายตัวมีลักษณะพิเศษ กล่าวคือ มีบุคลิกภาพและมีความสามารถที่ใช้รูปแบบหรือวิธีการแบบ Machiavellian และความสามารถนี้จะแตกต่างกัน กล่าวคือ ความเป็น Machiavellian ของตัวละครอาจมีหลายระดับ ในการศึกษาครั้งนี้จะไม่พิจารณาศึกษาถึงว่าตัวละครใดมีลักษณะความเป็น Machiavellian สูงหรือต่ำกว่ากัน แต่จะเลือกศึกษาเฉพาะเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ที่มีตัวละครเอก เข้าไปเกี่ยวข้องมีอิทธิพลและแสดงออกในรูปแบบบุคลิกภาพและใช้รูปแบบหรือวิธีการแบบ Machiavellian การแสดงออกซึ่งความคิดทางการเมืองในรูปแบบหรือวิธีการแบบ Machiavellian ในวรรณกรรมสามก๊กนั้น ได้แสดงให้เห็นอยู่ทั่วไปในท้องเรื่อง เราอาจพิจารณาแบ่งความคิดทางการเมืองรูปแบบ Machiavellian ในวรรณกรรมสามก๊กได้เป็นสองรูปแบบดังนี้

4.5.2.1 ด้านพฤติกรรมหรือบุคลิกภาพของตัวละครแบบ Machiavellian

ตัวละครที่สำคัญในวรรณกรรมสามก๊ก จะมีลักษณะอุปนิสัยหรือบุคลิกภาพแตกต่างจากตัวละครทั่วไป ตัวละครที่สำคัญไม่ว่าจะเป็นโจโจ เล่าปี่ ขงเบ้ง สุมาอี้ ชุนกวน ฯลฯ จะเข้าใจธรรมชาติของสถานการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีและเรียนรู้การปฏิบัติต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว พฤติกรรมของตัวละครที่แสดงออกต่อสถานการณ์ ที่อาจเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นอย่างกะทันหัน อาจเรียกว่าอยู่ในสถานการณ์แบบเผชิญหน้า (face-to-face situation) ตัวละครหลายตัวสามารถแก้ปัญหาโดยใช้บุคลิกภาพแบบ Machiavellian เนื่องจากมีความยืดหยุ่น พลิกแพลง หลอกลวง และสามารถควบคุมสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ จนเป็นฝ่ายที่ประสบความสำเร็จในเหตุการณ์นั้น ๆ อยู่เสมอ แต่ในการศึกษาครั้งนี้จะนำเฉพาะเหตุการณ์สำคัญที่มีตัวละครเอกเข้าไปเกี่ยวข้องเท่านั้น

เหตุการณ์แรกที่จะนำมากล่าวในวรรณกรรมสามก๊กคือ เมื่อสมัยปลายราชวงศ์ หั่น เกิดความวุ่นวายในราชสำนัก ตั้งโต๊ะซึ่งเป็นเจ้าเมืองซีหลงถูกเรียกตัวเข้าสู่ราชธานี ตั้งโต๊ะ ได้เข้ายึดอำนาจการปกครองไว้ พระเจ้าเหียนเต้เป็นกษัตริย์หรือฮ่องเต้เพียงในรูปแบบตาม ประเพณี หากได้มีอำนาจไม่ อำนาจทางการเมืองทั้งปวงจึงตกอยู่แก่ตั้งโต๊ะทั้งหมด แต่ขณะที่ตั้ง โต๊ะมีอำนาจอยู่นั้นได้ใช้แต่ความโหดเหี้ยมทารุณ ทรมานและฆ่าผู้คนจำนวนมาก ถึงขนาด ประหารชาวบ้านและยึดเอาทรัพย์สินพร้อมผู้หญิงเป็นของตน¹⁰⁶ ตั้งโต๊ะถึงกับกล่าวว่า

“ไต่ฟ้านี้ขึ้นกับกู กูมีอาญาสิทธิ์ ใครบังอาจขัดขวางกู ก็จงดูกระบี่ของกูซิ ว่ามันคมไหม”¹⁰⁷

ขุนนางในราชสำนักจึงหาทางกำจัดตั้งโต๊ะ โจโฉซึ่งเป็นทหารและรับใช้ใกล้ชิด ตั้งโต๊ะได้เสนอตัวเป็นผู้ฆ่าตั้งโต๊ะ โดยอาศัยความใกล้ชิดเป็นช่องทางฆ่าตั้งโต๊ะ โจโฉได้ยืมมีด วิเศษชื่อดาวเจ็ดดวงของอ๋องฮั่นเสนาบดี พร้อมกับกระทำสัตย์สาบาน วันรุ่งขึ้นโจโฉเหน็บมีด วิเศษเข้าไปในทำเนียบสมุหนายก เห็นตั้งโต๊ะอยู่บนเตียง มีลิโปยยืนอยู่เคียงข้าง ต่อมาตั้งโต๊ะให้ลิ โปออกไปจูงม้าตัวใหม่มาให้โจโฉ โจโฉคิดอยู่ในใจว่า อ้ายโจร ถึงคราวของมึงละ พลังคิดจะ กระชากมีดออกแทง แต่ยังไม่กล้าที่เห็นตั้งโต๊ะมีกำลังมาก จึงรีรอไม่กล้าตัดสินใจ ตั้งโต๊ะรูปร่าง อ้วนใหญ่ จึงล้มตัวลงนอนหันหน้าเข้าข้างใน โจโฉเห็นเช่นนั้นรีบกระชากมีดออกถือไว้ในมือมุ่ง จะเข้าแทง แต่ตั้งโต๊ะมองอยู่ในกระจก จึงรีบพลิกตัวกลับมาถามว่า โจโฉเจ้าจะทำอะไร พอดีลิโปย จูงม้ามาถึง โจโฉรีบลงนั่งคุกเข่าต่อหน้าตั้งโต๊ะ แล้วพูดว่า “ข้าพเจ้าได้มีดวิเศษมาเล่มหนึ่ง จึง ขอมอบให้ท่านไว้ด้วยความระลึกถึงพระเดชพระคุณของท่าน”¹⁰⁸ หลังจากมอบกระบี่แล้วโจโฉ ได้ขี่ม้าหลบหนีออกนอกเมือง ตั้งโต๊ะและลิโปยปรึกษากันทราบว่างโจโฉจะฆ่าตั้งโต๊ะจึงได้ออก หมายจับโจโฉ

เหตุการณ์ในตอนที่เราพบว่า โจโฉ ต้องการที่จะกำจัดตั้งโต๊ะเพื่อเหตุผลในทาง การเมือง โดยใช้วิธีการที่คนทั่วไปเห็นว่าขัดต่อคุณธรรมและศีลธรรม แต่ถ้าหากคำนึงถึงสิ่งที่ อาจจะเรียกว่าเป็นเหตุผลแห่งรัฐ (reason of state) แล้ววิธีการเหล่านี้ย่อมถือว่าชอบธรรม

¹⁰⁶ วรรณไว พิศนาคย์, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1, หน้า 56.

¹⁰⁷ วรรณไว พิศนาคย์, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1, หน้า 49. ข้อความเดียวกัน นี้ Brewitt Taylor แปลว่า “The Empire is in my hands; an I choose to do this thing who will dare say nay? Think you my sword lacks and edge?” โปรดดู Lo Kuan-chung, Romance of the Three Kingdoms.vol.1., p.33.

¹⁰⁸ วรรณไว พิศนาคย์, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1, หน้า 58-59.

หากพิจารณาโดยเฉพาะตอนมอบดาบเราจะเห็นถึงการปรับตัว ยืดหยุ่น อ่อนไหว และพลิกแพลงไปตามสถานการณ์ที่จำเป็นในขณะนั้น วิธีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงจากที่จะเข้ามาเป็นมอบดาบในทันทีทันใดนั้น อาจทำให้เห็นชัดเจนถึงบุคลิกภาพของโจโฉ ที่มีลักษณะเป็น Machiavellian กล่าวคือ เมื่อเกิดภัยอันตรายขึ้นอย่างฉับพลันทันที อีกทั้งอันตรายนั้นอยู่นอกเหนือจินตนาการและการคาดคิด จึงจำเป็นต้องตัดสินใจ เพื่อเปลี่ยนแปลงทิศทางแห่งการกระทำที่กำหนดไว้เดิม ในสภาพการณ์ดังกล่าวหากไม่เปลี่ยนความค้ำขันให้ผ่อนคลาย ก็อาจประสบกับความล้มเหลว หากวิเคราะห์แล้วก็จะพบว่าความแยบยลของการปรับตัวตามสภาพเหล่านั้นอยู่ที่เปลี่ยนแปลงอย่างพลิกแพลง ตามสภาพของธรรมชาติของกาลเทศะของสถานการณ์ สภาพการณ์และของเจตนาธรรมณ์ของฝ่ายตรงข้ามอย่างทันทั่วทั้งที่นั่นเอง¹⁰⁹ รูปแบบการปรับตัวตามสภาพดังกล่าวจึงอาจกล่าวได้ว่า จัดอยู่ในสถานการณ์แบบเผชิญหน้า เมื่อเกิดเหตุต้องสามารถตัดสินใจให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่แปรเปลี่ยนไปในขณะนั้น วิธีการปรับตัวให้สอดคล้องหรือเหมาะสมกับสถานการณ์ดังกล่าวนี้เอง ทำให้โจโฉเป็น “ตัวของเขาเองไม่ได้” แต่เขาต้องกระทำการที่เรียกว่า “ขาดกรรมตัวตน” โจโฉสามารถเล่นในบทบาทต่าง ๆ ได้ทุกรูปแบบวิธีการหรือบุคลิกลักษณะเดียวกันนี้เอง สอดคล้องกับมาคิอาเวลลีที่ต้องการจะสร้างเจ้าผู้ปกครอง ผู้ซึ่งเป็น “มนุษย์พันหน้า (a man of thousand faces)” ผู้เป็นเจ้าแห่งบทบาทที่จะสามารถเล่นบทบาทใด ๆ ก็ได้ที่จำเป็น¹¹⁰ และลักษณะบุคลิกดังกล่าว เป็นส่วนสำคัญอย่างมากในตัวละครชื่อโจโฉ ที่ทำให้โจโฉได้เป็นเจ้าผู้ปกครองที่แท้จริง

ต่อมาโจโฉถูกจับกุมตัวนำส่งให้นายอำเภอชื่อตันก้ง นายอำเภอได้สนทนากับโจโฉ ซึ่งโจโฉได้แสดงเจตจำนงให้เห็นว่า ที่ยอมอ่อนน้อมต่อตั้งโต๊ะเพื่อให้ไว้เนื้อเชื่อใจ แล้วจะได้กำจัดเสียดและที่กระทำไม่สำเร็จเพราะฟ้าลิขิต จึงต้องเดินทางไปยังบ้านเกิดเพื่อชักชวนพวกท้าวพระยามหานคร และนายทหารทั้งปวงมาร่วมกันคิดอ่านกำจัดตั้งโต๊ะ¹¹¹ ตันก้งเมื่อทราบดังนั้นจึงปล่อยตัวโจโฉและร่วมเดินทางติดตามโจโฉไปด้วย จนกระทั่งมาถึงบ้านของแปะเฉียว แปะเฉียวให้การต้อนรับอย่างดีแล้วสั่งให้คนฆ่าหมูเพื่อทำกับข้าวเลี้ยง จากนั้นขอตัวไปหาซื้อสุราในหมู่บ้านมาเลี้ยง โจโฉกับตันก้งนั่งรออยู่ ได้ยินเสียงคนในบ้านพูดว่า “มัด,มัดแล้วฆ่าเลยดีไหม”

¹⁰⁹ หลี่ปิงเอี้ยน-ซุนจิ้ง, กลศึกสามก๊ก, บุญศักดิ์ แสงระวี, แปลและเขียนคำนำ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ ก.ไก่, 2537), หน้า 30.

¹¹⁰ Norman Jacobson. Pride & Solace : The Functions and Limits of Political Theory. (New York and London : 1978), p.28 อ้างถึงใน ไชยันต์ ไชยพร, วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ 30 ฉบับที่ 3 : 21-22.

¹¹¹ วรณไว พชรโนทัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1, หน้า 61.

โจโฉจึงนึกว่าจะต้องถูกจับแน่ ๆ จึงกระซกกระซิบ เดินเข้าไปในบ้านพร้อมตันก๋ง และฆ่าคนในบ้านทั้งหญิงและชายตายรวมแปดศพ จนกระทั่งพบว่า มีหมูตัวหนึ่งถูกมัดไว้คอยฆ่า จึงทราบว่าเป็นการเข้าใจผิดแท้ ๆ โจโฉและตันก๋งจึงรีบขึ้นม้าหนีออกจากบ้าน ระหว่างทางพบแป๊ะเจี๊ยะซึ่งซื้อสุรามาด้วย แป๊ะเจี๊ยะขอให้โจโฉและตันก๋งกลับไปที่บ้านเพื่อร่วมดื่มสุรา โจโฉไม่ยอมกลับ กระตุ้นม้าออกวิ่งไป แต่แล้วก็กระซกกระซิบวกกลับหลังหัน พรางร้องตะโกนเรียกแป๊ะเจี๊ยะแล้วใช้กระบี่ฟันแป๊ะเจี๊ยะตกจากหลังลาตาย โจโฉให้เหตุผลแก่ตันก๋งว่า หากแป๊ะเจี๊ยะทราบจะต้องเรียกคนไล่ตามซึ่งจะเป็นภัย และพูดว่า

“ข้าพเจ้ายอมเนรคุณคนในใต้ฟ้า ดีกว่าปล่อยให้คนในใต้ฟ้าเนรคุณ
ข้าพเจ้าได้ก่อน”¹¹²

ตันก๋ง เห็นว่าโจโฉกระทำผิดศีลธรรมอย่างร้ายแรง ต่อมาจึงไม่ร่วมเดินทางไปด้วย เห็นได้ว่าเนื้อหาในส่วนนี้เน้นหนักไปในเรื่องการกอบกู้หรือความซื่อสัตย์ต่อแผ่นดิน ซึ่งทั้งโจโฉและตันก๋งมีเจตจำนงหรืออุดมการณ์เดียวกัน คือ ก่อจัดตั้งโต๊ะและกอบกู้แผ่นดินหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นเรื่องของความต้องการอำนาจ แต่ในวิธีการปฏิบัติเพื่อไปให้ถึงอุดมการณ์นั้นแตกต่างกันอย่างมากทีเดียว จนอาจกล่าวได้ว่าอยู่คนละขั้วก็ว่าได้ ตันก๋งต้องการไปถึงจุดมุ่งหมายโดยทางที่ถูกต้องหรือมีศีลธรรม แต่โจโฉเห็นว่าสิ่งที่ทำไปนั้น เป็นเรื่องของความจำเป็น (necessita) ที่จะต้องกระทำเพื่อความมั่นคงและปลอดภัยและนำตนเองไปสู่เป้าหมายที่ตนตั้งใจไว้และสิ่งเดียวกันนี้อาจมองได้ว่าเป็นเหตุผลแห่งรัฐ ตัวละครโจโฉจึงเหลืออยู่แต่ตัวบุคคล ในฐานะบทบาทของเจ้าผู้ปกครองเท่านั้น การตัดเหตุผลและอารมณ์ความรู้สึกออกไปจึงเป็น “การฆาตกรรมตัวตนของตน” เสียเพื่อที่เขาจะสามารถให้กำเนิด “ตัวตนใหม่ อันเป็นตัวตนแห่งเจ้าผู้ปกครอง” โจโฉจึงมีแต่สถานะบทบาทของความเป็นเจ้าผู้ปกครองเท่านั้น ที่เขาจะต้องรักษา และให้ความสำคัญเหนือบทบาทอื่นใดที่เขาเคยมีอยู่¹¹³ วิธีการ (means) ไปถึงเป้าหมายเดียวกันของบุคคลทั้งสองจึงแตกต่างกัน และวิธีการของโจโฉเช่นนี้ถูกมองว่าเป็นวิธีการที่เราเรียกว่า Machiavellain นั้นเอง

¹¹² วรรณไว พัทธินัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1, หน้า 63. คำพูดที่มีชื่อเสียงและสำคัญของโจโฉนี้ Brewitt Taylor แปลว่า “I would rather betray the world than let the world betray me.” โปรดดู Lo Kuan- chung, *Romance of the Three Kingdoms*.vol.1.. p.42.

¹¹³ ไชยันต์ ไชยพร, *วารสารสังคมศาสตร์* ปีที่ 30 ฉบับที่ 3 : 21.

ตามเนื้อเรื่องต่อมาตั้งโต๊ะถูกขุนนางใช้อุบายฆ่าตาย เจ้าเมืองที่มีกำลังต่างก็ทำสงครามแย่งชิงอาณาเขตกัน โจโฉมีโอกาสมกัทธิเข้าไปปราบทหารของตั้งโต๊ะได้สำเร็จ จึงมีอำนาจทางการเมืองและคุมอำนาจทางการเมือง โจโฉได้ระดมกำลังไปปราบกองกำลังขุนศึกหัวเมืองต่าง ๆ ทางภาคเหนือ เช่น ลิโป้ อ้วนเสี้ยว อ้วนสุด จนได้รับชัยชนะ ทั้งนี้เพื่อที่จะรวมอำนาจการปกครองและทำให้ประเทศมีเอกภาพ ผู้แต่งวรรณกรรมสามก๊กได้เน้นให้เห็นถึงจุดมุ่งหมายสุดท้ายของโจโฉ ดังที่หมอดูชื่อเขาเฉียวได้กล่าวไว้ว่า

“ตัวเจ้านั้นดีพอที่จะครองโลกได้ แต่ก็ร้ายพอที่จะสร้างความเดือดร้อนให้แก่โลกได้เหมือนกัน”¹¹⁴

โจโฉทราบก็ชอบใจยิ่งนัก เห็นได้ชัดเจนว่าเป้าหมายของโจโฉอยู่ที่ต้องการปกครองแผ่นดินและหมายจะมีอำนาจเป็นใหญ่กว่าคนทั้งปวง และสิ่งเหล่านี้เองเป็นเหตุผลที่ทำให้โจโฉต้องใช้วิธีการที่เรียกว่ารูปแบบหรือวิธีการแบบ Machiavellian เช่นเดียวกับเล่าปี่ เขามีเจตนาและปณิธานอันยิ่งใหญ่ กล่าวคือ เล่าปี่หมายถึงจะมีอำนาจและยิ่งใหญ่กว่าคนทั้งปวง เป้าหมายดังกล่าวเห็นได้จากสมัยเมื่อเล่าปี่เป็นเด็ก เล่นกับพวกเด็ก ๆ อยู่ใต้ต้นหม่อน แล้วพูดว่า

“ข้าเป็นเจ้าแผ่นดิน กำลังขับราชรถทรง”¹¹⁵

คำพูดนี้เห็นได้ว่าจุดมุ่งหมายของเล่าปี่ต้องการที่จะได้เป็นฮ่องเต้ เล่าปี่ครั้งแรกเมื่อพบกับเตียวหุย ก็บอกว่า “ตัวข้าพเจ้านั้นเป็นเชื้อพระวงศ์หั้นชื่อเล่าปี่ ได้ยินว่าโจรโปกผ้าเหลืองก่อการกำเริบ ใครจะไปปราบพวกโจรเพื่อความสงบสุขของราษฎร แต่แค้นใจที่ไม่มีกำลัง...”¹¹⁶ เมื่อได้พบกับกวนอู ทั้งสามคนก็ต้องใจกันเนื่องจากมีอุดมคติตรงกันกล่าวคือปราบ

¹¹⁴ วรรณไว พัทธินัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1, หน้า 13. ข้อความดังกล่าว Brewitt Taylor แปลว่า “You are able enough to rule the world, but wicked enough to disturb it.” โปรดดู Lo Kuan-chung, Romance of the Three Kingdoms.vol.I., p.9.

¹¹⁵ วรรณไว พัทธินัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1, หน้า 6. ประโยคนี้ Brewitt Taylor แปลว่า As a child Yuan-te and the other village boys played beneath this tree and he would climb up into it, saying he was emperor and was mounting his chariot. โปรดดู Lo Kuan-chung, Romance of the Three Kingdoms.vol.I., p.4.

¹¹⁶ วรรณไว พัทธินัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1, หน้า 7.

กบฏโพกผ้าเหลืองและเพื่อการใหญ่ต่อไป ต่อมาบุคคลทั้งสามได้เป็นพี่น้องร่วมสาบานกัน ฝ่ายขุนกวนเจ้าผู้ปกครองง่อก๊กก็เช่นเดียวกัน มีเป้าหมายต้องการเป็นใหญ่ตลอดลำน้ำแยงซีเกียง แล้วจึงค่อยตั้งตนเป็นฮ่องเต้หรือเป็นฮ่อง ¹¹⁷ เป้าหมายสุดท้ายของบุคคลทั้งสามข้างต้น เห็นได้ชัดเจนว่าต้องการเป็นเจ้าของผู้ปกครองที่มีอำนาจยิ่งใหญ่ ลักษณะเป้าหมายดังกล่าวจึงเหนือกว่าตัวละครอื่น ในท้ายที่สุดแล้วบุคคลทั้งสาม ก็สามารถที่จะเป็นเจ้าผู้ปกครองและตั้งรัฐขึ้นได้ตามความปรารถนา

ครั้งเมื่อเล่าปี่ร่วมกับโจโฉกำจัดลิโป้ได้ก็มีความดีความชอบ เล่าปี่จึงตามโจโฉไปยังราชสำนักที่เมืองฮูโต๋ ตั้งสินซึ่งเป็นขุนนางไม่พอใจที่โจโฉรวบรวมอำนาจและกระทำการเหนือฮ่องเต้ จึงสมคบกับขุนนางอีกจำนวนหนึ่งเพื่อต่อต้านโจโฉ ขณะนั้นเล่าปี่เข้าทำงานกับโจโฉแต่ก็ร่วมกับตั้งสินเพื่อกำจัดโจโฉด้วย โดยได้รอคอยหาโอกาสเพื่อทำการใหญ่ ฝ่ายเล่าปี่ไม่ยอมให้โจโฉสงสัยว่าตนกำลังคิดทำร้ายอยู่ จึงตั้งหน้าตั้งตาแต่ปลูกผักทำสวนครัวอยู่หลังบ้าน วันยังค่ำ พรวันดินรดน้ำเองมิได้หยุด กวนอูกับเตียวหุยรำคาญจึงสอบถามว่า เลิกคิดการใหญ่ในใต้ฟ้าแล้วหรือ จึงทำตบรวากับคนหาอาชีพมิได้ เล่าปี่ตอบว่า “เรื่องนี้มิใช่เรื่องที่เจ้าทั้งสองจะต้องรู้” ¹¹⁸ วันหนึ่งทหารของโจโฉแจ้งแก่เล่าปี่ว่าโจโฉมาเชิญให้ไปพบ เล่าปี่ตกใจแต่ก็ไปพบโจโฉ พอโจโฉเห็นหน้าพูดว่า “ท่านทำงานใหญ่อยู่ที่บ้าน ดีจริงนะ” แต่โจโฉไม่รู้เรื่องที่เล่าปี่สมคบเพื่อกำจัดตน จึงจูงมือเล่าปี่พาไปหลังสวนและดูการทำสวนของเล่าปี่ และได้ไปที่ศาลาซึ่งทหารรับใช้ตั้งสุราและถาดลูกบวญไ้ บุคคลทั้งสองจึงเสพสุราสนทนากันอย่างมีความสุข ไม่ช้าไม่นานอากาศค่อย ๆ เปลี่ยน หมู่เมฆเข้าร่วมตัวกัน ฝนทำท่าจะตก ทหารรับใช้ชี้ไปที่หมู่เมฆแล้วพูดว่า มองดูคล้ายมังกรลอยอยู่บนฟ้า โจโฉถามเล่าปี่ว่า ท่านรู้ไหมมังกรมีฤทธานุภาพอย่างไร เล่าปี่ตอบว่า เรื่องนี้ข้าพเจ้าไม่ค่อยจะรู้ละเอียดนักดอก โจโฉจึงว่า

“อ้ายมังกรนั้น สำแดงฤทธานุภาพให้กายตัวใหญ่หรือเล็กเท่าใดก็ได้ จะให้มองเห็นก็ได้ หรือไม่เห็นก็ได้ บันดาลให้เกิดเมฆหมอกก็ได้ หายตัวเข้าไปในอยู่ในต้นไม้หรือในเงามืดก็ได้ จะโผนขึ้นไปถึงยอดฟ้าก็ได้ จะลงต่ำถึงกันสมุทรก็ได้ ขณะนี้เป็นเวลากลางฤดูใบไม้ผลิ มังกรชอบจำแลงแปลงกายเหมือนคนที่มีจิตใจกำเริบ จะครอบครองทั้งสี่สมุทร มังกรมีฤทธานุภาพ

¹¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 460.

¹¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 333.

เหมือนคนอื่น ๆ ท่านเล่าปีเห็นคนมามาก คงจะต้องรู้ว่า ทุกวันนี้ใครเป็น
วีรชนบ้าง ขอให้ท่านช่วยบอกให้ข้าพเจ้าทราบที่เกิด”¹¹⁹

เล่าปีพูดว่า คนโง่ ๆ อย่างตนจะรู้ได้อย่างไรในเรื่องเช่นนี้ การที่เข้ามามี
ตำแหน่งหน้าที่ในราชสำนักได้ก็เพราะโจโฉ การที่จะให้บอกว่าใครเป็นวีรชนในได้ฟ้าไม่รู้จริง ๆ
และเล่าปีแสดงความคิดเห็นของตนโดยพูดว่าวีรชนดังกล่าวคือ อ้วนสุดเจ้าเมืองลำหยง อ้วนเสี้ยว
ผู้ว่าราชการแคว้นกิ่ว เล่าเปียว ชุนเซก เล่าเจียง เตียวลิ้ว เตียวล้อ หันซุย โจโฉว่าคนเหล่านี้ไม่
ใช้วีรชนอย่าเอามาพูดให้เสียปาก และบอกแก่เล่าปีว่า คนที่เป็นวีรบุรุษได้นั้น ต้องเป็นคนใจใหญ่
มีกลอุบายเยี่ยมยอดอยู่เต็มอก มีสติปัญญาครอบจักรวาล สามารถถลिनหรือคายฟ้าและดินได้ดัง
ใจนึก โจโฉชี้มือไปที่เล่าปีแล้วกลับมาชี้ตนเอง พลังพูดว่า “วีรบุรุษที่ข้าพเจ้าเห็นอยู่เวลานี้คือ
ท่านและข้าพเจ้านี้แหละ”¹²⁰ เล่าปีได้ฟังก็ตกใจ ตะเกียบพลัดตกจากมือโดยไม่รู้สีกตัว ในเนื้อ
เรื่องบรรยายต่อไปว่า ทันใดฟ้าลั่นเปรี้ยงและฝนตก เล่าปีก็้มลงเก็บตะเกียบพลังพูดว่า “ฟ้าลั่น
ดังเหลือเกิน” โจโฉหัวเราะ แล้วว่าเป็นชายชาติทหารกลัวฟ้าด้วยหรือ เล่าปีตอบว่า ปราชญ์สอน
ว่า ฟ้าลั่น ลมแรงต้องมีเปลี่ยนแปลง แล้วจะไม่ให้กลัวได้อย่างไร เล่าปีพูดกลบเกลื่อนต่าง ๆ
นานาในทำนองว่า เพราะโบราณสอนไว้อย่างนั้น จึงต้องตกใจกลัว ด้วยเหตุนี้โจโฉจึงไม่แคลงใจ
หรือสงสัยเล่าปีอย่างใดอีก

¹¹⁹ วรรณไว พัทธินัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1, หน้า 334. ประโยคสำคัญนี้
Brewitt Taylor แปลว่า “ A dragon can assume any size, can rise in glory or hide from
sight. Bulky, it generates clouds and evolves mist; attenuated, it can scarcely hide a
mustard stalk or conceal a shadow. Mounting, it can soar to the empyrean; subsiding, it
lurks in the uttermost depths of the ocean. This is the mid-spring season and the dragon
chooses this moment for his transformations, like a man realising his desires and over
running the world. The dragon among animals compares with the hero among men. You,
O Yuan-te, with your experience must know who are the heroes of the present day and I
wish you would say who they are.”...“ Now heroes are men who cherish lofty designs in
their bosoms and have plans to achieve them; they have all-embracing schemes and the
whole world is at their mercy.”โปรดดู Lo Kuan-chung. Romance of the Three
Kingdoms.vol.I., p.220-221.

¹²⁰ วรรณไว พัทธินัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1, หน้า 335.

ก่อนที่โจโฉจะมาพบและสนทนากับเล่าปี่นั้น โจโฉพอทราบว่าเล่าปี่คงจะไม่เป็นประโยชน์ต่อตนเท่าใด แต่ก็ไม่ระแวงภัยเพราะเห็นว่าเล่าปี่ได้เข้ามาอยู่ในอำนาจทหารของตนแล้ว คำพูดของโจโฉเกี่ยวกับพฤติกรรมของมังกร ทำให้ทราบได้ว่า ผู้ที่จะเป็นเจ้าผู้ปกครองได้นั้นนอกจากมีสติปัญญาแล้วจะต้องมีปณิธานอันยิ่งใหญ่ มีกลอุบายที่ดี และจะต้องสามารถปรับเปลี่ยนตัวเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อม หรืออาจกล่าวว่าเป็นเปลี่ยนแปลงไปตามกาลและเทศะได้อย่างกลมกลืน โดยไม่มีจุดหลักการอย่างตายตัว การที่โจโฉพูดว่าตนเองและเล่าปี่เป็นวีรบุรุษนั้น เพราะเห็นว่าตนเองและเล่าปี่มีปณิธานอันยิ่งใหญ่ ซึ่งโจโฉสามารถมีอำนาจเหนือฮ่องเต้ ส่วนเล่าปี่เองโจโฉทราบดีว่ามีเจตนารมย์เพื่อต้องการฟื้นฟูราชวงศ์ฮั่น จุดมุ่งหมายของโจโฉและเล่าปี่จึงเหมือนกันคือ การเป็นเจ้าผู้ปกครอง แต่ต่างคนก็ต่างหาวิธีแย่งชิงเพื่อให้ได้อำนาจนั้นมาเป็นของตน

เหตุการณ์ที่น่าสนใจในบทสนทนา ขณะที่โจโฉบอกเล่าปี่ว่า เป็นวีรบุรุษนั้น ตะเกียบได้หล่นจากมือของเล่าปี่โดยไม่รู้ตัว แสดงว่าโจโฉพูดได้ตรงกับใจของเล่าปี่ แต่พอดีฟ้าลั่นเปรี้ยง เล่าปี่จึงอาศัยโอกาสดังกล่าวมากลบเกลื่อน พยายามพูดว่าฟ้าลั่นดังเหลือเกิน เป็นเหตุให้ตกใจตะเกียบหล่นจากมือ การสร้างท่าของเล่าปี่ก็ทำให้โจโฉเข้าใจว่าเล่าปี่กลัวเสียงฟ้าจริง ๆ สิ่งนี้ที่เล่าปี่เสแสร้งขึ้นมา ก็เพื่อปิดบังเจตนาที่แท้จริงของตน ทำให้โจโฉมองไม่ออก หลีกเลียงการกระทบกระทั่งจากโจโฉได้ บุคลิกภาพและพฤติกรรมของเล่าปี่นี้สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมได้เป็นอย่างดี เช่นเดียวกับกรณีของโจโฉมอบกระบี่ให้ตั้งโต๊ะ เพราะหากเล่าปี่ไม่สามารถปรับตัวเองได้แล้ว โจโฉอาจทราบถึงเจตนาของเล่าปี่ได้ และเหตุที่เล่าปี่ต้องเสแสร้งเพราะเล่าปี่ทราบดีว่า โจโฉมีปณิธานเช่นเดียวกับตนที่ต้องการอำนาจในการเมือง ถ้าโจโฉทราบว่าเล่าปี่คิดจะทำการใหญ่ล้มล้างโจโฉ โจโฉจะต้องหาทางกำจัดเล่าปี่อย่างแน่นอน ด้วยเหตุนี้เล่าปี่จึงสร้างทำเป็นคนปลุกผักไม่สนใจการเมือง เป็นคนซื่อ ขี้ขลาดกลัวแม้กระทั่งฟ้าลั่น เป็นคนโง่เขลาไม่เป็น แต่เจตนาอันแท้จริงของเล่าปี่ อยู่ที่คำพูดที่เล่าปี่ได้พูดกับกวนอูและเตียวหุยภายหลังว่า

“การที่พี่ปลุกผักทำสวนครั้นนั้น ก็ด้วยประสงค์จะให้โจโฉสำคัญว่า พี่มิได้คิดการใหญ่แต่อย่างใด โจโฉจึงเอาพี่ไปเลี้ยงและสรรเสริญว่า พี่เป็นวีรบุรุษ พี่จึงต้องสร้างท่าตกใจตะเกียบหลุดจากมือเสีย ถึงกระนั้นก็ยังเกรงว่า โจโฉจะระแวงสงสัย พอดีฟ้าลั่น พี่จึงพอกลบเกลื่อนไปเสียได้”¹²¹

¹²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 337.

เหตุการณ์ในตอนนี้นับว่าเล่าปีได้ใช้บุคลิกภาพของตน ประกอบกับพฤติกรรมแบบ Machiavellian ทำให้มีชัยชนะเหนือโจโจ้ไปครั้งหนึ่ง ปรากฏการณ์ดังกล่าวของพฤติกรรมเล่าปีจึงเป็นปรากฏการณ์ภายนอก มิใช่เจตนาที่แท้จริงซึ่งอยู่ในใจของเล่าปี และเหตุการณ์ในขณะนั้นโจโจ้ไม่สามารถทราบได้เลย เล่าปีคิดว่าตนเองอยู่ในเงื้อมมือของเล่าปีคงไม่ปลอดภัยจึงคิดหาทางไปที่อื่น ขณะนั้นทหารรายงานเข้ามาว่าอ้วนสุดยกทัพไปสมทบกับอ้วนเสี้ยว เล่าปีจึงออกอุบายขออาสาทำลึงทหารห้าหมื่นไปด้วย โจโจ้ก็ไม่วางใจให้ขุนพลทหารของตนสองนายกำกับไปด้วย เมื่อเล่าปียกทัพออกมาแล้ว เล่าปีรีบร้อนพูดกับกวนอูและเตียวหุยว่า

“เราเป็นเสมือนนกในกรง ปลาในข้อง บัดนี้หลุดออกมาได้แล้ว อุปมาดังปลาลงทะเลใหญ่ นกบินขึ้นอากาศอันสดใสแล้ว ไม่ต้องถูกขังอยู่ในกรงและในข้องอีกต่อไป”¹²²

ส่วนขุนพลทั้งสองของโจโจ้ เล่าปีได้สลัดออกไปให้พ้นทางในภายหลัง เล่าปีเองถึงแม้ว่าจะกำพร้าพ่อตั้งแต่อายุยังเยาว์ อยู่กับแม่ตลอดมาด้วยความกตัญญูครอบครัวยากจนขั้นแค้น ต้องเย็บรองเท้าฟางกับทอเสื้อผ้าเลี้ยงชีวิต¹²³ แต่เล่าปีก็สามารถตั้งตนเป็นเจ้าผู้ปกครองอาณาจักรจ๊กก๊กได้ ภายหลังจากที่โจผีได้ถอดพระเจ้าเหี้ยนเต้ พ้นออกจากตำแหน่งฮ่องเต้และตั้งราชวงศ์วุยขึ้นใหม่ ฐานะของเล่าปีขณะนั้นเมื่อเปรียบเทียบกับฮ่องเต้ อาจอธิบายได้ว่าเหตุผลส่วนหนึ่งที่สนับสนุนให้เล่าปีก้าวขึ้นสู่อำนาจได้ ก็คือการทำเล่าปีปล่อยข่าวประชาสัมพันธ์ว่าเป็นเชื้อพระวงศ์ราชวงศ์หั่น สืบเชื้อสายมาจากเล่าเส่ง โอรสชั้นง่อกเต้ ส่วนชั้นง่อกเต้เป็นหลานพระเจ้าหั่นโกโจ ปฐมกษัตริย์ราชวงศ์หั่น แล้วยังลือกันว่าเล่าปีมีโหงวเฮ้งเข้าลักษณะฮ่องเต้ มีแขนยาวเลยหัวเข่า เล่าปีถึงแม้จะมีเชื้อพระวงศ์จริงหรือไม่ก็ตาม แต่การปล่อยข่าวประชาสัมพันธ์เช่นนี้ก็เกิดประโยชน์ต่อเล่าปี อีกทั้งเพื่อให้ประชาชนเห็นว่า เล่าปีมีความชอบธรรมที่จะก้าวขึ้นสู่บัลลังก์จักรพรรดิแห่งราชวงศ์หั่น ปรากฏว่า การสร้างประชามติของเล่าปีได้ผล คนเก่งทั้งฝ่ายบุนและฝ่ายบูจำนวนมากมาย ตลอดจนประชาชนพากันสนับสนุน

¹²² วรรณไว พิศนาคย์, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1, หน้า 339. ประโยคนี้ Brewitt Taylor แปลว่า “ I have been a bird in a cage, a fish in a net. This is like the fish regaining the open sea and the bird soaring into the blue sky. I suffered much from the confinement.” โปรดดู Lo Kuan-chung, Romance of the Three Kingdoms.vol.1., p.223.

¹²³ วรรณไว พิศนาคย์, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1, หน้า 6.

เล่าปี่อย่างสุดจิตสุดใจ ยอมพลีชีพเพื่อความสำเร็จของเล่าปี่¹²⁴ ส่วนหนึ่งเห็นได้จากการที่เล่าปี่ใช้เทคนิคในการเข้ารับตำแหน่งสำคัญต่าง ๆ ดังครั้งเมื่อเล่าปี่ยึดเมืองฮันต๋งได้จากโจโฉ ขงเบ้งได้เสนอว่า

“ทุกวันนี้โจโฉกำเรียบ รวบอำนาจไว้ในมือตนแต่ผู้เดียว ราษฎรหาที่พึ่งมิได้ อันตัวท่านนั้นตั้งอยู่ในความเมตตา เป็นที่ประจักษ์ทั่วทั้งใต้ฟ้า บัดนี้เราได้เมืองเสฉวนและฮันต๋งแล้ว ขอจงทำตามฟ้าประกาศิตเกิด เราทั้งหลายเห็นสมควรสถาปนาท่านขึ้นเป็นฮ่องเต้ เพื่อจะได้เร่งกำจัดอริราชศัตรูให้ราบคาบ การนี้ขอท่านอย่าได้โลเลล่าช้า จงเร่งหาฤกษ์ยามกระทำพิธีเถิด”¹²⁵

เล่าปี่ไม่รับตำแหน่ง พุดกับเหล่าขุนนางว่าขึ้นกระทำเช่นนั้น เท่ากับเป็นการคิดทรยศต่อราชวงศ์หั่น ขงเบ้งจึงพุดว่า ชีวิตท่านนั้นเอาแต่ชื่อถือสัตย์เป็นที่ตั้งตลอดมา ไม่ยอมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาเสียเลย ทุกวันนี้เราได้ดินแดนทั้งเมืองเสฉวน ฮันต๋งและลำยองไว้ในอำนาจ ในขั้นนี้ท่านจะเป็นฮ่องเต้เมืองฮันต๋งก่อนก็ดูงามทุกประการ บรรดาเหล่าขุนนางและทหารจะยื่นคอยขอให้เล่าปี่รับตำแหน่ง จนในที่สุดเล่าปี่ได้รับตำแหน่งฮ่องเต้เมืองฮันต๋ง ลักษณะการรับตำแหน่งอีกครั้งของเล่าปี่ที่คล้ายคลึงกัน เห็นได้จากข้ออ้างเรื่องการฟื้นฟูราชวงศ์หั่น ในการประกาศในพิธีตั้งตนเป็นฮ่องเต้ของเล่าปี่ ความว่า

“วันนี้ตรงกับวันที่สิบสองเดือนสี่ ปีที่ยี่สิบหก ศักราชเจี้ยนอัน เล่าปี่ฮ่องเต้ขอประกาศต่อหน้าฟ้าดินว่า ราชวงศ์หั่นจักต้องเป็นใหญ่อยู่ในใต้ฟ้าหาที่สุดมิได้ ในอดีตของมันเคยตั้งตัวเป็นกบฏ คิดล้มล้างราชสมบัติ พระเจ้ากอบูฮ่องเต้ทรงกำจัดมันเสีย ยังให้บ้านเมืองสู่ความเป็นปกติ ต่อมาอายโจโฉใช้ทหารผลาญชีวิตของเขาอย่างโหดร้ายทารุณ สร้างบาปกรรมและโทษทัณฑ์อันมหันต์เทียมฟ้า อายโจโฉบุตรของโจโฉก็อกอาจทำชั่วทุกมุมเมือง หมายถึงทำลายล้างราชวงศ์หั่นให้สูญสิ้นไป เล่าปี่จึงเข้าสืบราชวงศ์ รับทอดมรดกของบรรพบุรุษทั้งสอง คือพระเจ้าฮั่นโกโจฮ่องเต้และพระเจ้ากอบูฮ่องเต้ กระทำตามฟ้าประกาศิต ข้าพเจ้าเล่าปี่ไซ้จะไร้สัตย์ คิดจะตั้งตนเป็นฮ่องเต้ก็หาไม่ แต่อาณาประชาราษฎร์และขุนนางทั้งปวงเห็นชอบพร้อมกัน เห็นว่าฟ้า

¹²⁴ ส. สุวรรณ, กลอุบายฮ่องเต้. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ขุมศิลป์ธรรมดา, 2538), หน้า 92.

¹²⁵ วรรณไว พิศนาคย์, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 2, หน้า 1092.

ประกาศิตจะละเมิดมิได้ และภารกิจอันใหญ่หลวงของบรรพบุรุษจะดำเนินต่อไปไม่ได้ ถ้าตกไปอยู่ในอำนาจของผู้อื่น แผ่นดินทั้งสี่สมุทรจะปราศจากนายมิได้ ทุกคนหมายใจให้ข้าพเจ้าเล่าปีแต่ผู้เดียวเป็นผู้รับผิดชอบ ข้าพเจ้าเคารพต่อฟ้าประกาศิต และเกรงว่าคุณความดีของพระเจ้าโกโจฮ่องเต้และพระเจ้ากองมู่ฮ่องเต้จะถูกเหยียบย่ำทำลายเสีย ข้าพเจ้าจึงเลือกเอาวันนี้เป็นวันมงคลเพื่อขึ้นเสวยราชย์ ประกาศให้ทราบโดยทั่วกันว่า ข้าพเจ้าจะทำหน้าที่คุ้มครองรักษาประชาราษฎร์ทั้งปวง ยังราชวงศ์ของบรรพบุรุษให้ยืนยงสถาพร และทั่วทุกหัวเมืองในแผ่นดินมีความสงบสันติสุขเป็นนิรันดร์”¹²⁶

เมื่ออ่านคำประกาศจบ เล่าปีปฏิเสธขอให้เลือกสรรผู้มีความสามารถ ขงเบ้งกล่าวว่าเล่าปีเหมาะสมแล้ว และขุนนางทั้งปวงขอให้เล่าปีสืบราชสมบัติ เล่าปีจึงทำพิธีราชาภิเษก การเลื่อนฐานะทางการเมืองของเล่าปีจากคนธรรมดาขึ้นเป็นฮ่องเต้ เล่าปีใช้วิธีการค่อยเป็นค่อยไปและไม่รีบร้อน อาจเรียกได้ว่าเป็นเทคนิคและวิธีการที่พิเศษ ในครั้งแรกที่เล่าปีเป็นฮ่องเต้เมืองฮันต๋ง ขณะนั้นพระเจ้าเหี้ยนเต้ยังเป็นฮ่องเต้อยู่ แต่โดยข้อเท็จจริงแล้วพระเจ้าเหี้ยนเต้ก็เป็นฮ่องเต้เพียงแต่ในนามหรือทางทฤษฎีเท่านั้น ตำแหน่งฮ่องเต้เมืองฮันต๋งในขณะนั้นจึงไม่ได้แตกต่างไปจากฮ่องเต้เลย เพราะมีอำนาจในการปกครองดินแดนเหมือนกัน แต่เล่าปีทราบว่ายังไม่ถึงเวลา อีกทั้งการแสดงออกถึงการไม่รับตำแหน่งฮ่องเต้ เป็นเรื่องของการมีคุณธรรมจริยธรรม จนกระทั่งเมื่อพระเจ้าเหี้ยนเต้สละราชสมบัติ เล่าปีจึงได้ทำพิธีราชาภิเษกขึ้นเป็นฮ่องเต้ แสดงให้เห็นว่าเล่าปีรู้จักเลือกเวลาที่เหมาะสมในการก้าวขึ้นสู่อำนาจของตน ซึ่งทำให้ไม่เกิดข้อถกเถียงหรือครหานินทาได้ ภาพที่คนอื่นเห็นจึงค่อนข้างชัดเจนว่า เล่าปีใช้รูปแบบของคนที่มีคุณธรรมศีลธรรม และมีหนทางหรือวิธีไปสู่จุดหมายอย่างถูกต้องและชอบธรรม แต่ถ้าพิจารณาจากพฤติกรรมและบุคลิกภาพที่แสดงออกอย่างละเอียด จะพบว่าพฤติกรรมและบุคลิกภาพของเล่าปีที่แสดงออกเหล่านั้น มีลักษณะเป็นรูปแบบเป็น Machiavellian เช่นกัน

สิ่งสำคัญที่น่าสนใจอย่างหนึ่งของเล่าปีคือ การที่เล่าปีสามารถใช้ผู้มีปัญญา ความรู้ ความสามารถ เช่น ซีซี ขงเบ้ง บังทง ฯลฯ ซึ่งในเรื่องถือว่าบุคคลเหล่านี้ เป็นผู้ที่มีความฉลาดรอบคอบมากกว่าผู้อื่นในวรรณกรรมสามก๊ก แสดงว่าเล่าปีฉลาด สุขุมรอบคอบและมีความสามารถมากกว่าบุคคลเหล่านี้ใช่หรือไม่ และหากไม่ใช่ อะไรคือสิ่งสำคัญที่ทำให้ขงเบ้งยอมถวายชีวิตและจงรักภักดีต่อเล่าปีจนตัวตาย ซึ่งจะได้ทำความเข้าใจต่อไป เนื้อเรื่องในวรรณกรรมสามก๊กก่อนที่เล่าปีจะไปพบบุคคลสำคัญนั้น ได้เกิดเหตุการณ์เดียวบูและตันฮุนทหารเอก

¹²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1189-1190.

ของเล่าเปียว เจ้าเมืองเกงจิว ได้ชิงทรัพย์สินของชาวเมืองและแข็งเมืองอยู่ ณ เมืองกังแฮ เป็นเหตุให้เกิดความเดือดร้อน เล่าเปียวจึงให้กำลังทหารแก่เล่าปี่ กวนอู เตียวหุย ซึ่งขณะนั้นแพรว และขอมายู่ด้วยไปปราบเตียวบูและตันสูน เล่าปี่เห็นเตียวบูขี่ม้าชื่อเด็กเลามีความสง่างาม ทะมัดทะแมงจึงอยากได้ จูล่งจึงอาสาไปรบและฆ่าเตียวบูตาย เล่าปี่ได้ม้าเด็กเลามาครอบครอง และเล่าปี่ได้กลับมาอยู่ที่เกงจิว ครั้นเมื่อเล่าเปียวเห็นม้าจึงอยากได้ เล่าปี่จึงมอบม้าเด็กเลาให้เล่าเปียว เกงอวดซึ่งเป็นพี่ปรึกษาของเล่าเปียวเห็นจึงกล่าวว่า เกงเหลียงพี่ชายข้าพเจ้ารู้ตำราดูลักษณะม้าข้าพเจ้าจึงพลอยรู้ว่า ม้าตัวนี้มีลักษณะร้ายเป็นโทษแก่เจ้าของไม่ควรขี่ เล่าเปียวจึงคืนม้าให้เล่าปี่โดยให้เหตุผลว่าเล่าปี่ต้องออกทัพจับศึกอยู่เป็นนิจ ควรเอาไว้ใช้ เล่าเปียวจึงบอกให้เล่าปี่เดินทางไปอำเภอชินเอี้ยซึ่งขึ้นกับเมืองซงหยง ขณะเดินทางเล่าปี่พบอีเจี้ย และอีเจี้ยได้บอกแก่เล่าปี่ว่า

“เมื่อวานนี้ ข้าพเจ้าได้ยินเกงอวดบอกว่าเล่าเปียวว่าม้าตัวนี้ตำราเรียกว่า เด็กเลา มีลักษณะเป็นโทษต่อผู้ขี่ขี่ จึงคืนให้ท่าน แล้วทำไมท่านจึงยังเอาไว้ใช้อีกเล่า”¹²⁷

เล่าปี่ขอบคุณและบอกว่าความเป็นความตายของคนเรานั้น สุดแต่บุญกรรม และเล่าปี่ได้ใช้ม้าต่อไป จนกระทั่งช่วงน้องภรรยาของเล่าเปียวคิดจะฆ่าเล่าปี่ แต่อีเจี้ยรู้จึงบอกให้เล่าปี่ทราบ เล่าปี่จึงได้ขี่ม้าเด็กเลาควบหลบหนี และพบแม่น้ำตันเซซึ่งเป็นแม่น้ำใหญ่ขวางอยู่เบื้องหน้า และเล่าปี่ก็ขี่ม้าเด็กเลาโผนโจนทะยานลอยตัวขึ้นไปเหยียบฝั่งตรงข้ามได้ทันที เล่าปี่เองถึงกับงุนงงพิศวงในใจว่า “ลำน้ำนี้กว้างใหญ่ โผนมากกระโจนข้ามมาได้ ชะรอยสวรรค์จะช่วยเราเป็นแน่แท้”¹²⁸ เล่าปี่มุ่งหน้าเดินทางไปยังเมืองลำเจียง จนกระทั่งพบสุมาเด็กโซ ซึ่งได้แนะนำให้เล่าปี่รู้จักสมญาของขงเบ้งและบังทง และบอกว่าหากเล่าปี่ได้คนใดคนหนึ่งไปก็สามารถทำให้ได้ฟาร์มเย็นเป็นสุขได้¹²⁹ เล่าปี่เดินทางต่อมาพบตันฮกหรือที่รู้จักกันในนามซีซี ตันฮกได้ลงใจเล่าปี่โดยบอกว่า ม้าเด็กเลาที่เล่าปี่ขี่ แม้จะวิ่งได้ถึงพันลี้ แต่ก็ยังเป็นโทษต่อเจ้าของไม่ควรขี่จะดีกว่า และแนะนำว่าหากไม่ชอบใครจงให้ม้านี้เขาไปขี่ พอเกิดอันตรายแล้ว จึงนำกลับมาขี่เองก็จะมีโทษอันใดอีก เล่าปี่ตอบว่า แทนที่จะสอนให้เรารักษาธรรม กลับสอนให้เห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตัว เอาดีเข้าตัว เอาชั่วให้คนอื่น ตันฮกจึงบอกความจริงว่าแสวงพูดเพื่อล่อนน้ำใจดูเท่านั้นเอง

¹²⁷ วรรณไว พิศนาคย์, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1, หน้า 534.

¹²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 546.

¹²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 549.

เหตุการณ์ในตอนนั้นเห็นได้ว่าเล่าปี สามารถรู้ว่าผู้ใดคิดดีหรือร้ายกับตนได้จากคำพูดของอีเจีย ซึ่งทราบว่าเล่าปีควรจะต้องไม่จริงใจต่อตนเหมือนอีเจีย แม้ภายหลังต้นฮกจะรู้ถึงลักษณะของม้าและวิธีการแก้เคล็ดและพูดให้เล่าปีฟัง แต่เล่าปีได้แสดงให้เห็นต้นฮกเห็นได้อย่างเต็มที่ว่าตนไม่เห็นด้วย จึงถือโอกาสบอกแก่ต้นฮกว่า แทนที่จะสอนให้เรารักษารธรรม กลับสอนให้เราเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว เป็นการแสดงให้เห็นถึงควมมีศีลธรรมคุณธรรมในจิตใจของเล่าปี ทั้งนี้เพราะตัวเล่าปีเองนั้นรู้ดีว่าหากที่ต้นฮกพูดและแนะนำวิธีแก้เคล็ดเป็นความจริง เดียวกับผู้เป็นเจ้าของได้ถูกฆ่าตายไปแล้ว ม้าเด็กเล่าแม้จะเป็นม้าที่มีลักษณะร้ายแต่ก็ถือว่าได้แก้เคล็ดแล้ว ซึ่งจะนำความเจริญมาสู่เล่าปี ดังเช่น สามารถพาเล่าปีข้ามแม่น้ำตันเขมาได้ เล่าปีจึงแสดงการคัดค้านและไม่เห็นด้วยกับคำพูดของต้นฮก ต้นฮกจึงเห็นภาพของเล่าปีผู้ทรงคุณธรรมเด่นชัดยิ่งขึ้น วิธีการของเล่าปีจึงทำได้อย่างแนบเนียนและกลมกลืนกันจนไม่สามารถแยกได้ว่าเจตนาของเล่าปีเป็นอย่างไร ทำให้ต้นฮกเห็นว่าเล่าปีมีน้ำใจเป็นคนมีคุณธรรมน่าสรรเสริญ ต้นฮกจึงมาอยู่กับเล่าปี และเล่าปีแต่งตั้งให้เป็นอาจารย์สอนยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีประจำกองทัพ¹³⁰ สิ่งที่เล่าปีพูดหรือแสดงไว้กับต้นฮก ย่อมตีความได้ว่า การกระทำของเล่าปีที่ได้กระทำแล้วเป็นอันตรายต่อผู้อื่น แม้ตัวเล่าปีเองจะได้ผลประโยชน์ก็ไม่ยอมทำซึ่งจริง ๆ แล้วเล่าปีก็ใช้ทุกวิถีทางเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจเหมือนกับโจโฉและซุนกวนเช่นเดียวกัน

เมื่อต้นฮกอยู่กับเล่าปีแล้วได้แสดงฝีมือตีกองทัพโจหยินแพพ่ายไป โจโฉเมื่อได้ยินชื่อเสียงของต้นฮกจึงอยากได้มาอยู่ด้วย และได้ใช้อุบายจนในที่สุดต้นฮก (ซี้ซี้) ดัดสินใจเดินทางมาหาโจโฉเพราะห่วงมารดาซึ่งถูกโจโฉจองจำอยู่ เหตุการณ์ในตอนนั้นผู้แต่งได้บรรยายการจากกันระหว่างเล่าปีกับซี้ซี้ไว้อย่างละเอียดและซาบซึ้งมาก แสดงให้เห็นถึงบุคลิกภาพอันโดดเด่นของเล่าปีที่ไม่มิผู้ใดเสมอเหมือน เมื่อเล่าปีทราบว่าโจโฉได้กักตัวมารดาซี้ซี้ไว้ก็ถึงกับร้องไห้โฮราพันว่า

“ธรรมดามแม่กับลูกย่อมใกล้ชิดสนิทสนมกันโดยธรรมชาติ ท่านมิต้องคำนึงถึงข้าพเจ้าดอก ขอท่านจงไปพบกับแม่ผู้เฒ่า ช่วยให้ท่านพ้นภัยก่อน แล้วจึงค่อยคิดอ่านกลับมาช่วยสั่งสอนข้าพเจ้าใหม่ในภายหน้า”

เล่าปียับยั้งให้ซี้ซี้ยู่คืนหนึ่งก่อน เมื่อแต่งโต๊ะเลี้ยงแล้วค่อยไป ซุนเขียนที่ปรึกษาเล่าปีแอบกระซิบว่า ซี้ซี้เป็นคนมีสติปัญญาเยี่ยมยอดในได้ฟ้า และอยู่ใกล้ซิดมานาน รู้ดีในลึกล้ำนาบทุกอย่าง หากไปอยู่กับโจโฉอาจนำอันตรายมาได้ ไม่ควรปล่อยซี้ซี้ไปเป็นอันขาด เล่าปีตอบว่า “...ถึงเราจะตายก็จะไม่ยอมทำในเรื่องที่ไร้ศีลธรรมเช่นนี้เป็นอันขาด” และพูดกับ

¹³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 553.

กับซีซีว่า “เมื่อข้าพเจ้าทราบว่าคุณจะต้องไป ข้าพเจ้ารู้สึกเหมือนแขนซ้ายขวาขาด มาตรฐานจะได้กินดับมังกรหรือไขกระดูกหงส์ ปากก็ยังขมอยู่นั่นเอง”¹³¹ ในวันที่ซีซีเดินทางไป เล่าปีก็จัดเลี้ยงรำลากันอย่างเส้าโศรกอลัชยวาทณ์ เล่าปีได้รำพันกับซีซีว่า ตนเองมีบุญน้อย จึงไม่ได้ซีซีอยู่สั่งสอน หวังว่าซีซีคงทำความดีต่อนายคนใหม่ ให้ปรากฏชื่อเสียงลือขึ้นไป เมื่อซีซีฟังแล้วกล่าวว่า “...ข้าพเจ้าจะไม่คิดการใดให้เป็นอันตรายแก่ท่านเป็นอันขาด” เล่าปีได้พูดอีกว่า “เมื่อท่านจากไปแล้ว ข้าพเจ้าจะขอเที่ยวซุกซ่อนอยู่แต่ในป่าไม่คิดการอันใดสืบไปแล้ว”¹³² เล่าปีได้ซีซีมาไปส่งซีซีระยะหนึ่งแล้ว ก็ยังซีมาไปส่งอีกระยะหนึ่ง จับมือซีซีอย่างอาลัยและร้องให้ พลังว่า “ท่านจากไปก็เหมือนเราต้องแยกกันอยู่คนละฟากฟ้า ไม่รู้ว่าจะได้กลับมาพบกันอีกเมื่อใด” เมื่อซีซีซีมาจากไปเล่าปีก็รำให้ว่า ซีซีจากไปเสียแล้ว แต่เราจะทำอย่างไรเล่า แล้วก็จ้องดูซีซี เมื่อเห็นต้นไม้บังตา เล่าปีใช้แสซีไปที่ไม่แล้วให้ทหารตัดทิ้งเสีย ทหารทั้งปวงจึงถามว่าตัดทำไม เล่าปีบอกว่า “มันบังตาเราไม่ให้มองเห็นซีซี” จะเป็นด้วยความจริงใจหรือเสแสร้งของเล่าปีที่ได้แสดงต่อหน้าขุนนางและทหารหรือไม่ก็ตาม พลันซีซีควมมากกลับมา เล่าปีมีความยินดีรับชกม้าออกไปแล้วถามว่า “ซึ่งท่านกลับมาที่นี่ คงจะได้ความคิดอะไรสักอย่างกระมัง” ซีซีได้แนะนำขงเบ้งต่อเล่าปี และซีซีเปรียบเทียบตนกับขงเบ้งว่า เหมือนเปรียบม้าเร็วกับกิเลน กาเปรียบพระยาหงส์ขงเบ้งเป็นผู้หยั่งรู้ดินฟ้ามหาสมุทร เป็นยอดมนุษย์ในใต้ฟ้าจริง ๆ เมื่อเล่าปีทราบดังนั้นก็ใจยิ่งนัก และซีซีได้อำลาซีมาจากไป

เหตุการณ์ในตอนนั้นเล่าปีนั้นเป็นผู้ทราบดีว่า ซีซีเป็นคนมีความกตัญญูต่อมารดา เล่าปีรู้ว่าตนไม่สามารถรั้งหรือเอาตัวซีซีไว้ได้ และเล่าปีเองคงจะต้องเกรงตามที่ขุนเขียนที่ปรึกษาแนะนำ ว่าหากซีซีไปอยู่กับโจโฉอาจนำอันตรายมาได้ เล่าปีจึงใช้ยุทธวิธีครองใจซีซีโดยใช้พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีคุณธรรมและคำพูดที่ซื่อสัตย์ จนกระทั่งซีซีให้คำมั่นแก่เล่าปีว่าจะไม่คิดการอันใดให้เป็นอันตรายต่อเล่าปี ซีซีผู้มีความรู้นี้ก็ไม่มีโอกาสใช้ความรู้ความสามารถของเขาที่มีทำการศึกหรือออกอุบายสำคัญประการใดอีกเลย นับเป็นความสำเร็จขั้นหนึ่งของเล่าปีที่มีต่อโจโฉ จากเหตุการณ์ดูเหมือนว่าเล่าปีต้องการให้ซีซีบอกสิ่งสำคัญบางอย่าง ดังคำถามที่เล่าปีได้ถามแก่ซีซีเมื่อซีซีซีมากลับมาว่า ซึ่งท่านกลับมาที่นี่ คงจะได้ความคิดอะไรสักอย่างกระมัง ซึ่งข้อความที่ซีซีซีมากลับมาบอกเล่าปีนั้น ถือเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลและความสำคัญต่อเล่าปีอย่างมากแทบพลิกประวัติศาสตร์ทีเดียว กล่าวคือ ซีซีได้แนะนำขงเบ้งให้เล่าปีรู้จักนั่นเอง

¹³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 565.

¹³² วรรณไว พิศนัทย์, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1, หน้า 565-566. Brewitt Taylor แปลว่า “After you are gone I shall only bury myself in the hills and hide in the forests.” โปรดดู Lo Kuan-chung, Romance of the Three Kingdoms.vol.I., p.381.

พฤติกรรมและบุคลิกภาพของเล่าปี่ที่ถึงกับไปส่งซีซีด้วยความอาลัยอาวรณ์นั้น เป็นพฤติกรรมที่ยากที่ตัวละครใดในวรรณกรรมสามก๊กหรือบุคคลทั่วไปจะทำได้ การแสดงออกทางบุคลิกภาพของเล่าปี่จึงดูเหมือนจริงใจรักใคร่ซีซีในฐานะมิตรแท้ พฤติการณ์จึงยากที่จะจับพิรุณหรือเห็นความเสแสร้งของเล่าปี่ได้ โดยเจตนาแล้วเล่าปี่ไม่ต้องการที่จะให้ซีซีจากไป แต่เนื่องจากไม่สามารถยับยั้งหรือบังคับได้ การแสดงออกจึงมีหนทางเดียวคือ การแสดงให้ตนเองได้เข้าไปนั่งในหัวใจของซีซีได้ ถึงขนาดที่ซีซีถึงกับย้อนกลับมาบอกความสำคัญแก่เล่าปี่ เหตุสำคัญหนึ่งที่ทำให้ซีซีต้องชักม้าหวนกลับมาบอกและแนะนำขงเบ้งแก่เล่าปี่ คือพฤติกรรมของเล่าปี่ที่แสดงความรักอาลัยอาวรณ์ต่อซีซีอย่างมาก แต่เล่าปี่เองก็เสียคำพูดซึ่งพูดไว้ว่า เมื่อซีซีจากไปแล้วจะไม่คิดการใดสืบต่อไป

เล่าปี่ทราบว่าคุณค่าที่ซีซีแนะนำนั้นคือขงเบ้ง คนเดียวกับที่สุมาเต็กโซแนะนำเล่าปี่จึงจะไปเชิญขงเบ้งที่หลงจ้ง แต่สุมาเต็กโซได้มาขอพบ เล่าปี่จึงเล่าเรื่องของซีซีให้สุมาเต็กโซทราบ สุมาเต็กโซพูดถึงความสามารถและสติปัญญาของขงเบ้งให้เล่าปี่ทราบ และขอตัวกลับพร้อมแหงนดูฟ้าหัวแล้วพูดว่า

“เจ้ามังกรหลับ (ขงเบ้ง) พบนายของมันแล้ว น่าสงสารที่มันเกิดผิดเวลา”¹³³

ข้อความที่สุมาเต็กโซพูดนี้มีข้อน่าสังเกต กล่าวคือ ผู้นำสงสารที่เกิดผิดเวลานั้นคือ ขงเบ้งหรือเล่าปี่กันแน่ เมื่อพิจารณาจากพฤติกรรมของขงเบ้งซึ่งเป็นผู้สันโดษ มุ่งแต่ศึกษาหาความรู้ ไม่สนใจลาภยศ หรือเรื่องอำนาจทางการเมือง อีกทั้งเมื่อซีซีมาแจ้งให้ทราบว่าเล่าปี่จะมาเชิญไปเป็นกุนซือ ขงเบ้งได้แสดงความไม่พอใจ แต่เล่าปี่ได้แสดงความเคารพนอบน้อมต้องการตัวขงเบ้งมาช่วย ขงเบ้งจึงตกอยู่ในสถานการณ์ลำบาก เพราะไม่สามารถอยู่สงบตามความต้องการของตนเองได้ ดังที่สุมาเต็กโซได้พูดกับเล่าปี่ว่า “...เหตุไฉนจึงต้องให้ไปเอาตัวขงเบ้งมาดกระกำลำบากในภายหลังด้วยเล่า”¹³⁴ ต่อมาตัวขงเบ้งเองได้อุทิศตนให้กับเล่าปี่อย่างสุด

¹³³ วรรณไว พัทธินัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1, หน้า 575. ส่วน Brewitt Taylor แปลประโยคนี้ว่า “Though the “Sleeping Dragon” has found his lord, he has not been born at the right time. It is a pity.” เมื่อพิจารณาประโยคที่ว่า น่าสงสารที่มันเกิดผิดเวลา และผู้ที่เกิดผิดเวลานั้นควรเป็นขงเบ้งหรือเล่าปี่ เมื่อพิจารณาจากประโยคภาษาอังกฤษ จะพบว่า he นั้นแทนคำว่า Sleeping Dragon ดังนั้นคนที่เกิดผิดเวลาจึงน่าจะหมายถึง ขงเบ้ง โปรดดู Lo Kuan-chung, *Romance of the Three Kingdoms*.vol.I., p.388.

¹³⁴ วรรณไว พัทธินัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1, หน้า 574.

ชีวิตจนตัวตายในสนามรบ ขงเบ้งเองไม่สามารถเอาชนะสุมาอี้ได้เนื่องจากฟ้าได้ลิขิตชะตาชีวิตของขงเบ้งไว้ก่อน และท้ายที่สุดก็ไม่สามารถฟื้นฟูราชวงศ์หั่นได้ ดังนั้นบุคคลที่เกิดผิดเวลาอาจเป็นขงเบ้งได้ การเกิดผิดเวลานี้ย่อมหมายถึงการเกิดมาผิดยุคผิดสมัย (anachoronism) ถ้าหากขงเบ้งไปเกิดยุคก่อนหรือหลังเหตุการณ์ในขณะนั้น อาจจะประสบความสำเร็จเป็นผู้ยิ่งใหญ่ได้ เล่าปี่ได้เดินทางมายังเขตหลงจงได้พบกับซุยก๋ง ซึ่งเป็นเพื่อนของขงเบ้ง ได้พูดแก่เล่าปี่ความว่า “...แต่โบราณกาลมา แผ่นดินนี้ก็มีแต่ร้ายแล้วก็ดี ดีแล้วก็ร้ายจนเป็นเรื่องธรรมดาเสียแล้ว...ตามฟ้าย่อมเป็นสุข ขึ้นฟ้าย่อมเป็นทุกข์ บุญกรรมทำไว้อย่างไรก็ได้เช่นนั้น พรหมลิขิตชีวิตไว้ ใครจะฝืนหาได้ไม่”¹³⁵ เล่าปี่ได้ฟังแล้วก็กล่าวว่า ตนเป็นกระเพาะของราชวงศ์หั่น ซึ่งจะนิ่งเฉยไม่ช่วยทำนุบำรุงบ้านเมืองหวังคอยแต่บุญกรรม และพรหมลิขิตดลบันดาลได้อย่างไร แนวคิดของเล่าปี่ที่แสดงออกนี้หมายถึง การแสดงออกถึงการไม่อ่อนน้อมหรือยินยอมต่อโชคชะตา (fortune) แต่ใช้ความสามารถหรือคุณธรรม (virtue) ในการต่อสู้กับโชคชะตา ซึ่งถือว่าการค่อนข้างเป็นแนวคิดสมัยใหม่ เล่าปี่พร้อมกวนอูและเตียวหุยเดินทางไปเพื่อพบขงเบ้ง ซึ่งในขณะนั้นเป็นฤดูหนาว หิมะตกหนาที่บ ต้องผจญกับพายุ เมื่อมาถึงกระท่อมของขงเบ้ง แต่ไม่พบ เล่าปี่จึงเขียนข้อความฝากไว้ให้ขงเบ้ง ใจความว่าบ้านเมืองเกิดจลาจลวุ่นวาย หากได้ขงเบ้งไปช่วยราชบัลลังก์ก็จะยังยืนด้วยความปรีชาสามารถของขงเบ้ง และเล่าปี่เองจะมาหาขงเบ้งใหม่เพื่อขอรับแสงสว่างจากขงเบ้ง เล่าปี่ได้ไปหาขงเบ้งครั้งที่สองก็ไม่พบ แต่ตั้งใจว่าจะไปอีก ฝ่ายกวนอูและเตียวหุยเห็นสอดคล้องกันว่า การที่เล่าปี่ไปหาขงเบ้งถึงสองครั้ง เป็นการให้เกียรติมากแล้ว ไม่ควรยกย่องให้เกียรติหรือสมควรจะยกย่องให้เป็นผู้วิเศษยิ่งใหญ่ และอาสาเอาเชือกไปมัดลากตัวขงเบ้งมาให้เอง แต่เล่าปี่ให้เหตุผลว่า “...เมื่อครั้งท่านฉีเหลียงผู้ยิ่งใหญ่อยากจะได้ท่านดงกวนผู้น้อยมาใช้ ยังต้องไปหาถึงห้าครั้งจึงได้ตัว การที่พี่อยากได้ผู้วิเศษซึ่งยิ่งใหญ่เช่นนี้ควรจะไปสักกี่ครั้งก็คิดดู”¹³⁶ แล้วสามพี่น้องก็เดินทางมาหาขงเบ้งครั้งที่สาม เด็กเปิดประตูบ้านบอกแก่เล่าปี่ว่า ขงเบ้งอยู่บ้านแต่ตอนนี้ยังหลับอยู่ เล่าปี่จึงค่อยก้าวเท้าเข้าไปข้างใน เห็นขงเบ้งนอนหลับอยู่บนเตียง เล่าปี่คอยอยู่เป็นเวลานานก็ยังไม่ตื่น ครั้นมองเข้าไปเห็นขงเบ้งพลิกตัวทำท่าจะตื่นแต่แล้วก็หลับไปอีก เล่าปี่จึงคอยต่อไป ไม่ช้าขงเบ้งก็ตื่นขึ้นและเชิญเล่าปี่เข้าไปสนทนา เล่าปี่ก้มลงกระทำคำนับแล้วกล่าวว่า “ราชวงศ์หั่นกำลังไร้กระเพาะ ข้าพเจ้าเป็นชาวตุนกวนผู้โง่เขลาเบาปัญญา ได้ยินกิตติศัพท์ของท่าน ตั้งได้ยินเสียงฟ้าผ่ามาช้านานแล้ว จึงมาเยี่ยมคารวะท่านสองครั้ง แต่ไม่ได้พบ จึงเขียนจดหมายฝากไว้ให้...” ขงเบ้งแจ้งให้ทราบว่ารทราบข้อความในจดหมายทั้งหมดแล้ว เล่าปี่แสดงเจตนาขอให้ขงเบ้งไปช่วยเหลือตนให้พ้นจากความโศกเศร้า ขงเบ้งจึงว่า

¹³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 578-579.

¹³⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 587.

“นับตั้งแต่ตั้งโต๊ะเป็นกบฏ ทรยศแผ่นดินแล้ว ทัวทั้งฟ้าก็เกิดคนดีมีฝีมือขึ้นมากมาย เดิมกำลังของโจโฉนั้น จะเปรียบด้วยอ้วนเสี้ยวหามิได้ แต่ก็ยังสามารถปราบอ้วนเสี้ยวให้พ่ายแพ้ไป นี่แสดงให้เห็นว่า ความสำเร็จใช้จะอยู่ที่กำลังเพียงอย่างเดียวก็หามิได้ หากอยู่ที่สติปัญญาความสามารถของคนเราเป็นใหญ่...”¹³⁷

ขงเบ้งได้แนะนำถึงกลยุทธ์ในการฟื้นฟูราชวงศ์หั่นให้เล่าปี่ทราบ เล่าปี่พอฟังคำชี้แจงของขงเบ้ง เหมือนทำให้หูตาอันมืดมนสว่างทันที เหมือนปิดเมฆหมอกออกไปให้แลเห็นท้องฟ้าอันแจ่มแจ้ง เล่าปี่กระทำค่านับอีกครั้งแล้วออกปากเชิญขงเบ้ง ให้ไปช่วยทำนุบำรุงสั่งสอน ขงเบ้งตอบว่า “ข้าพเจ้าเป็นคนบ้านนอก สุขสบายตามอัตภาพมาช้านานแล้ว ชี้เกี่ยไปยุ่งกับเรื่องของโลก จึงเสียใจที่ไม่อาจรับคำขอของท่านได้” เล่าปี่ร้องไห้โฮ พูดว่า “หากท่านอาจารย์ไม่ช่วยแล้ว อาณาประชาราษฎร์จะร่วมเย็นเป็นสุขได้อย่างไร” และน้ำตาไหลจนแขนเสื้อเปียกชุ่ม ขงเบ้งซึ่งใจในความสุจริตของเล่าปี่ จึงว่า “หากท่านมีทอดทิ้งข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้ายินดีรับใช้เป็นม้าและหมาของท่านด้วยความเต็มใจ”¹³⁸ จากนั้นเล่าปี่ได้เชิญขงเบ้งให้เป็นอาจารย์ เหตุการณ์ในตอนนั้นเห็นได้ว่าครั้งแรกขงเบ้งมิได้มีเจตนาที่จะมาช่วยเล่าปี่ สังเกตได้จากเหตุการณ์หลังจากที่ซีซีไปจากเล่าปี่แล้ว เกรงว่าขงเบ้งจะไม่ไปช่วยเล่าปี่ ซีซีจึงขี้นมาหาขงเบ้งและแจ้งเหตุผลให้ขงเบ้งทราบ ขงเบ้งเมื่อทราบว่เล่าปี่จะมาเชิญตนไปร่วมงานถึงกับใบหน้าเปลี่ยนสี แล้วพูดกับซีซีว่า “นี่ท่านจะมาเอาข้าพเจ้าไปเป็นเครื่องเซ่นของท่านกระนั้นหรือ”¹³⁹ (..and so you have made me the victim of your sacrifice) การที่ขงเบ้งหลบหลีกเล่าปี่หลายครั้ง ก็อาจมองได้อีกประการ คือขงเบ้งต้องการทดสอบความจริงใจของเล่าปี่ ซึ่งขณะนั้นเป็นถึงเจ้าเมืองและมีกำลังทหาร แต่ขงเบ้งเป็นเพียงคนธรรมดา การที่จะพูดปฏิเสธอาจไม่เหมาะสมและไม่สามารถล้มเลิกความตั้งใจของเล่าปี่ได้ ดังนั้นขงเบ้งจึงแกล้งนอนหลับเพื่อให้เล่าปี่หมดความอดทนและยอมแพ้ไปเอง แต่เล่าปี่ใช้พฤติกรรมและบุคลิกภาพที่อ่อนน้อม อดทนและรอคอยจนขงเบ้งตื่นขึ้นมาเอง ในที่สุดเล่าปี่เป็นฝ่ายที่มีชัยชนะเหนือขงเบ้งในขั้นตอนแรก และยังสามารถใช้บุคลิกภาพที่อ่อนน้อมนั้น คำนับและร้องไห้จนขงเบ้งยินยอมไปเป็นผู้รับใช้เล่าปี่ พฤติกรรมและบุคลิกภาพของเล่าปี่ที่พิเศษสุดยากที่จะมีผู้ใดเสมอเหมือนเช่นนี้มีใช้หรือ ที่เราอาจเรียกว่ารูปแบบหรือวิธีการ

¹³⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 590.

¹³⁸ วรรณไว พัทธินัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1, หน้า 592. Brewitt Taylor แปลว่า “General, if you will accept me, I will render what trifling service I can.” โปรดดู Lo Kuan-chung, *Romance of the Three Kingdoms*.vol.I., p.401.

¹³⁹ วรรณไว พัทธินัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1, หน้า 568.

แบบ Machiavellian แม้กระทั่งขงเบ้งซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่รอบรู้ที่สุด ยังต้องยอมแพ้เล่าปี่ตั้งแต่ครั้งแรกที่ได้พบกัน และยอมเปลี่ยนอุดมการณ์ของตนจากการที่ต้องการเป็นผู้ไฝ่หาสันโดษมาสู่ลัทธิยศสรรเสริญ ขงเบ้งได้เสนอนโยบายหลงจง รับผิดชอบต่อด้วยความซื่อสัตย์เต็มสติกำลัง เล่าปี่จึงเปลี่ยนฐานะจากอ่อนแอ ทำสิ่งใดไม่สำเร็จสักครั้ง มาเป็นความเข้มแข็ง ใช้กลยุทธ์ของขงเบ้งร่วมมือกับง่อก๊กปราบทัพโจโฉ ทำให้เล่าปี่ครองเกงจิ๋ว เสฉวนและกลายเป็นฮ่องเต้ในที่สุด

อีกเหตุการณ์ที่แสดงถึงบุคลิกภาพและพฤติกรรมของเล่าปี่ ในเหตุการณ์ที่โจโฉยกทัพตีเมืองอ้วนเสี้ยวนั้น ขงเบ้งให้ทั้งเมืองอ้วนเสี้ยวแล้วอพยพไปอยู่เมืองซงหยงชั่วคราว แล้วให้ไปประกาศแก่ราษฎรให้ทราบทั่วกันว่า ผู้ใดจะไปให้ตามไป ผู้ใดไม่สมัครใจไปก็สุดแต่หน้าใจ ชาวเมืองทั้งปวงพร้อมกันอพยพข้ามฟากแม่น้ำ เสียงร้องไห้ระงมทั้งสองฝั่ง เล่าปี่นั่งดูอยู่ในเรือเศร้าใจยิ่งนัก รำพึงรำพันว่า “เราคนเดียวทำให้ราษฎรมากมายเดือดร้อนลำบาก จะมีชีวิตอยู่ไปทำไม”¹⁴⁰ ว่าแล้วจะกระโดดน้ำตาย ทหารชายชวริบเข้าจุดไว้ เมื่อชวริบแพร่ออกไป ใคร ๆ พากันตื่นตื่นใจน้ำตาไหลไปตาม ๆ กัน หากพิจารณาแล้วตัวเล่าปี่เองเป็นนักรบ มีปณิธานที่ยิ่งใหญ่ต้องการเป็นเจ้าของผู้ปกครอง อีกทั้งเล่าปี่เองก็เคยผ่านความยากลำบากมามากมาย การที่จะกระโดดน้ำตายเช่นนี้จึงไม่อยู่ในวิสัยของเล่าปี่ การหลอกลวงของเล่าปี่ก็สามารถได้ใจราษฎรให้มาอยู่กับเล่าปี่ได้ และนี่คือยุทธวิธีที่สำคัญของเล่าปี่ในการก้าวขึ้นสู่อำนาจ เมื่อเปรียบเทียบกับโจโฉก็เกิดเหตุการณ์ในลักษณะคล้ายกัน กล่าวคือ เมื่อโจโฉยกทัพไปปราบเตียวลิ้วที่ก่อกบฏวุ่นวายขึ้นในแผ่นดิน เมื่อผ่านเข้าไปในไโรนา โจโฉกำชับนายทัพนายกองทั้งปวงว่า อย่าได้เหยียบย่ำทำลายไร่นาของราษฎรเป็นอันขาด ผู้ใดเหยียบต้นข้าวสาลีแม้แต่ต้นเดียว จะตัดศีรษะทันที ฝ่ายราษฎรเมื่อทราบก็สรรเสริญโจโฉกันถ้วนหน้า¹⁴¹ แต่ครั้งหนึ่งม้าของโจโฉ ตกใจตื่นเข้าไปในไร่ เหยียบต้นข้าวสาลีล้มเสียหายเป็นอันมาก โจโฉจึงเรียกตุลาการมาปรึกษาความผิดของตนและบอกว่า ตนเป็นผู้ออกคำสั่ง แต่กลับมากกระทำผิดเอง ว่าแล้วชักกระบี่ออกมาจะฆ่าตัวตาย นายทหารทั้งปวงรีบเข้าจุดมือไว้ โจโฉบ่นพึมพำอยู่เป็นเวลานานพลันเอาพระบิ๊ตัดผมบนศีรษะตนเองโยนลงกับพื้นแล้วว่า “ข้าพเจ้าได้ตัดผมของข้าพเจ้าแทนตัดศีรษะแล้ว”¹⁴² ทหารทั้งปวงเห็นต่างสรรเสริญกันถ้วนหน้า เรื่องของโจโฉนี้เห็นได้ชัดกว่าของเล่าปี่ว่าโจโฉนั้นได้ใช้วิธีการหรือรูปแบบ Machiavellian เพื่อให้คนทั้งปวงนับถือโจโฉว่าเป็นผู้มีคุณธรรม เมื่อเปรียบเทียบกับวิธีการของบุคคลทั้งสองแล้ว เห็นได้ว่ามีเจตนาและลักษณะวิธีการคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ เป็นการเสแสร้งหรือหลอกลวงผู้อื่นทั้งสิ้น การกระทำของโจโฉนั้นผู้อื่นอาจจะพอมอง

¹⁴⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 631.

¹⁴¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 279.

¹⁴² เรื่องเดียวกัน, หน้า 280.

ออกและทราบถึงวิธีการของโจโจว่าเป็นแบบ Machiavellian แต่การทำที่จะกระโดดหน้าตายของ เล่าปีนั้น แม้จะมีเจตนาเดียวกับโจโจ แต่เห็นได้ว่าเล่าปีรู้จักใช้บุคลิกภาพและพฤติกรรมของตน ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในขณะนั้น ได้อย่างแนบเนียนและกลมกลืน จนอาจจะมองไม่ออก ว่าเล่าปีได้ใช้รูปแบบและวิธีการแบบ Machiavellian อย่างไรก็ตามกรณีนี้ทั้งเล่าปีและโจโจ ต่างก็ใช้วิธีการที่เรียกว่า Machiavellian เหมือนกัน แต่อาจต่างกันในเรื่องของระดับความเป็น Machiavellian ที่อาจมีไม่เท่ากันเท่านั้น

การที่เล่าปี หรือโจโจซึ่งเป็นเจ้าผู้ปกครอง มีพฤติกรรมที่จะลงโทษตัวเอง ดังกล่าวนั้น เป็นเทคนิคหรือกลอุบายอย่างหนึ่ง เมื่อเจ้าผู้ปกครองนำความสูญเสียด้านต่าง ๆ มาสู่ผู้ที่ถูกปกครอง เจ้าผู้ปกครองก็จะลงโทษตัวเอง เพื่อลดความรุนแรงหรือแก้ไขความผิดพลาดของเจ้าผู้ปกครองที่ได้ทำขึ้น ซึ่งจริง ๆ แล้วกลอุบายดังกล่าว มีลักษณะหรือรูปแบบเป็น Machiavellian อย่างชัดเจน กล่าวคือเป็นการเสแสร้ง หรือหลอกหลวงผู้ใต้ปกครอง แต่อย่างไรก็ตามผลของการเสแสร้งก็นำความมั่นคง ถาวรมาสู่เจ้าผู้ปกครองได้เช่นกัน

เหตุการณ์ที่น่าศึกษาอีกเหตุการณ์หนึ่งคือ บุคลิกภาพและพฤติกรรมของเล่าปี สามารถทำให้เล่าปีเข้ายึดครองเสฉวนได้โดยง่าย กล่าวคือ เล่าเจียงเจ้าเมืองเอ็กจิ๋ว ให้เดีวสงที่ปรึกษา นำเครื่องราชบรรณาการไปเกลี้ยกล่อมให้โจโจยกทหารมายึดหั่นจง เพื่อกำจัดเดีวสงซึ่งจะเป็นภัยแก่เมืองเอ็กจิ๋ว เดีวสงได้นำเครื่องบรรณาการไป และก่อนออกเดินทางได้แอบเขียนแผนที่และแผนผังเมืองเสฉวนอย่างละเอียดถี่ถ้วน¹⁴³ ความทราบถึงเกงจิ๋ว ขงเบ้งจึงส่งคนที่ไว้ใจ ไปยังพระนครฮูโต๋เพื่อฟังข่าว โจโจไม่ทราบเจตนาการมาของเดีวสงว่านอกจากจะนำเครื่องบรรณาการมาแล้ว เดีวสงนั้นยังมีใจคิดต้องการขายเสฉวนเพื่อประโยชน์ส่วนตัวอีก เมื่อเดีวสงมาถึงพระนคร โจโจเห็นก็มีใจไม่ชอบ ครั้นได้ฟังคำพูดอันไม่มีอักษาสัยและไม่รู้จักสัมมาคารวะของเดีวสง โจโจก็ไม่พอใจ จนกระทั่งผิดใจกับโจโจ เดีวสงไม่กล้ากลับเสฉวนเพราะกลัวคนทั้งปวงดูถูก จึงเดินทางไปหาเล่าปีซึ่งอยู่ที่เมืองเกงจิ๋ว ครั้นมาถึงชายแดนเล่าปีได้ให้จูล่งออกมาต้อนรับเดีวสงและอำนวยความสะดวก ความสุขสบายให้เต็มที่ พอถึงเกงจิ๋วกวนอู้นำแม่ทัพนายกองออกมาต้อนรับ เล่าปีให้การต้อนรับอย่างเอาอกเอาใจที่สุด วันต่อมาเล่าปีมากับขงเบ้งและบังทองพร้อมด้วยทหารคอยรับอยู่กลางทาง เล่าปีพูดว่า

“ข้าพเจ้าได้ยินชื่อเสียงเกียรติคุณของท่านมานานแล้ว ประหนึ่งได้ยินเสียงฟ้าร้องก้องหู เสียใจนักที่เทือกเขาอันปกคลุมด้วยเมฆและระยะทางอันแสนไกลกันมิให้ข้าพเจ้าได้ไปรับฟังคำสั่งสอนของท่าน เมื่อทราบว่าท่าน

¹⁴³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 892.

กำลังเดินทางผ่านมา ข้าพเจ้าจึงต้องมาพบท่านให้จงได้ ถ้าหากท่านมีเมตตาแก่ข้าพเจ้าแล้วไซ้ร ขอได้โปรดแวะพักที่เมืองบ้านนอกบ้านนาของข้าพเจ้าสักเพลานึ่ง เพื่อให้ข้าพเจ้าได้มีโอกาสชื่นอกชื่นใจ สมกับที่ได้คอยมานาน เหมือนหนึ่งโชคได้อำนวยแก่ข้าพเจ้าอย่างใหญ่หลวง”¹⁴⁴

เดียวสงได้ฟังก็ดีใจยิ่ง พอมาถึงเมืองเล่าปีได้จัดให้เลี้ยงโต๊ะต้อนรับ ระหว่างนั้นเล่าปีมิได้เอ่ยเรื่องเมืองเสฉวน คุยแต่เรื่องทั่ว ๆ ไปและเรื่องธรรมดา ๆ เป็นเวลาถึงสามวัน จนกระทั่งวันสุดท้ายเล่าปีพูดว่า “ข้าพเจ้าขอขอบคุณที่ท่านกรุณามาอยู่ร่วมกับเราถึงสามวัน บัดนี้ท่านจะจากไปแล้ว ไม่รู้ว่าเมื่อไรจะได้มีโอกาสพิเศษเพื่อฟังคำสั่งสอนของท่านอีก” ว่าแล้วเล่าปีก็น้ำตาไหล แต่ซ่อนหน้าเสีย เดียวสงเห็นนึกในใจว่าเล่าปีเป็นคนใจดีมีเมตตากรุณาน่ารัก เราจะจากไปเฉย ๆ ได้อย่างใด ควรบอกให้เขายึดเมืองเสฉวนเลยดีกว่า เดียวสงได้บอกให้เล่าปีเข้าตีเมืองเอ็กจิวในดินแดนด้านตะวันตก แต่เล่าปีปฏิเสธ โดยอ้างว่าเล่าเจียงเป็นแซ่เดียวกับตน จึงเป็นการไม่เหมาะสม เดียวสงยุเล่าปีต่อไปว่า เมื่อมีโอกาสแล้วต้องทำ ถ้าไม่ทำในตอนนี้นักคนอื่นก็จะทำ และจะต้องเสียใจเมื่อเวลาสายเกินไป เล่าปีก็อ้างอีกว่า ทางไปทูกันดารยิ่งนัก มีเทือกเขาสูงมากมาย ห้วยน้ำลำธารนับจำนวนไม่ถ้วน ทางก็แคบคดเคี้ยวมีอันตรายยิ่งนัก รถก็ไปไม่ได้ ม้าก็ไปไม่ได้ แล้วทำอย่างไรกองทัพของเราจะเข้ายึดได้ เดียวสงจึงล้วงเอาแผนที่จากมือเสื่อยื่นให้เล่าปีแล้วว่า

“ข้าพเจ้าเคารพในน้ำใจอันสูงส่งของท่าน จึงขอมอบแผนที่นี้ไว้ให้ เป็นแผนที่บ้านเมือง บอกเส้นทางและสายน้ำไว้โดยตลอด ท่านอ่านแผนที่นี้แล้วก็ จะเข้าเมืองข้าพเจ้าได้โดยสะดวก”¹⁴⁵

เล่าปีขอบคุณและกล่าวว่า เมื่อสำเร็จลุล่วงจะสมนาคุณให้ถึงขนาด เมื่อพิจารณาจากพฤติกรรมของเล่าปี ที่ให้จุล่งไปคอยต้อนรับเดียวสงลวงหน้าอยู่หลายวัน เห็นได้ว่าเล่าปีมีความต้องการที่จะได้แผนที่ของเมืองเสฉวนอย่างมากแทบใจจะขาด แต่เมื่อพบเดียวสง กลับแสวงทำคุยเรื่องอื่นเพื่อเป็นมิตรกับเดียวสง เพื่อให้เดียวสงเชื่อใจก่อน แล้วค่อยมอบแผนที่ให้ตน เพราะการเข้ายึดเสฉวนเป็นเป้าหมาย ที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์อย่างมาก สอดคล้องกับความต้องการแต่เดิมของขงเบ้ง แต่การที่จะเข้าไปถึงเมืองเสฉวนมีอุปสรรคเรื่อง

¹⁴⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 899.

¹⁴⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 901-902.

เส้นทางซึ่งทุรกันดานและยากลำบากมาก แผนที่ของเมืองเสฉวนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เล่าปี่ใช้วิธีการที่แยบยลโดยไม่ต้องเอ่ยปากขอแผนที่จากเตียวสวงเลย แต่ตรงกันข้ามเล่าปี่ได้คุยถึงเรื่องทั่ว ๆ ไป และเมื่อเตียวสวงแนะนำให้เล่าปี่เข้ายึดเสฉวน เล่าปี่ก็ได้ปฏิเสธถึงสองครั้งว่าไม่ชอบธรรม ทำให้เตียวสวงเห็นว่าเล่าปี่เป็นคนมีคุณธรรมและมีน้ำใจ จึงมอบแผนที่ให้ ซึ่งเข้าทำนองสิ่งที่เราไม่ยากได้แต่ก็มีผู้ยัดเยียดให้

บุคลิกภาพและพฤติกรรมของเล่าปี่ที่แสดงออกเห็นได้ชัดเจนว่า มีรูปแบบและลักษณะเป็น Machiavellian เล่าปี่ได้แสดงละครตบตาเตียวสวงได้อย่างแนบเนียน เมื่อเปรียบเทียบกับพฤติกรรมของโจโฉแล้ว ในแง่การแสดงออกที่มีลักษณะเป็นอุบายนั้นเล่าปี่ไม่ได้เป็นรองโจโฉแม้แต่น้อย แต่ถ้ามองอีกด้านหากเล่าปี่ไม่ใช้วิธีการที่มีรูปแบบเป็น Machiavellian ดังกล่าวก็ไม่อาจประสบความสำเร็จได้ กล่าวคือ เมื่อเล่าปี่พบกับเตียวสวง เล่าปี่พูดกับเตียวสวงว่าตนต้องการจะตีเสฉวนและอยากให้เตียวสวงแนะนำเส้นทางไปเสฉวน หรืออยากได้แผนที่เมืองเสฉวน เตียวสวงคงจะไม่ยินยอมให้แผนที่ ในเนื้อเรื่องนอกจากเล่าปี่ได้แผนที่แล้ว เตียวสวงยังเป็นสายคอยช่วยเล่าปี่อีก จนกระทั่งเล่าปี่ได้ครอบครองเสฉวนและเป็นเจ้าผู้ปกครองในเวลาต่อมา

นอกจากพฤติกรรมของโจโฉและเล่าปี่ที่มีในรูปแบบ Machiavellian แล้วตัวละครอื่นก็มีบุคลิกและพฤติกรรมดังกล่าวมากน้อยแตกต่างกันไป ดังเช่น เมื่อจิวอี้ (Chou Yu) ได้อ่านสารสันของขงเบ้งที่เขียนมาเยาะเย้ย จิวอี้โทมนัสใจยิ่งนัก แล้วก็รากลือแดงหงงหงงขึ้นมองฟ้าถอนใจใหญ่รำพันว่า “ฟ้าให้จิวอี้มาเกิดแล้ว ไฉนให้เหลียง(ขงเบ้ง)มาเกิดด้วยเล่า”¹⁴⁶ จากนั้นได้กระอักเลือดตาย ขงเบ้งเมื่อทราบข่าวจิวอี้ตายจึงทำอุบายร้องไห้อาลัยรักจิวอี้ ขงเบ้งจึงให้บรรดานายทหารที่ติดตามมาเข้าแถวกระทำคารวะศพจิวอี้ แล้วขงเบ้งคุกเข่าลงอ่านคำไว้อาลัยพรรณนาถึงคุณงามความดี ความรัก ความอาลัยที่มีต่อจิวอี้อย่างสุดซึ้ง เมื่ออ่านคำไว้อาลัยจบขงเบ้งได้กระทำการคำนับ ไช้ศีรษะลงกับพื้นร้องไห้โฮ น้ำตาหลังไหลตั้งหน้าพู่ แสดงความเศร้าโศกอย่างที่สุด ลักษณะและวิธีการแบบ Machiavellian ของขงเบ้งนั้นทำได้อย่างแนบเนียนสามารถตบตาบรรดาขุนพลทั้งหลาย รวมทั้งแม่ทัพโลซกได้ ทำให้เข้าใจว่า ขงเบ้งรักและอาลัยจิวอี้จริง ๆ ความร้าวฉานที่ฝ่ายซุนกวนมีต่อขงเบ้งได้ลดระดับลงไปอย่างมาก วิธีการของขงเบ้งในลักษณะรูปแบบร้องไห้ พบอีกตอนเมื่อซุนกวนหวังจะเอาเมืองเกงจิ๋วที่เล่าปี่ขอยืมไปคืน

¹⁴⁶ วรรณไว พัทธินัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1, หน้า 844. Brewitt Taylor แปลว่า “O God, since thou madest me; why didst thou also create Liang?” โปรดดู Lo Kuan-chung, *Romance of the Three Kingdoms*.vol.1.. p.590.

จึงออกอุบายให้จูกัดจิ้นพี่ชายของขงเบ้งถือจดหมายไปเมืองเสฉวน ขงเบ้งและเล่าปี่ทราบแผนของซุนกวนจึงร่วมกันวางแผน เมื่อจูกัดจิ้นมาถึงร้องให้พร้อมกับพูดกับขงเบ้งว่า ครอบครัวของตนเห็นที่จะสูญเสียคนนี้เป็นแน่ ขงเบ้งรับปากจูกัดจิ้นว่าจะคืนเกงจิวให้ จูกัดจิ้นจึงไปพบเล่าปี่ แต่เล่าปี่ได้แสดงความโกรธออกนอกหน้า และกล่าวหาซุนกวนว่าวางแผนพาดั้วภรรยาเล่าปี่กลับคืนไป ซุนกวนยังคิดจะเอาเมืองเกงจิวคืนอีกหรือ ขงเบ้งแสร้งทำร้องไห้ ลูกเข่าทำค่านับเล่าปี่แล้วว่า

“บัดนี้ซุนกวนให้จับครอบครัวของพี่ชายข้าพเจ้าจำไว้ หากเราไม่คืนเมืองเกงจิวให้เขา เขาจะสังหารครอบครัวพี่ชายของข้าพเจ้าหมดสิ้น หากพี่ชายของข้าพเจ้าต้องตายไป ข้าพเจ้าจะมีชีวิตอยู่ได้อย่างไร ขอท่านเจ้านายได้โปรดคืนเมืองเกงจิวแก่ซุนกวนไป เพื่อเห็นแก่ข้าพเจ้าสักครั้ง ขอท่านจงกรุณาแก่ข้าพเจ้าและพี่ชายด้วยเถิด”¹⁴⁷

เล่าปี่ยินกรานไม่ยอมคืนให้ ขงเบ้งรำไห้อ่อนน้อนเล่าปี่เป็นหนักหนา และเล่าปี่ได้ออกอุบายเขียนจดหมายถึงกวนอูว่าจะคืนเกงจิวให้ซุนกวน เมื่อจูกัดจิ้นถือจดหมายไปพบกวนอูซึ่งอยู่เมืองเกงจิว กวนอูรู้ความประสงค์ของเล่าปี่จึงไม่คืนเมืองให้ จูกัดจิ้นจึงกลับไปหาซุนกวน ซุนกวนรู้ว่าเหตุการณ์ทั้งหมดเป็นกลอุบายของขงเบ้งทั้งสิ้น วิธีการหลอกลวงของขงเบ้งนี้แยบยลสามารถนำไปใช้ได้แม้กระทั่งจูกัดจิ้นพี่ชายของตนเอง จนจูกัดจิ้นหลงเชื่อการใช้วิธีการแบบ Machiavellian นี้ก็เนื่องจากความจำเป็นเรื่องความมั่นคงของรัฐ หรือบ้านเมือง ที่จำเป็นต้องรักษาเมืองเกงจิวไว้นั่นเอง

4.5.2.2 ด้านเทคนิคหรือกลวิธี (tactics) แบบ Machiavellian

สถานการณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในวรรณกรรมสามก๊ก ส่วนมากมักจะเป็นการใช้ ทักษะทางความคิด วางแผนและใช้เทคนิคหรือกลวิธีต่าง ๆ ทุกวิถีทางไม่ว่าจะถูกต้องและชอบธรรมหรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้เพื่อที่จะเอาชนะฝ่ายตรงข้าม เทคนิคหรือกลวิธีที่ใช้ในวรรณกรรมสามก๊กนั้น จึงมีลักษณะหลากหลาย อีกทั้งไม่คำนึงถึงคุณธรรมหรือศีลธรรม แต่จะมุ่งถึงชัยชนะเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจหรือประโยชน์ของตนเองเป็นสำคัญ เทคนิคหรือกลวิธีจึงมองได้ว่ามีรูปแบบเป็น Machiavellian ซึ่งเทคนิคหรือกลวิธีนี้อาจเป็นส่วนหนึ่งของวิธีการในตำราพิชัยสงครามฉบับต่าง ๆ

¹⁴⁷ วรรณไว พิศนาคย์, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 2, หน้า 988.

เหตุการณ์แรกที่จะนำมาศึกษาคือ เมื่ออ้วนสุดเมื่อมีอำนาจอยู่ที่เมืองลำหยง ก็คิดการใหญ่หมายจะเป็นฮ่องเต้ จึงยกทัพเจ็ดทัพไปตีหลายเมือง ฝ่ายโจโฉก็สั่งจัดทัพเตรียมยกไป ก่อนยกทัพโจโฉให้คนถือจดหมายไปถึงซุชเชก เล่าปีและลิไปขอให้ยกทัพมาพร้อมกันเพื่อปราบอ้วนสุด เมื่อทัพพันธมิตรยกมาอ้วนสุดอพยพครอบครัวและทหารข้ามแม่น้ำไปให้โลหอง งักจิว เสี่ยงกอง และตันก็ คุมทหารสิบหมื่นอยู่รักษาเมืองฉิวจุน¹⁴⁸ ขณะนั้นโจโฉคุมทหารสิบเจ็ดหมื่นต้องใช้เสบียงอาหารมาก พยายามบำรุงขวัญทหารให้รบเผด็จศึก แต่โลหองตั้งมั่นอยู่ในเมือง โจโฉล้อมเมืองอยู่เดือนเศษเสบียงใกล้หมด จึงมีสาส์นถึงซุชเชกขอเสบียงอาหารสิบหมื่นถึง แล้วมอบให้อองเฮา ซึ่งเป็นนายฉางแจกจ่ายกันทั่วหน้า อองเฮาถามโจโฉว่า ทหารของเรามีมาก เเสบียงอาหารมีน้อย จะคิดอย่างไรดี จึงจะเฉลี่ยให้ทั่วถึง โจโฉให้จ่ายข้าวน้อยลงกว่าเก่า พอประทังไว้จนกว่าการศึกจะสำเร็จ อองเฮากล่าวว่า ทหารจะไม่โกรธหรือ โจโฉตอบว่าจะออกอุบายเอง อองเฮาจึงทำตามคำสั่ง โจโฉได้ให้คนสนิทไปฟังเสียงทหารดูปรากฏว่าทหารทั้งปวงได้อาหารไม่เต็มอิ่ม ก็เสียกำลังใจ นินทาว่าร้ายโจโฉต่าง ๆ นานา โจโฉจึงเรียกตัวอองเฮามาพบแล้วว่า “ข้าพเจ้าใคร่ขอของท่านสักอย่าง เพื่อเอาใจทหาร หวังว่าท่านคงจะไม่ขัดข้อง” และโจโฉบอกว่ายากได้ศีรษะของอองเฮาไปประจานแก่ทหารทั้งปวง อองเฮาตกใจบอกว่าตนไม่ได้ทำผิดสิ่งใด โจโฉจึงว่า “ข้าพเจ้ารู้ว่าท่านไม่มีความผิดอย่างใดทั้งสิ้น แต่ถ้าข้าพเจ้าไม่ฆ่าท่านเสีย ทหารทั้งปวงก็จะก่อการจลาจลวุ่นวายขึ้น เมื่อท่านตายแล้ว ลูกเมียของท่านข้าพเจ้าจะเลี้ยงดูอย่างดี ท่านไม่ต้องเป็นห่วงเลย” อองเฮามิทันตอบได้แต่ประการใด โจโฉก็เรียกเพชรฆาตมือขวานให้เข้ามาเอาตัวอองเฮาไปตัดศีรษะเสีย แล้วเสียบประจานเขียนป้ายว่า “อ้ายอองเฮาบังอาจฉ้อโกงข้าวหลวง ใช้ถึงเล็กดวงข้าวแจกทหาร จึงต้องลงโทษตามกฎพระอัยการศึก”¹⁴⁹ ทหารทั้งกองทัพก็สิ้นความแคลงใจ โจโฉจึงกระภาศว่าจะต้องตีเมืองให้ได้ภายในสามวัน หากไม่แล้วจะประหารชีวิตเสีย ทหารทั้งปวงเกรงอาญาศึกจึงเข้าต่อสู้และมีชัยชนะ

เทคนิคหรือกลวิธีของโจโฉนี้อาจถูกมองว่าเป็นวิธีที่โหดเหี้ยมทารุณ ผิดศีลธรรมและไม่มีคุณธรรม ซึ่งก็เป็นเรื่องจริง แต่เทคนิคดังกล่าวนั้นก็ถือว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการแบบ Machiavellian โจโฉมีความจำเป็นต้องใช้ เพราะไม่เช่นนั้นแล้วอาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงได้ เหตุผลที่โจโฉกระทำไปครั้งนี้มิใช่เหตุผลส่วนตัว แต่เป็นเรื่องที่อาจมองได้ว่าเป็นเหตุผลแห่งรัฐเลยก็ว่าได้ ผู้แต่งวรรณกรรมสามก๊กได้กล่าวถึงพฤติกรรมตอนเด็กของโจโฉ เพื่อนั้นให้เห็นถึงเทคนิคหรือกลวิธีของโจโฉได้ชัดเจนยิ่งขึ้น กล่าวคือ เมื่อตอนเป็นเด็กโจโฉชอบเที่ยวเล่นป่ายิงสัตว์ ชอบร้องรำทำเพลง มีเล่ห์เหลี่ยมมาก และปัญญาไว ครั้งหนึ่งอาผู้ชายเห็น

¹⁴⁸ วรรณไว พชรโนทัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1, หน้า 274-276.

¹⁴⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 277.

โจโฉเที่ยวเตร่ไม่เอาธุระการงาน ก็โกรธ จึงไปฟ้องโจโกผู้เป็นบิดา โจโกก็ดูดำว่าโจโฉ โจโฉจึง ออกอุบายไว้ในใจ พอเห็นอาผู้ชายเดินมาก็แสร้งทำเป็นลมล้มลง อาผู้ชายเห็นตกใจ วิ่งไปบอก โจโกให้รีบมาดู โจโฉก็เดินเล่นอยู่เป็นปกติ โจโกจึงถามว่า อาบอกว่าเป็นลมหายดีแล้วหรือ โจโฉตอบว่า “แต่ไหนแต่ไรมา ข้าพเจ้าไม่เคยเป็นลมเลย เพราะอาไม่ชอบข้าพเจ้า จึงหาเรื่องใส่ ไคล้ข้าพเจ้าเสมอ” แต่นั้นมาอาผู้ชายเอาเรื่องอะไรมาบอก โจโกก็ได้เชื่อฟังอีก¹⁵⁰ เห็นได้ว่า โจโฉตั้งแต่ครั้งเล็กได้ใช้กลวิธีโยนความผิดให้คนอื่นมาก่อน เพื่อสร้างผลประโยชน์ให้แก่ตัวเอง

ส่วนพฤติกรรมที่ตรงกันข้ามที่แสดงถึงเหตุผลส่วนตัว สำคัญกว่าเหตุผลแห่งรัฐ นั้น ซึ่งได้ส่งผลให้เจ้าผู้ปกครองนั้นสูญเสียความเป็นเจ้าผู้ปกครอง เนื่องจากตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าเจ้าผู้ปกครองนั้น ได้ใช้รูปแบบหรือวิธีการที่เรียกว่า Machiavellian ก็เพื่อเหตุผลสำคัญพิเศษที่เรียกว่า เหตุผลแห่งรัฐ เท่านั้น แต่ตอนหนึ่งในวรรณกรรมสามก๊กเห็นได้ชัดเจนว่า เหตุผลแห่งรัฐที่เจ้าผู้ปกครองมีนั้นได้แปรเปลี่ยนไปเป็นเหตุผลส่วนตัว อันนำมาซึ่งความสูญเสียความมั่นคงของเจ้าผู้ปกครอง เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นหลังจากที่ซุนกวนประหารชีวิต กวนอู เพราะเห็นว่า แม้โจโฉมีบุญคุณต่อกวนอู แต่กวนอูกลับฆ่าขุนพลของโจโฉอีกทั้งก่อความเดือดร้อนให้แก่ง่อก๊ก จึงให้เอาตัวกวนอูไปประหาร¹⁵¹ เล่าปี่ซึ่งสถาปนาตนเองขึ้นเป็นฮ่องเต้ของ จ๊กก๊กก็มุ่งแต่จะแก้แค้นให้กับกวนอูน้องร่วมสาบาน จึงให้เตรียมการยกทัพไปตีง่อก๊ก ขุนนางทั้ง ฝ่ายบุนและบู่จึงทัดทาน จูล่งจึงว่าโจรแผ่นดินนั้นคือโจโฉ ไม่ใช่ซุนกวน ให้รีบยกทัพไปกำจัด โจโฉ เล่าปี่พูดว่า “ซุนกวนฆ่าน้องเรา เปาสูหยิน บิฮอง พัวเจี้ยง ม้าต๋ง ล้วนทำความแค้นให้แก่เราอย่างเข้ากระดูก เราต้องกินเนื้อต้องฆ่าล้างโคตรพวกมันจึงจะหายแค้น โฉนท่านจึงมาขัดขวางเราดังนี้เล่า” จูล่งตอบว่า

“การล้างแค้นโจรแผ่นดินนั้น เป็นเรื่องของส่วนรวมการล้างแค้นให้ พี่น้องเป็นเรื่องของส่วนตัว เราต้องถือเรื่องใต้ฟ้าเป็นสำคัญก่อนจึงจะชอบ”¹⁵²

¹⁵⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 12-13.

¹⁵¹ วรรณไว พิศนาคย์, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 2, หน้า 1146.

¹⁵² เรื่องเดียวกัน, หน้า 1193. ส่วน Brewitt Taylor แปลว่า “Because the enmity against Ts’ao is a public matter; vengeance for the manner of your brother’s end is private. The empire should be placed first.” โปรดดู Lo Kuan-chung, Romance of the Three Kingdoms.vol.II., p.213.

เล่าปีไม่ฟังสั่งให้เคลื่อนทัพไปกำจัดเมืองง่อ ขงเบ้งจึงพาขุนนางทั้งปวงมาพบเล่าปีและอ้วนวอนโดยให้เหตุผลว่า เล่าปีเพิ่งขึ้นครองราชย์ ถ้าจะยกทัพไปกำจัดโจโฉ เพื่อแพร่บารมีเป็นการสมควร แต่หากคิดจะทำจัดง่อก๊ก เพียงแต่สั่งให้ขุนพลคุมทหารไปก็เพียงพอแล้ว ไม่จำเป็นต้องออกศึกด้วยตัวเอง แม้กระทั่งฝ่ายขุนกวนเมื่อทราบข่าวก็ให้จูกัดจิ้นมาคินดีเป็นพันธมิตรเพื่อกำจัดโจโฉ แต่เล่าปีปฏิเสธเนื่องจากมีความคิดว่า ผู้ที่ตนพยายามอย่างที่สุดนั้นคือขุนกวน หากเป็นไมตรีด้วยก็จะเสียสัตย์กับน้องทั้งสองซึ่งตายไปแล้ว ฉะนั้นควรกำจัดเมืองง่อก่อน แล้วจึงค่อยกำจัดเมืองวุย¹⁵³ จากนั้นได้นำกำลังเข้าตีง่อก๊ก ขุนกวนเมื่อทราบจึงให้ลกซุนเป็นแม่ทัพใหญ่นำกำลังออกต่อต้านทัพจ๊กก๊ก เล่าปีได้ให้ทหารสร้างค่ายติดต่อกันยาวถึงเจ็ดร้อยสี่ ความทราบถึงขงเบ้งจึงรีบเขียนหนังสือถึงเล่าปี ว่าตกอยู่ในอันตรายเพราะตั้งค่ายผิดหลักยุทธศาสตร์ แต่ความเห็นของขงเบ้งยังไม่ถึงเล่าปี ลกซุนออกอุบายและได้ฉวยโอกาสนำเชื้อเพลิงลอบเข้าโจมตีค่ายจ๊กก๊กอย่างไม่ให้รู้ตัว กองทัพของเล่าปีแตกพ่ายย่อยยับ¹⁵⁴ เล่าปีเสียชีวิตในเวลาต่อมา ก่อนที่จะรวบรวมอาณาจักรทั้งหมดเข้าด้วยกัน ตามเป้าหมายสุดท้ายของเล่าปี

ความพ่ายแพ้ครั้งใหญ่ของเล่าปีนี้ เกิดจากการที่เล่าปีใช้เหตุผลส่วนตัวในการทำสงคราม โดยไม่ฟังความคิดเห็นของที่ปรึกษา เล่าปีจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ว่าจะตีง่อก๊กก่อนแล้วค่อยตีวุยก๊ก ซึ่งเป็นการกำหนดเป้าหมายที่ผิด เนื่องจากเป้าหมายสุดท้ายของเล่าปีนั้นคือ การฟื้นฟูราชวงศ์ฮั่นและรวบรวมแผ่นดิน ดังนั้นการที่เล่าปีเป็นพันธมิตรกับขุนกวน และร่วมกันกำจัดวุยก๊กของโจโฉจึงเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับเหตุผล การกระทำของเล่าปีจึงไม่สอดคล้องกับความรู้สึกของที่ปรึกษาและบรรดาเหล่าทหาร ในประเด็นนี้มีผู้วิเคราะห์ไว้ว่า ความคิดและอุปนิสัยของคนเรา มักจะเปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงของฐานะ เล่าปีที่เสียใจดีใจไม่ปรากฏบนใบหน้าได้ฝึกฝนขึ้นมาจากสภาพแวดล้อมที่ไม่เป็นผลดีแก่ตน ซึ่งจำต้องก้มหน้าก้มตาฝากเนื้อฝากตัวอยู่ในถ้ำเสืออย่างผืน ๆ แต่ครั้งเมื่อตั้งตัวเป็นกษัตริย์ขึ้นมาแล้ว เขาก็สูญเสียความสูงส่งอมช้ำของทางการเมืองไป กลายเป็นคนดี้อันตันทุรังเอาแต่ใจ จึงได้ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจ ด้วยความฉลาดทางการเมืองของเขาไปเสียสิ้น เดินไปสู่ด้านตรงข้ามกับตัวของเขาเองอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น¹⁵⁵ อาจสรุปได้ว่าสิ่งสำคัญที่สุดที่ทำลายความเป็นตัวของตัวเองของเจ้าผู้ปกครองหรือไม่สามารถสังหารความเป็นตัวตนได้ก็คือ เหตุผลส่วนตัวของเจ้าผู้ปกครองนั่นเอง

¹⁵³ วรรณไว พัธโนทัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 2, หน้า 1225.

¹⁵⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1237-1238.

¹⁵⁵ หลี่ปิ่งเอี้ยน-ซุนจิ้ง, กลศึกสามก๊ก, หน้า 327.

ส่วนเหตุการณ์ที่จะนำมาศึกษาถึงเทคนิคหรือกลวิธีแบบ Machiavellian ต่อไป คือ เหตุการณ์ตอนที่โจโฉคิดจะให้เตียวลิ้วไปเกลี้ยกล่อมเล่าเปียวให้มาเข้าพวก แต่ขงหยงแนะนำว่า ยีเอ๋อง เป็นผู้มีสติปัญญาความสามารถมากกว่าตน¹⁵⁶ โจโฉจึงให้ไปเชิญยีเอ๋องมาพบ เมื่อยีเอ๋องมาพบได้กระทำคำนับ แต่โจโฉมิได้เชิญให้ยีเอ๋องนั่งยีเอ๋องจึงกล่าวว่า แผ่นดินกว้างใหญ่ไพศาลยิ่งนัก แต่หากคนสักคนก็ทั้งยาก และได้วิจารณ์ที่ปรึกษาโจโฉ อีกทั้งคุยว่าตัวเองรู้จับฟ้าเบื่องบน รู้จับดินเบื่องล่าง คนธรรมดาสามัญที่ไหนจะมาเจรจาตีเสมอได้ เตียวลิ้วโกรธกระซากกระบือจะฆ่ายีเอ๋อง แต่โจโฉห้ามไว้ และให้ยีเอ๋องทำหน้าที่เป็นคนตีกลองในราชสำนัก¹⁵⁷ โจโฉให้เหตุผลว่า ยีเอ๋องเป็นคนมีชื่อเสียง คนรู้จักกว้างขวาง หากฆ่ายีเอ๋องคนจะต้องโทษ จึงให้ไปตีกลองเพื่อให้แดนใจตายไปเอง และครั้งหนึ่งโจโฉเลี้ยงใหญ่ในราชสำนัก จึงสั่งให้ยีเอ๋องมาตีกลองรับแขก ปรากฏว่ายีเอ๋องแต่งกายด้วยเสื้อผ้าเก่า ถอดเสื้อผ้าออกหมด โจโฉโกรธชู้หน้ายีเอ๋องแล้วสั่งให้เป็นทูตไปเกงจิว เกลี้ยกล่อมเล่าเปียว หากสำเร็จจะตั้งให้มีตำแหน่ง เล่าเปียวรู้ทันโจโฉว่าจะยืมมือตนฆ่ายีเอ๋องความเสียหายจะตกอยู่กับเล่าเปียว เล่าเปียวจึงส่งต่อไปให้ห้องจ้อที่เมืองกังแฮ เมื่อยีเอ๋องไปพบห้องจ้อได้พูดดูหมิ่น ห้องจ้อจึงสั่งประหารยีเอ๋องเสีย¹⁵⁸ เทคนิคหรือกลวิธีแบบ Machiavellian ในตอนนี้โจโฉใช้เพื่อต้องการกำจัดยีเอ๋อง โดยไม่ให้ตนเองได้รับคำตำหนิจากคนทั่วไป จึงออกอุบายส่งตัวยีเอ๋องไปเป็นทูตเพื่อให้เล่าเปียวฆ่า และเล่าเปียวรู้ทันมีความคิดเดียวกับโจโฉ จึงส่งยีเอ๋องไปพบห้องจ้อและยีเอ๋องถูกห้องจ้อประหารชีวิตในเวลาต่อมา เทคนิคหรือกลวิธีการโยนความผิดให้ดังกล่าว ถูกดัดแปลงอยู่ในวรรณกรรมสามก๊กอีกหลายตอน

ในยุคสามก๊กตอนปลาย อำนาจทางการเมืองและการทหารของอาณาจักรวุยก๊กตกอยู่กับตระกูลสุมา ฮ่องเต้ในขณะนั้นคือโจมอ เป็นผู้ที่สืบเชื้อสายมาจากโจโฉ โจมอเป็นเพียงแต่ฮ่องเต้ในนาม กล่าวคือ อำนาจทั้งหมดตกอยู่กับสุมาเจียว ผู้เป็นเสนาบดี สุมาเจียวจึงบอกแก่แกจงว่า หากไม่รีบกำจัดพระเจ้าโจมอเสีย นานไปคงจะเป็นภัยเป็นแน่ แกจงซึ่งเป็นที่ปรึกษา รับว่าจะขอกำจัดพระเจ้าโจมอเอง สุมาเจียวได้เยาะเย้ยและแสดงอำนาจเหนือพระเจ้าโจมอ ซึ่งพระเจ้าโจมอทราบดีว่าสุมาเจียวคิดเป็นกบฏ จึงเชิญขุนนางผู้ใหญ่มาเข้าเฝ้า และทรงพระกันแสงรำพันว่า สุมาเจียวคิดเป็นกบฏ ไม่อาจทนให้เหยียดหยามดูหมิ่นอีกต่อไป ขอให้ช่วยฆ่าสุมาเจียว อองเก็งซึ่งเป็นขุนนางทูลว่า “จงอย่าเพิ่งทำเลย ในอดีตพระเจ้าหลู่เจากงไม่อาจทนความหยาบช้าของจีซุน ขุนนางผู้ใหญ่จึงแพ้ภัยตัว ทุกวันนี้อำนาจอาญาสิทธิ์ทั้งปวงตกอยู่ในมือของสุมาเจียว...กำลังของพระองค์ไม่มีความกล้าแข็งเพียงพอ...ชินทำไปจะแพ้ภัยตัว อย่าได้ด่วน

¹⁵⁶ วรรณไว พชรโนทัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1, หน้า 365.

¹⁵⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 367-368.

¹⁵⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 372.

ใจเร็วเป็นอันขาด”¹⁵⁹ ขุนนางที่กลัวสุมาเจียวจึงนำความไปบอกสุมาเจียว พระเจ้าโจมอดัดสันใจ นำทหารรักษาพระองค์จำนวนสามร้อยเศษ ยกไปยังทำเนียบสุมาเจียว พลังเสด็จขึ้นราชรถยก ออกไปทางทวารด้านใต้

พอถึงหน้าประตูวัง เห็นแกงง พร้อมเซงจุยและเซงเจชานาบซ้ายขวา ติดตามด้วยไพร่พลนับพัน พระเจ้าโจมอจึงกระชากกระบือออกถือไว้ และร้องว่า เราเป็นโอรสสวรรค์ พวกเจ้ายกทัพเข้ามาในวังดังนี้ หมายจะฆ่าเราหรือ ทหารของแกงงไม่กล้าหักหาญเข้าทำการ แกงงจึงบอกแก่เซงเจว่า ท่านสุมาเจียวสั่งว่าโจมอต้องตาย เซงเจจึงขับม้าถึงจ้าวตรงรี่ไปยังราชรถใช้จ้าวแทงและฟันพระเจ้าโจมอสิ้นพระชนม์¹⁶⁰ สุมาเจียวรีบนำทหารเข้าไปในวัง เมื่อเห็นพระเจ้าโจมอสิ้นพระชนม์แล้ว แสร้งทำเป็นตกใจเอาศิระไชกราชรถแล้วรำให้ จากนั้นได้เรียกขุนนางมาประชุมพร้อมกันสุมาเจียวแสร้งทำเป็นร้องไห้แล้วถามว่า ควรทำอย่างไรกันดี ขุนนางผู้หนึ่งตอบว่า แกงงเป็นกบฏ กระทำทางอาญาอย่างร้ายแรงต้องเอาตัวไปประหารเสียทั้งครอบครัวโดยไม่ปรานีเลย สุมาเจียวว่า “เซงเจต่างหากที่เป็นกบฏและกระทำความผิดอาญาร้ายแรง ต้องฆ่ามันเสียทั้งสามชั่วโคตรจึงจะชอบ”¹⁶¹ เซงเจร้องด่าสุมาเจียวว่าตนไม่ผิด แกงงบอกว่าสุมาเจียวสั่งให้ฆ่าสุมาเจียวไม่ฟังเสียงให้ทหารนำตัวเซงเจไปประหารสามชั่วโคตร

การได้มาและก้าวขึ้นสู่อำนาจทางการเมือง เมื่อเกิดเหตุการณ์การที่จะเป็นภัยอันตรายแก่ตัวเองแล้ว เจ้าผู้ปกครองมักจะสรรหาวิธีการเพื่อเอาตัวรอดหรือแก้ไขสถานการณ์ให้ดีขึ้น จึงจำเป็นที่จะต้องใช้ลักษณะหรือวิธีการแบบ Machiavellian เช่นเดียวกันกรณีสุมาเจียว ที่ให้เซงเจเป็นแพะรับบาป เพื่อลดกระแสของความรุนแรงหรือผลกระทบที่จะเข้ามามีผลต่อตัวเจ้าผู้ปกครองหรือสุมาเจียว อีกทั้งอาจช่วยในการปกปิดความชั่วร้ายของสุมาเจียวได้ในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามสุมาเจียวยังไม่ตั้งตนเองเป็นฮ่องเต้ เนื่องจากอาจกลัวว่าขาดความชอบธรรม จึงให้โจฮวนหลานของโจโฉขึ้นเป็นฮ่องเต้ แต่อำนาจแท้จริงยังอยู่กับสุมาเจียว จุดจบของพระเจ้าโจมอนั้นสาเหตุหนึ่งน่าจะมาจากการไม่รู้จักกาลและเทศะ (time and place) และไม่เลือกรูปแบบการกระทำที่เหมาะสมกับสถานการณ์ ซึ่งสถานการณ์ขณะนั้นผู้มีอำนาจที่แท้จริงคือผู้ถืออาวุธและกุมกำลังอำนาจอยู่ในมือหาใช่ฮ่องเต้ไม่ เพราะในบริบทขณะนั้นฮ่องเต้ที่ถือกันว่าเป็นผู้มีฐานะและมีอำนาจสูงสุด ก็เป็นเพียงแต่ในทางทฤษฎีเท่านั้น ฮ่องเต้จึงไม่มีอำนาจหรืออิทธิพลใด ๆ ในการใช้อำนาจหรือกำลังทหาร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการเมืองได้

¹⁵⁹ วรรณไว พิศนาคย์. สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 2. หน้า 1671-1672.

¹⁶⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1673.

¹⁶¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1674.

ดังนั้นผู้ที่เป็นเจ้าของปกรรองที่แท้จริง ในขณะที่นั้นก็คือผู้ที่มีอำนาจหรือดาบอยู่ในมือ การที่ย่องแต่จะใช้อำนาจซึ่งมีอยู่ไม่แท้จริงเข้าต่อสู้กับผู้ที่มีอำนาจที่แท้จริง จึงย่อมไม่สามารถรักษาตัวเองให้อยู่รอดได้ในที่สุด

เจ้าผู้ปกครองเมื่อมีอำนาจก็ต้องพยายามรักษาอำนาจ เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่จะกระทบถึงความมั่นคง เจ้าผู้ปกครองที่ติดต้องมีเทคนิคและกลวิธีต่าง ๆ เช่น จะต้องรู้จักใช้ความขัดแย้งของฝ่ายตรงข้าม เพื่อให้ทำลายซึ่งกันและกัน และคอยเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น เหตุการณ์ที่จะกล่าวต่อไปคือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อเล่าปีตั้งตัวเป็นใหญ่ที่เมืองซีจิว และลิโป้แตกทัพไปอาศัยอยู่ด้วย โจโฉเกรงว่าบุคคลทั้งสองจะร่วมกันยกกำลังมาต่อสู้ จึงออกอุบายขอพระราชโองการแต่งตั้งให้เล่าปีเป็นผู้ว่าราชการแคว้นซีจิวอย่างเป็นทางการ พร้อมทั้งได้มีจดหมายลับให้เล่าปีกำจัดลิโป้¹⁶² ฝ่ายเล่าปีรู้ถึงกลวิธีของโจโฉว่าจะทำให้เกิดความแตกแยกระหว่างตนกับลิโป้ เล่าปีจึงไม่กำจัดลิโป้และได้บอกเรื่องที่เกิดขึ้นแก่ลิโป้ พร้อมทั้งได้ตอบจดหมายไปถึงโจโฉว่าจะทำตามตามที่บอกนั้นภายหลัง ต่อมาภายหลังโจโฉทราบข่าวว่าเล่าปีให้สัตย์ว่าจะไม่ฆ่าลิโป้¹⁶³ เทคนิคหรือวิธีการของโจโฉในครั้งนี้ หากเล่าปีปฏิบัติตาม โจโฉก็มีแต่ได้ผลประโยชน์ ไม่ต้องเสียทรัพยากรด้านต่าง ๆ เพื่อกำจัดลิโป้ หรืออย่างน้อยที่สุดผลประโยชน์ที่จะได้ก็คือ ทำให้ลิโป้ระแวงและไม่ไว้วางใจเล่าปี เหตุการณ์ที่ไม่ประสบความสำเร็จครั้งนี้จึงเป็นบทเรียนแก่โจโฉ ต่อมาเมื่อสถานการณ์แปรเปลี่ยนไป โจโฉจึงต้องเทคนิคหรือกลวิธีใหม่เพื่อทำให้เล่าปีกับลิโป้แตกแยกกัน กล่าวคือ โจโฉได้ทำกระแสรบสังปลอมขึ้น แล้วให้คนไปแจ้งอ้วนสุดว่า เล่าปีมีใบบอกมากราบทูลพระเจ้าเหียนเต๋เป็นการลับ ขอยกทัพไปปราบหัวเมืองภาคใต้ เล่าปีเมื่อได้รับราชโองการก็พอทราบว่าเป็นอุบายของโจโฉ แต่ต้องปฏิบัติตามเนื่องจากเห็นว่าเป็นกระแสรบสัง ฝ่ายอ้วนสุดเมื่อทราบว่าจะมาตีเมืองตนก็โกรธ จึงยกทัพไปตีเมืองซีจิว ทัพทั้งสองประจันหน้ากันที่เมืองอุไถ ทั้งสองทัพตั้งค่ายมั่นคอยระวังซึ่งกันและกัน¹⁶⁴ ลิโป้เมื่อทราบว่าจะยกทัพไปตีเมืองลำหยง จึงยกกำลังไปเมืองซีจิวซึ่งขณะนั้นเตียวหุยรักษาเมืองอยู่ เตียวหุยไม่สามารถสู้กำลังลิโป้ได้ จึงหลบหนีไปหาเล่าปีที่เมืองอุไถ ลิโป้จึงยึดเมืองซีจิวได้¹⁶⁵ เป็นเหตุให้เล่าปีและลิโป้แตกแยกกัน

¹⁶² วรณไว พัทธโนทัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1, หน้า 218.

¹⁶³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 220.

¹⁶⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 222.

¹⁶⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 224-225.

เทคนิคหรือกลวิธีของโจโจในครั้งนี้นำประสบความสำเร็จ เพราะสามารถทำให้เล่าปีและลิโป้แตกแยกกัน โดยโจโจไม่ต้องสูญเสียกำลังในการรบ เทคนิคดังกล่าวจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อเจ้าผู้ปกครอง ที่จะใช้มันเพื่อนำมาซึ่งอำนาจหรือชัยชนะ รูปแบบของกลวิธีดังกล่าวจึงถูกคิดค้น ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงและนำมาใช้เพื่อผู้แสวงหาอำนาจอย่างแพร่หลาย

ดังที่ได้ทราบมาแล้วว่า การต่อสู้เพื่อช่วงชิงอำนาจ จำเป็นต้องใช้ อุบาย เล่ห์กล กลลวง เทคนิคหรือกลวิธีต่าง ๆ ในลักษณะรูปแบบที่เรียกว่า Machiavellian เทคนิคดังกล่าวนอกจากจะนำมาซึ่งอำนาจทางการเมืองแล้ว ยังอาจสร้างความคุ้มครองให้ผู้ใช้เทคนิคอยู่รอดปลอดภัยหรือเกิดความมั่นคงขึ้นได้ ดังเช่นในตอนที่มาเจ็กไม่ฟังคำทัดทาน เสียเมือง เกเต็งแก่สุมาอี้แล้ว สุมาอี้จึงยกทัพสิบห้าหมื่นมุ่งไปยังเมืองเสเสี่ยที่ขงเบ้งอยู่ ขณะนั้นขงเบ้งมีทหารอยู่ประมาณสองพันห้าร้อยคน เมื่อทราบข่าวจึงสั่งให้เรือธงที่ปักอยู่บนกำแพงออก ให้ทหารลาดตระเวนบนกำแพงรักษาการณ์อยู่ ห้ามมิให้ใครเข้าออก และพุดจากกัน แล้วให้เปิดประตูเมืองทั้งสี่ด้าน ให้ทหารแต่งตัวเป็นราษฎรปิดกวดทางประตูเมือง หากสุมาอี้ยกทัพมาถึงมิให้แสดงอาการ ส่วนขงเบ้งให้เด็กสองคนยกหินขึ้นไปนั่งบนกำแพง และตั้งกระถางรูปไว้เบื้องหน้า พลังน้ำติดหินอยู่อย่างเปล็ดเปล็น เมื่อสุมาอี้มาถึงเห็นดังนั้นสงสัยยิ่งนัก เกรงว่าจะต้องกลจึงให้รีบถอยทัพ¹⁶⁶ กรณีข้างต้นหากกองทัพของสุมาอี้ยกทัพเข้าตีเมืองเสเสี่ย กำลังทหารของขงเบ้งซึ่งมีอยู่น้อยคงไม่สามารถสู้ได้ ขงเบ้งจึงใช้เทคนิคหรือกลวิธี กระทำในสิ่งที่ตรงกันข้าม กล่าวคือ เปิดประตูเมืองทั้งสี่ด้าน และตัวเองติดหินสบายใจ คล้ายกับเป็นการทำทนายให้สุมาอี้เข้ามาในเมือง ทำให้สุมาอี้ไม่สามารถเดาใจขงเบ้งออก จึงสั่งถอยทัพเนื่องจากเกรงว่าเป็นกลลวงซึ่งตัวขงเบ้งเองนั้นก็ไม่อยากทำ เพราะเห็นว่าเสี่ยงอันตรายเกินไป แต่ที่ทำได้ก็เพราะความจำเป็น¹⁶⁷ การกระทำของขงเบ้งในกรณีนี้จึงมองได้ว่าเป็นการใช้เทคนิค หรือกลวิธีแบบ Machiavellian ซึ่งแม้ไม่ได้สู้รบแต่ก็ถือว่าได้รับชัยชนะมาชั่วคราว เนื่องจากทำให้ขงเบ้งมีเวลาหนีให้พ้นอันตรายจากกองทัพของสุมาอี้ไปได้ ตัวอย่างใกล้เคียงกันนี้ เช่น ก่อนที่ขงเบ้งจะตายได้สั่งเสียข้าราชการ และออกอุบายเพื่อป้องกันทหารสุมาอี้ติดตาม สุมาอี้เมื่อทราบข่าวว่าขงเบ้งตาย จึงเร่งติดตามยกทัพไปด้วยตัวเอง¹⁶⁸ ขณะเร่งติดตามทันได้ยินเสียงม้าล่อดังขึ้นที่หลังเขามีเสียงโห่ร้อง และเห็นบนธงผืนใหญ่เขียนว่า “พระยาอุยเชียงโหว ขงเบ้ง สมุหนายกราชวงศ์หั้น” สุมาอี้เห็นผู้ที่นั่งบนรถมีลักษณะเหมือนขงเบ้งไม่มีผิด จึงสั่งให้ถอยทัพ ทหารสุมาอี้ตกใจกลัวพากันวิ่งหนี เหยียบย่ำล้มตายจำนวนมาก¹⁶⁹ ตัวอย่างดังกล่าวก็ถือได้ว่าเป็นเทคนิคหรือกลวิธีของ

¹⁶⁶ วรณไว พัทธโนทัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 2, หน้า 1400-1401.

¹⁶⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1401.

¹⁶⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1540-1541.

¹⁶⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1541.

ขงเบ้ง แม้กระทั่งขงเบ้งตายไปแล้ว แต่ยังสามารถทำให้กองทัพของสุมาอี้ถอยไปได้ เป็นผลให้ทหารจก๊กได้ถอยทัพกลับอย่างปลอดภัย จากการศึกษาจะพบว่าวิธีการแบบ Machiavellian นั้นมีมากมายหลากหลายรูปแบบ ไม่สามารถกำหนดให้เป็นรูปแบบตายตัว และรูปแบบ Machiavellian นี้จะแปรผันไปตามสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ จึงมีโอกาสรับเปลี่ยนแปลงแปรผันได้เสมอ และลักษณะหรือวิธีการแบบ Machiavellian เช่นนี้ได้ปรากฏอีกหลายสถานการณ์หลายตอนในวรรณกรรมสามก๊ก รูปแบบที่ปรากฏดังกล่าว มีลักษณะยืดหยุ่นเปลี่ยนแปลงไปตามความหลากหลายของเหตุการณ์ที่แปรเปลี่ยนไป

4.6 สรุปความคิดทางการเมืองในวรรณกรรมสามก๊ก

ความคิดทางการเมืองในวรรณกรรมสามก๊กที่สำคัญข้อหนึ่ง คือ ความคิดในเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ (human nature) เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมด ล้วนแต่เกิดจากธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความชั่วร้าย กล่าวคือ มีความทะเยอทะยาน มีกิเลสตัณหา แสวงหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งเกียรติยศและอำนาจเพียงอยู่เหนือผู้อื่น ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งเป้าหมายสุดท้าย (end) คือ การเป็นเจ้าของปกครอง ซึ่งการที่จะเป็นเจ้าของปกครองในบริบทขณะนั้นได้นั้น มีความจำเป็นที่จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องของอำนาจ (power) อย่างหลีกเลี่ยงมิได้ ไม่ว่าจะเป็นการแย่งชิงแสวงหา การขยายหรือการรักษาอำนาจให้อยู่กับตัวเจ้าผู้ปกครองตลอดไป หนทางหรือวิธีการหนึ่งที่บรรดาเจ้าผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊ก คิดค้นแสวงหาหรือใช้คือ สิ่งที่เรียกว่ารูปแบบหรือวิธีการแบบ Machiavellian ซึ่งรูปแบบดังกล่าวนั้นถูกมองว่าเต็มไปด้วยความทารุณ โหดร้าย ใช้เล่ห์เหลี่ยม หลอกลวง การเสแสร้ง หรือลักษณะวิธีการที่คล้ายคลึงกัน โดยเจ้าผู้ปกครองนั้นสามารถใช้รูปแบบหรือวิธีการดังกล่าวอย่างเต็มที่ เพื่อเป้าหมายสุดท้ายโดยมีเหตุผลที่สำคัญยิ่งใหญ่อะไรเดียวมารองรับคือ เหตุผลแห่งรัฐ (reason of state) ดังนั้นวิธีการหรือรูปแบบต่าง ๆ ที่เจ้าผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กใช้ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในบริบทขณะนั้น จึงมีความถูกต้องและชอบธรรมอยู่เสมอ เพราะในบริบทขณะนั้นอาจกล่าวได้ว่าอำนาจคือความชอบธรรมนั่นเอง

เจ้าผู้ปกครองในวรรณกรรมสามก๊กนั้น อาจได้แก่ตัวละครที่สำคัญ เช่น เล่าปี่ โจโฉ ขงเบ้ง ฯลฯ ตัวละครเหล่านี้ได้ใช้รูปแบบหรือวิธีการ Machiavellian เพื่อก้าวขึ้นสู่อำนาจ รักษาอำนาจ ตัวละครสำคัญ ๆ เหล่านี้สามารถสังหารความเป็นตัวตน ความเป็นปัจเจกบุคคลของตนไปได้ในระดับหนึ่ง จึงเหลือแต่บุคคลในฐานะบทบาทของเจ้าผู้ปกครองเท่านั้น กล่าวคือ สามารถเล่นบทบาทต่าง ๆ ได้หลายรูปแบบ ดังเช่นตัวละครที่มีชื่อว่า เล่าปี่ เมื่อดูแล้วจะเห็นได้ว่ามีบุคลิกภาพและพฤติกรรมที่เป็นคนซื่อ ไม่มีพิษภัยต่อใคร ไม่สามารถทำร้ายใครได้ ยึดมั่นอยู่ในคุณธรรม แต่ถ้าหากได้พิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วน ในบุคลิกภาพและการแสดงออกใน

พฤติกรรมของเล่าปี่แล้ว เราก็จะพบและเห็นได้ว่าเล่าปี่นั้นมียุทธวิธีที่แนบเนียนแยบยล สามารถใช้และชนะคู่ต่อสู้ทุกระดับชั้นมามากต่อมากแล้ว แม้กระทั่งขงเบ้ง ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่ฉลาดมีความสุขุมรอบคอบมากที่สุด โจโฉก็เช่นกันที่ได้ใช้ความเฉลียวฉลาด ความเจ้าเล่ห์ หลอกลวงคู่ต่อสู้จนก้าวขึ้นสู่อำนาจสูงสุดได้ ดังนั้นพฤติกรรมที่แสดงออกในรูปแบบหรือวิธีการแบบ Machiavellian ของบุคคลทั้งสองไม่ได้ด้อยไปกว่ากันเลย ดังที่โจโฉได้พูดกับเล่าปี่ว่า “วีรบุรุษที่ข้าพเจ้าเห็นอยู่ในเวลานี้ คือท่านและข้าพเจ้านี้แหละ” โจโฉซึ่งเคยพบคู่ต่อสู้ที่ยิ่งใหญ่เหนือตนยังไม่เคยยกย่องผู้ใดและไม่ต้องการให้ผู้ใดเหนือกว่าตนด้วย แต่กลับมายกย่องเล่าปี่ให้มีฐานะเทียบเท่าโจโฉ แสดงว่าโจโฉมองเห็นว่าเล่าปี่ไม่ใช่คนธรรมดาสามัญ แต่ภาพลักษณ์ที่บุคคลทั้งสองแสดงออกมานั้นแตกต่างกัน โจโฉนั้นใคร ๆ ก็ทราบว่าเป็นสิ่งใหม่เจ้าเล่ห์ มีกลอุบายร้อยแปด แต่เปิดโปงง่าย ส่วนของเล่าปี่กลับมีวิธีการที่แยบยลและลึกซึ้ง อีกทั้งอยู่ในภาพของผู้มีคุณธรรม พฤติกรรมของเล่าปี่จึงเหนือกว่าตัวละครทั่วไปในวรรณกรรมสามก๊ก ทั้ง ๆ ที่เล่าปี่เองมาจากสามัญชน ไม่มีทรัพย์สินสมบัติหรืออำนาจใด ๆ แต่ท้ายที่สุดคุณธรรม (virtue) ความสามารถของเล่าปี่ทำให้เขาเป็นเจ้าผู้ปกครอง หรือฮ่องเต้ ซึ่งเป็นหนึ่งในสามอำนาจที่ครอบครองแผ่นดินจีนอยู่ในบริบทขณะนั้น

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าจุดมุ่งหมายที่สำคัญในเรื่องได้แก่ การเป็นเจ้าผู้ปกครอง ตัวละครชื่อเล่าปี่ โจโฉหรือตัวละครอื่นมีจุดมุ่งหมายนี้เหมือนกัน แต่บุคลิกภาพและวิธีการที่จะได้มาซึ่งอำนาจนั้นแตกต่างกัน ดังที่เล่าปี่เคยกล่าวว่า

“ในโลกเวลานี้มีอยู่สองคนซึ่งนิสัยใจคอเข้ากันไม่ได้เหมือนน้ำกับไฟ ฝ่ายหนึ่งนั้นคือโจโฉ เขาเป็นคนหุนหันพลันแล่น อีกฝ่ายหนึ่งคือข้าพเจ้าอดทนแสนสาหัส เขาเป็นคนโหดร้ายทารุณ ข้าพเจ้ามีแต่เมตตากรุณา เขาปลิ้นปล้อนหลอกลวงคน ข้าพเจ้าเชื่อต่อทุกคนไม่ว่าเรื่องอะไรทั้งหมด ข้าพเจ้าต้องเห็นตรงกันข้ามกับเขาไปทั้งนั้น ข้าพเจ้าไม่ยอมเสี่ยงต่อความเสียหายในชื่อเสียง และความเคารพนับถือของชาวโลก เพื่อผลประโยชน์เล็ก ๆ น้อย ๆ อย่างเด็ดขาด”¹⁷⁰

¹⁷⁰ วรรณไว พัทธินัย, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 2. หน้า 906-907. คำกล่าวข้างต้น Brewitt Taylor แปลว่า “ Now there are two men in the world as mutually antagonistic as fire and water. My opposite is Ts’ao Ts’ao. He is impetuous and I am long suffering; he is cruel and I am humane; he feigns, while I am true. In all particulars I act the direct contrary to him. I refuse to risk the loss of the confidence and trust of the world for a trifling advantage.” โปรดดู Lo Kuan-chung, Romance of the Three Kingdoms.vol.I., p.634.

เมื่อบุคลิกภาพและการแสดงออกของโจโฉมีลักษณะหุ่นหันปลิ้นปล้อน โหดร้าย คนทั่วไปจึงเห็นว่าโจโฉเป็น Machiavellian ส่วนเล่าปี่สิ่งที่เขาแสดงออกนั้นตรงกันข้ามกับโจโฉ แต่ดูเหมือนว่าผลที่ได้จากวิธีการของเล่าปี่ไม่ได้เป็นรองโจโฉแม้แต่น้อย อีกทั้งภาพลักษณ์ยังเป็นภาพของผู้มีน้ำใจและคุณธรรม จึงอาจสรุปได้ว่ายิ่งเจ้าผู้ปกครองมีรูปแบบหรือวิธีการแบบ Machiavellian มากเท่าใด เจ้าผู้ปกครองผู้นั้นมีโอกาสดำเนินความสำเร็จในการแสวงหาอำนาจ และรักษาอำนาจสูง ลักษณะหรือวิธีการแบบ Machiavellian นี้อาจกล่าวได้ว่าอาจจะต้องอยู่กับผู้ที่เจ้าผู้ปกครองตลอดไป เพียงแต่เจ้าผู้ปกครองอาจจะต้องปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับเวลา และสถานการณ์ที่แปรเปลี่ยนไป

จากการศึกษาพบว่า มีความคิดทางการเมืองอีกความคิดหนึ่งซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นแก่นหรือสำคัญที่สุดของเรื่อง ความคิดที่สำคัญที่สุดนี้ผู้แต่งวรรณกรรมสามก๊กได้เน้นให้เห็นตลอดทั้งเรื่อง คือ เรื่องของอำนาจฟ้าหรือโชคชะตา ซึ่งถือว่าเป็นอำนาจสูงสุด ว่าไม่มีผู้ใดมีชัยชนะเหนืออำนาจของฟ้าได้แม้แต่บุคคลที่ฉลาดสุขุมรอบคอบที่สุด แต่ในวรรณกรรมมีตัวละครหลายตัวเช่น เล่าปี่และซ่งเป้ง ใช้พฤติกรรมไม่ยอมแพ้ต่อโชคชะตาหรือลิขิตของฟ้า กลับใช้คุณธรรมความสามารถของตนในการต่อสู้กับลิขิตของฟ้า เช่นเดียวกับโจโฉที่ได้เคยกล่าวว่า

“เราเป็นใหญ่ทั่วใต้ฟ้ามานานแล้ว แม้อรอสวรรค์อยู่เบื้องบน หรือบ่าวไพร่อยู่เบื้องล่าง จะหาใครไม่กลัวเราไม่มีเลย แล้วเทพารักษ์หน้าไหนจะบังอาจมาขัดน้ำใจเราได้”¹⁷¹

แนวคิดนี้อาจถือว่าเป็นแนวคิดสมัยใหม่ ที่ไม่ให้ระเบียบแบบแผนหรือกฎเกณฑ์แบบเก่า เข้ามาครอบงำหรือจำกัดความสามารถของตนเอง สิ่งที่น่าสนใจเป็นพิเศษที่ผู้แต่งได้เจตนาและต้องการสื่อให้ผู้อ่านทราบคือ การใช้ประโยคที่ขึ้นต้นและจบเรื่องในลักษณะคล้ายหรือเหมือนกันว่า “ธรรมดาสรรพสิ่งในใต้ฟ้า เมื่อแยกกันนาน ๆ ก็กลับเข้ารวมกัน เมื่อรวมกันนาน ๆ ก็กลับแยกกันอีก”¹⁷² ความหมายดังกล่าวนั้นสอดคล้อง กับเนื้อเรื่องตลอดทั้งเรื่อง

¹⁷¹ วรรณไว พิศนาคย์, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1, หน้า 1157.

¹⁷² วรรณไว พิศนาคย์, สามก๊ก ฉบับแปลใหม่ เล่มที่ 1, หน้า 1 และ เล่มที่ 2, หน้า 1765. Brewitt Taylor ขึ้นต้นว่า Empires wax and wane; states cleave asunder and coalesce. และจบด้วยประโยคที่ว่า States fall as under and re-unite; empires wax and wane. โปรดดู Lo Kuan-chung, Romance of the Three Kingdoms.vol.I., p.1. and vol.II., p.622.

กล่าวคือ เมื่อใกล้จบเรื่องพระเจ้าเล่าเสี้ยนลุ่มหลงเชื่อฟังขันที จนกระทั่งปลดขุนพลออกจากทัพ และบริหารบ้านเมืองเหลวแหลก มีสภาพคล้ายกับเหตุการณ์ตอนเริ่มต้นของเรื่อง เนื้อหาในเรื่อง ผู้แต่งได้เน้นเรื่องของความไม่แน่นอน ความปรวนแปร เปลี่ยนแปลงและพลิกผันมาโดยตลอด และสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ยากแก่การคาดหวัง อำนาจที่ได้มาก็มีอันสูญหายไป สิ่งที่ต้องจะต้องสูญ เสียกลับคงอยู่ แต่สิ่งที่จะต้องคงอยู่กลับสูญหายไป เป็นเรื่องวัฏจักรของอำนาจและสิ่งต่าง ๆ ที่แปรเปลี่ยนไป สรรพสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในธรรมชาติจึงมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไป อาจมี ลักษณะเป็นวงกลมที่เป็นวัฏจักรที่ไม่ทับหรือเหมือนวงเดิม แต่จะแปรผันไปตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป เหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้หลายเรื่องอาจไม่สามารถให้คำอธิบายในเชิงเหตุผลได้อย่างกระจ่าง จึงถูกมองว่าเป็นเรื่องของความบังเอิญที่เกิดขึ้น ดังนั้นเมื่อใดก็ตามไม่ว่าจะอยู่ใน สถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมอย่างไร สิ่งที่สำคัญมากสิ่งหนึ่งคือ ต้องไม่ละเลยต่อความบังเอิญ ที่อาจเกิดขึ้นและคาดไม่ถึง เพราะสิ่งที่คาดไม่ถึงอาจเกิดขึ้นได้เสมอ ซึ่งผลที่เกิดขึ้นนี้อาจทำให้ สถานการณ์แปรเปลี่ยนไปจากด้านหนึ่งไปสู่อีกด้านหนึ่ง หรือจากด้านบวกเป็นด้านลบ หรือด้านลบเป็นด้านบวก หนทางและวิธีการที่สำคัญคือ จะต้องใช้คุณธรรม (virtue) ความสามารถ ให้เต็มທີ່อีกทั้งเรียนรู้ถึงการใช้จังหวะโอกาสและไม่ละเลยต่อสิ่งที่เรียกว่าความบังเอิญ อีกทั้งยัง จะต้องรู้จักปรับตัวเพื่อต่อสู้หรือโอนอ่อนอย่างกลมกลืนต่อสิ่งเหล่านี้ บางทีอาจจะพบว่าวิธีการ เหล่านี้ กลับนำมาซึ่งความสำเร็จ แม้ว่าในท้ายที่สุดแล้วคุณธรรม ความสามารถที่ใช้ไม่อาจ เอาชนะอำนาจของฟ้าหรือโชคชะตาได้ก็ตาม และสิ่งดังกล่าวนี้เองน่าจะเป็นเจตนาพิเศษ ของผู้แต่งวรรณกรรมสามก๊ก ที่ต้องการสื่อถึงผู้อ่านก็เป็นได้